

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI VE TÜRK TARIM POLİTİKASI

Gökhan SİVASLI

Danışman
Yrd.Doç.Dr.Hakan AY

2008

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avrupa Birliğı Ortak Tarım Politikası Ve Türk Tarım Politikası” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

21.04.2008

Gökhan SİVASLI

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Gökhan SİVASLI
Anabilim Dalı : Avrupa Birliği
Programı : Avrupa Birliği
Tez Konusu : Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Ve Türk Tarım Politikası
Sınav Tarihi ve Saati:

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliği'nin 18. maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OLDUĞUNA	☐	OY BİRLİĞİ	☐
DÜZELTİLMESİNE	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
REDDİNE	☐	ile karar verilmiştir.	

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ***
Öğrenci sınava gelmemiştir. **

- * Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
- ** Bu halde adayın kaydı silinir.
- *** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fulbright vb.) aday olabilir.	Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir.	☐
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐
Tezin basımı gerekliliği yoktur.	☐

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Ve Türk Tarım Politikası

Gökhan SİVASLI

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Programı

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası, gelişim süreci ile yapılan reformlar ve Türk Tarımının gelişimi ile uygulamasındaki farklılıklar ve uyum çalışmaları araştırmanın ana konusu olmuştur. Ortak Tarım Politikası' nın kuruluş ve gelişimi ile birlikte, ihtiyaç duyduğu değişimler ve deste uygulamaları, üye devletlerin katılımı ile büyüyen coğrafyasındaki uyum süreci, diğer taraftan Türkiye' nin tam üyelik yolundaki tarım konusundaki çabaları ve aradaki farklar araştırma içerisinde önem arz etmektedir.

Değişen teknoloji, tarımsal uygulama metodlarının farklılığa uğraması, gündemdeki ihtiyaç olan ürünlere yönelim, Avrupa Birliği' nin başlangıçta Ortak Tarım Politikası' na yaklaşımını değiştirmiş ve ürün fazlalıkları, stok maliyetlerinin artışı ile, uygulanan politikaların reform yoluna gidilmesine neden olduğu izlenmiştir. Uygulanan destekler, ürün ve üretici bazlı doğrudan yapılan ödemeler ve yeni üye devletlerin katılımı ile altından kalkılamaz bir hale gelen ve amacından uzaklaşan Ortak Tarım Politikası uygulamalarının, yapısal reformlar ile uğradığı değişim sürecindeki yapılan Anlaşmalar, yeni uygulamaların başlamasına neden olmuştur.

Türkiye' deki tarımsal uygulamalar ve Avrupa Birliği Tarım Politikalarına uyumla ilgili çalışmalar, kayıt dışı olan üretimin etkileri ile eksiklikler üzerinde durulmuş, tarımsal uygulamalarındaki verimliliğe olumsuz etkileri olan faktörler ve gümrük Birliği Anlaşmaları' nın tarım ürünleri

ticaretindeki yerinin üretim ve tarım sektörüne etkilerini, üçüncü dünya ülkeleri ile tarım ürünleri ticaretindeki yeri araştırmada ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 1)Avrupa Birliği 2)Ortak Tarım Politikası 3)Türk Tarım Sektörü 4)Tam Üyelik ve Tarım

ABSTRACT

Post Graduate Thesis

Common Agriculture Policy Of European Union And Turkish Agriculture

Gökhan SİVASLI

Dokuz Eylül University

Institute Of European Union Sciences

Department Of European Union,European Union Program

Common Agriculture Policy of the EU with its development process, reforms carried out the development of Turkish agriculture, differences between the applications and the adjustment activities form the main subject of the study. With the formation and development of Common Agricultural Policy, the required alterations and the adjustment process in the growing geography with the participation of the new member countries, the support practices and the efforts of Turkey in the subject of agriculture on the way to full membership of Turkey and the differences between them are of great importance within the study.

Tha changing technology, the differences in the agricultural practice methods, tendency towards the products that are in line with the requirements converted the approach of the EU to the Common Agricultural Policy at the beggining and it is observed that this resulted in excess product, increase in the stock costs and reforming the policies that were being practiced. Due to the given supports, the product and the producer based direct payments realized and the agreements signed within the duration of the changes os structural reforms for Common Agricultral Policy practices that fell short of their mark and became very difficult to overcome with because of the participation of new member countries caused new practices to be put in use.

This study focuses on the agricultural practices in Turkey, the studies on adjustment to the EU Agricultural Policy and the deficiencies due to the effects

of off the record production. It also calls forth the factors that negatively effect the productivity in the agricultural practices; the place of the Customs Union Agreements in the commerce of agricultural products and its effects on the agricultural sector and the plane of the thir countries in the commerce of agricultural products.

Key Word : 1) European Union 2)Comon Agricultural Policy 3) Agricultural Sector 4) Full memebership and agriculture

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI VE TÜRK TARIM POLİTİKASI

YEMİN METNİ	ii
TEZ VERİ FORMU	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI

I. ORTAK TARIM POLİTİKASI OLUŞUM SÜRECİ	1
A. Kuruluş ve Gelişme Dönemi	1
B. Roma Antlaşması ve OTP	2
II. ORTAK TARIM POLİTİKASININ TEMEL KURALLARI	
A. Temel Kurallar	3
1. Piyasa İstikrarı İçin Ortak Bir Pazar Kurulması	3
2. Topluluk Tercihi	4
3. Ortak Bir Fiyat Politikası Belirlenmesi	4
B: OTP Fiyat Politikası	4
1. Topluluk İçi Fiyat Politikası	5
a. Müdahale Fiyatı,	5
b. Geri çekme Fiyatı,	5
c. Satın Alma	5
d. Minimum Fiyat	5
e. Hedef Fiyat	6

f. Yönelim Fiyatı	6
g. Amaç Fiyat	6
h. Temel Fiyat	6
2. Üçüncü Ülkelere Karşı Uygulanan Fiyat Politikası	7
a. İthalat Politikası	7
b. İhracat Politikası	7
c. İthalata Karşı Koruma Mekanizmaları	7
(1). Eşik Fiyat	8
(2). Referans Fiyatı	8
(3). Set Fiyat	8
(4) Prelavman	8
(5). İlave Vergi	9
(6). Gümrük Vergisi	9
(7). Telafi Edici Vergi Uygulamaları	9
d. İhracata Uygulanan Koruma Mekanizmaları	9
(1). İhracat İadesi	10
(2). İhracat Vergisi	10
e. Diğer Yardımlar	10
(1). İmalatçılara Doğrudan Ödemeler	11
(2). Tüketicilere Yapılan Yardımlar	11
(3). Ürün Değişikliği	12
C. OTP REFORMLARI	12
1. Üretim Fazlalıkları e Reform Arayışları	12
2. Mac Sharry Reform Paketi	13
3. Fischler Reformu I	15
4. Fischler ReformuII	16
D. Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu-FEOGA	16
1. Tarımsal Garanti Fonu	17
2. Tarımsal Yönlendirme Fonu	18
E. KIRSAL KALKINMA	23
F.UGUAY RAUND	28
G.GÜNDEM 2000	34

H-. LANDMARK VE FISCHLER REFORM UYGULAMALARI	37
1. Tam Ayrıma	38
2. Kısmi Ayrıma	38
3. .Modülasyon	38
J. MALİ DİSİPLİN MEKANİZMASI	40

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK TARIM POLİTİKASI VE OTP' YE UYUM

I.TÜRK TARIMI	41
A. KATMA PROTOKOL VE TÜRK TARIMI	43
1. Topluluğa Özel Bir Düzene Bağlı Ürünler, Madde 31	43
2. Tarım Politikası Uygulamaları ve Madde 33	43
3. Tarım Ürünlerinin Serbest Dolaşımı ile İlgili Hüküm	44
4. Tarım Ürünlerinde Tercihli Ticaret Rejimi Kararları	45
B. 1/80 SAYILI ORTAKLIK KONSEYİ KARARI ve AET-TÜRK TARIMI İLİŞKİSİ	46
C. 1987 YILI TAM ÜYELİK BAŞVURUSU TÜRKİYE VE TARIM	46
D. 1/95 SAYILI ORTAKLIK KONSEYİ KARARI VE TARIM İLİŞKİSİ	48
1. 1/95 ,Sayılı Ortaklık Konseyi Kararları Kısım II (Tarım Ürünleri)	48
a. Tarım Ürünlerinin Serbest Dolaşımı ve Madde 24	48
b. Alınan Kararların Bildirilmesi ve Madde 25	48
c. Tercihli Ticaret Rejimi Uygulamaları	48
d. Tarım Ürünlerinin 1/95 Sayılı Kararda Serbest Dolaşımı	49
2. 1/98 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı	50
E. AT İLE TÜRKİYE ARASINDAKİ İŞLENMİŞ TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİ	
a. İşlenmiş Tarım Ürünleri	52
b. İşlenmiş Tarım Ticareti İle İlgili Kararlar	52
c. 19. Maddeye Göre Malın Menşei Uygulaması	52
d. Tarım Paylarının Uygulanması	53

e. Tarım Payları Oran Uygulamaları	53
f. Madde 23' e Göre Gümrük Birliği Yaptırım Uygulamaları	54
2. Tarım Ürünleri	54
a. Madde 24'e göre Tarım Ürünlerinin Serbest Dolaşımı	54
b. Madde 25 ve Türkiye' nin Uygulayacakları	54
c. Tarım ürünleri Tercihli Ticareti İle İlgili Hüküm	55
3. Türkiye-AT Tarım Ürünleri Ticareti ve Menşei	60
4. Nüfus, Gelir Dağılımı OTP ve Türk Tarımı	61
5.AB ve Türkiye' de Arazi Kullanımı	65
6.Organizasyon Yapıları ve Faydalanmalar	67
F. SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VE TARIM (2001-2005)	68
G. TÜRK TARIMI VE OTP UYGULAMALARI	70
H.TÜRKİYE' DE TARIM SAYIMLARI VE İSTATİSTİKLER	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI VE TÜRK TARIM POLİTİKASI

I.UYGULAMA ŞEKİL VE FARKLARI	78
A. TARIMSAL UYGULAMALAR VE FARKLAR	78
1. 2007 İlerleme Raporu ve Tarım	81
B. OTP' YE UYUMLA İLGİLİ BAŞLIKLAR	82
1. Teknoloji ve Prodüktivite	82
2. Pazar ve Fiyat	83
3. Finansal Yapı Değerlendirmesi	85
4. Tüketiciyi Koruma Mekanizmaları	85
5. Ürün ve Ürün Grupları	88
6. Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Tarım	88
SONUÇ	92
KAYNAKLAR	97

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AT	: Avrupa Topluluğu, Topluluk
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DIE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
EAGGF	: Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
EFSA	: Avrupa gıda Güvenliği Kuruluşu
FAO	: Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization)
FEOGA	: Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (Fonds Européen d'Orientation et de Garantie Agricole)
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticareti Genel Anlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
OGT	: Ortak Gümrük Tarifesi
OKK	: Ortaklık Konseyi Kararı
OPD	: Ortak Piyasa Düzenleri
OTP	: Ortak Tarım Politikası

GİRİŞ

Temel gıda ürünlerinden, sanayi için hammadde teminine kadar çok geniş bir yelpazede tarım, insanlık tarihinin en önemli unsurlarından birisi olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa Ekonomik Topluluğu' na üye altı devletin bir araya gelmesi ve tarım politikasının, Birlik bünyesindeki ilk politika olması nedeni ile oldukça önemli bir yere sahiptir. Savaş sonrası kıtlık ve ürün yetersizliğinin önüne geçilmesi ve yeni tarım alanlarının bir an önce açılması acil gereksinim duyulan ürünlerin eksikliğini giderilmesi, üye devletlerin tarım alanında, kendi kendine yeter hale gelmesi adına yapılan bir girişimdir. Ortak Tarım Politikası' nın üye devletlerdeki hitap ettiği geniş kitle ve AB bütçesinin yarısına yakınının ayrıldığı düşünülürse, Birliğin en önemli politikalarından birisi olduğu söylenebilir.

Zengin toprak rezervleri, sulanabilir arazi ve su kalitesinin yüksekliği, bölgesel coğrafya ve iklim özelliklerinin tam uygun olması, Türkiye' de ürün çeşitliliğinin yelpazesini oldukça geniş kılmaktadır. Bununla birlikte, üretimin efektif yapılamaması ve altında yatan teknolojik eksiklikler, bilinçsiz tarım uygulamaları, suyun gerekli kullanılmaması, ilaç ve gübre kullanımındaki hatalar ile, sektörel gelişmenin küçük ve orta boy işletme boyutlarında kalmasına neden olmaktadır. ÖTP ilk kurulduğu yıllarda Topluluk içerisindeki tarım ürünleri kendi kendine yeter olmaktan çok uzakken, uygulamaların aşırı ürün artışı ile kendi kendisinin kurbanı olan bir politika haline gelmesi ve reform hareketlerinin gündeme getirilmesine neden olmuştur.

1963 Yılında yapılan Ankara Anlaşması ile başlayan Türkiye AET ilişkilerinde, ortaklık rejiminin tarım ürünlerini de kapsadığı vurgulanmıştır. Ardından 1973 Yılında yürürlüğe giren ve yirmi iki yıllık geçiş dönemini içeren Katma Protokol ile, tarım ürünlerinin serbest dolaşıma açılabilmesi için bu geçiş döneminde ÖTP' ye uyum sağlanması gerekliliği konusunda kararlar alınmıştır. Geçiş dönemi ardından 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı imzalanmış ve burada

işlenmiş tarım ürünleri kapsama alınırken, işlenmemiş tarım ürünleri bu anlaşma dışında bırakılmıştır. Katma Protokol ile gelen uygulamalardan birisi de, tarım ürünlerinde serbest dolaşım gerçekleştirilinceye kadar, tarım ürünlerinde tercihli ticaret rejimi uygulaması başlamıştır. bununla ilgili 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı imzalanmıştır.

GATT Uruguay Raundu' u ile dünya Tarım ürünleri ticaretinde ciddi bir değişim yaşanmıştır. Bu anlaşmaya Avrupa Birliği' nin taraf olması nedeni ile, tarım ürünleri ticaretindeki gelişmelere OTP ' deki uygulamalar ile reform süreci hız kazanmıştır birlikte yeni bir döneme geçilmektedir.

Tarım sektöründeki uygulama farklılıkları, toprak işleme şekli, işletme yapısı, arazi ve sulama, ilaçlama, gübreleme, tarımsal bir garanti ve destek fonunun gerekliliği, üretici organizasyonları ve çiftçi kooperatiflerinin yapısal değişimlere oldukça etki edeceği gerçektir. Tam üyelik yolunda olan Türkiye OTP' nin tarım sektörünü geliştirici yönlerini örnek alarak, gelişimindeki olumsuz etkenlerin sektöre yansımalarına ve bununla birlikte alınan önlemler ile , yapılan reformlardan kendi bütçesi dahilinde yeni uygulamalar yaparak tarım politikasını ve kendi tarımsal ekonomisini geliştirmelidir.

Bu çalışma ile, Avrupa Birliği ortak Tarım Politikası oluşumu ve geçiş süreci, uygulanması ile Türkiye AB ilişkilerinin başlangıcı ve gelişme süreci ile tarımsal alandaki uygulamalar ve anlaşmalar incelenmeye çalışılmıştır. İlk bölümde Avrupa birliği Ortak Tarım Politikası, kuruluş ve gelişimi üye devletlerde uygulanması, reformlar, garanti ve yönlendirme fonları üzerinde durulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde AB Türkiye ilişkilerinin başlangıcı ile Türkiye' de tarım uygulamaları ve AB ile yapılan anlaşmalara, katma protokol, geçiş süreci ve Gümrük Birliği sonrası uygulamalara değinilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI

I. ORTAK TARIM POLİTİKASI OLUŞUM SÜRECİ

Ortak Tarım Politikası' nın kuruluş süreci Roma Anlaşması' na kadar başarısız geçen dönem ile Roma Anlaşması ve kuruluş şeklinde incelenebilir.

A. Kuruluş ve Gelişme Dönemi

İkinci Dünya Savaşı süresince tarım alanlarının bozunması ve üretim kapasitesinin düşmesi ile birlikte, Avrupa' daki yaşanacak kıtlığı engellemek amacı ve tarım sektörünü güvence altına almak amacı ile ortak bir politika oluşturulmuştur. Mümkün olabildiğince savaş sonrası gıda krizine yol açabilecek tarım ürünlerinin topluluk içerisinde karşılanması ve dışa bağımlılığın azaltılması hedeflenmiştir. Tarım sektöründe çalışanların gelir düzeylerini korumak, ve üye ülkelerin ulusal bazda farklılıklarının giderilmesi için ortak bir tarım politikası oluşturulması amaç edinilmiştir.

1950' li yılların başlarında, İkinci Dünya Savaşı ardından hemen tarım için ortaklık kurma çalışmaları başlamış 1952 ve 1954 yılları arasında bu çabalar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. OTP, 1955 Temmuz' unda, üye ülke dışişleri bakanlarının, Belçika Dışişleri Bakanı Paul-Henri Spaak başkanlığında AET'nin kuruluş anlaşması için toplanmıştır. Toplanan bu komite 1956 yılında Spaak Raporu¹ olarak bilinen rapor ile AET ve EURATOM' u kuran Antlaşmaların temelleride atılmıştır. Spaak Raporun' da tarımın konusunun olmadığı ortak pazardan söz edilemeyeceği vurgulanmıştır. Topluluğun kurucusu olan altı üye ülkede tarımın OTP oluşturulma yıllarında, sektörler arasında önemli yer kaplaması, üye ülkelerin tarım politikalarında ve uygulamalarında farklılıkların baş göstermesi, tarım

¹ Belçika dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak tarafından 1956 Yılında AKÇT Üyesi Devlerin dışişleri Bakanların sunulan ve Avrupa Ekonomik topluluğu ile Atom Enerjisi Topluluğu kurulmasını öngören Rapordur. Bu raporlar AET ve AAET oluşturma çabaları başlatılmıştır.

ürünlerine uygulanan fiyat dengesizliklerinin giderilmesi ve malların serbest dolaşımı ile ilgili konularında rekabeti engelleyici unsurlarında engellenmesi adına bir politika oluşturulmuştur. Malların serbest dolaşımı için tarım ürünlerindeki fiyat ve üretimde bölgesel dengesizliğin ortadan kaldırılması için üye ülkeler arasındaki rekabet ortamını bozmaması adına Roma Antlaşması ile OTP için bir temel oluşturulmuştur.

Spaak Raporunda tarım ürünlerinde ortak bir pazarın oluşturulması için, üç koşulun yerine getirilmesi zorunlu görülmüştür. Birincisi, üye ülkeler arasında normal ticaret engellerini kaldırmak yeterli değildir. Bunun yanında, kotalar, gümrük vergileri, mevsimlik kısıtlamalar, fiyat belirlemeleri ve ihracat sübvansiyonları gibi ticaret üzerine etkili olan diğer uygulamalar da kaldırılmalıdır. İkincisi, üye ülkeler ulusal tarım politikalarından vazgeçmeli ve ortak bir tarım politikası izlenmelidir. Üçüncüsü ise teknik alanlarda, fiyat düzeylerinde ve tarımsal girdi sanayilerinde maliyet farklılıklarına neden olan uygulamalarda uyum için bir geçiş dönemi gereklidir².

Almanya ve Fransa arasındaki çıkar ayrılıkları nedeniyle uzunca bir süre bu konudaki görüşmeler devam etmiştir. Fransa' nın nüfusunun %25' i tarımla uğraşırken, ağır sanayi sektörü gelişmiş olan Almanya malların serbest dolaşımı için harekete geçmek istemiştir. Fransa, sanayi mallarının serbest dolaşımı ile Almanya karşısında rekabet ortamında geride kalacağı fikri ile OTP konusunda Almanya ile ciddi müzakereler yapmıştır. Spaak Raporu'nun OTP' nin temelini oluşturduğu, Ortak Pazar kurulumunda uzlaşmama nedeni olan tarım konusu, Roma Antlaşmasına değin ciddi tartışmalar yaratmıştır.

B. Roma Antlaşması ve OTP

1 Ocak 1958 tarihinde, Roma Antlaşması 38. ile 46. maddeleri arasında tanımlanan OTP' nin temelleri, 1958 yılındaki Stresa Konferansı ile atılmıştır. Stresa konferansı ile ilk gelişim sürecine başlayan Ortak Tarım politikası, tarımsal

² AB Ortak Tarım Politikası, Reform Süreci ve Türkiye' ye Etkileri Prof. Dr. Gülcan Eraktan*, Doç. Dr. Necat Ören

kesimlerin gelirlerindeki düzensizliğin ve eşitlik dengesinin kurulabilmesi için, 1960 yılında Avrupa Komisyonu' nda görüşülerek, müzakereler başlatılmıştır.

Roma Antlaşması 39. maddesinde OTP' nin temel amaçları şu şekilde sıralanmıştır³;

- Pazardaki fiyat dengesinin kurulabilmesi
- Üretim şekli,, teknoloji kullanımı ve tarımsal işgücünün verimliliğinin artırılmasına dair uygulamaların yükseltilmesi
- Tarım sektöründe çalışanların gelir ve nüfus oranını yükseltmek
- Üretimin garanti altına alınabilmesi

Tüm bu koruma faktörlerinin ürün artışı ve fazlalıklara yol açması ile birlikte OTP hedefinin belirlenmesi ile ilgili konularda aksaklıklar meydana gelmiştir.

II. ORTAK TARIM POLİTİKASININ TEMEL KURALLARI

OTP' nin uygulanmasında fiyat politikası, ortak Pazar ve topluluk dışı ülkelere karşı uygulamalar oldukça önem arz etmektedir.

A.Temel Kurallar

Topluluk tercihi, ortak Pazar kurulması ve ortak bir fiyat politikası belirlenmesi gibi ana başlıklar altında incelenebilir.

1. Piyasa İstikrarı İçin Ortak Bir Pazar Kurulması

Tarım ürünlerinin üye ülkelerdeki coğrafi ve iklimsel özelliklere bakılmaksızın üretim fazlalıklarının veya eksikliklerinin göz önünde bulundurularak ortak bir piyasa dengesinin kurulması, tarım ürünlerinin Topluluk içerisinde serbest hareket edebilmesi hedeflenmiştir. Üretim garantileri nedeni ile fazla üretimin ve

³ A.Sadi ULUSOY., “AB’ne Adaylık Sürecinde AB ve Türk Tarım Politikaları Öncelikler-Farklılıklar-Çelişkiler”, www.zmo.org.tr/etkinlikler/abgst03/12.pdf, Erişim Tarihi, 09.09.2007

gümrük vergilerinin ortadan kalkması ile birlikte topluluk içerisinde rekabet ortamını bozan ürünlerde serbest dolaşabilmesi ile dengenin kurulabilmesi amaçlanmıştır

2. Topluluk Tercih

Dünya pazarı ile Topluluk içerisindeki pazarın rekabet edebilir konuma getirilmesi ve dış piyasadaki fiyat dalgalanmalarından topluluk içi ürünlerin korunması hedeflenmiştir.

3. Ortak Bir Fiyat Politikası Belirlenmesi

Tüm üyelerin ortak bir fiyat politikası ile hareket etmesi ve aynı sorumluluğun yüklendiği bir tarım politikası güdülmesi amaçlanmıştır. Üye ülkeler arasındaki bölgesel ve iklimsel farklılıklardan kaynaklanan ve ürün çeşitliliğinin yaygınlığı ile tarım ürünleri ve tarım ürünlerinin hammadde olduğu yan sektörlerin piyasadaki rekabet gücünü arttırmak, üretimde verimliliği yükseltmek ve tarım sektör çalışanlarının refah seviyesini yükseltmek amaç edinilmiştir.

B: OTP Fiyat Politikası

Dış piyasa ile ilgili uygulanan fiyatlar ve topluluk içi desteklenen ürünlerin piyasa değerlerinin korunmasına dair fiyat uygulamaları⁴,

- Topluluk içi piyasada ulaşılması hedeflenen fiyatlar,

Dış piyasalara uygulanan fiyat politikaları, ithalatta uygulanmakta olan koruma mekanizmaları ve ihracatta verilen destekler bu konu ile ilgili ana başlıklar olarak sınırlandırılabilir. Toplam tarımsal üretimin %1'ini oluşturan ancak üretimi uzmanlık gerektiren, ve bazı bölgelerin tek geçim kaynağını oluşturan ürünler için üreticilere yapılan yardımlar ürünlere doğrudan gelir desteği uygulaması altında değerlendirilmektedir⁵.

⁴ Ridvan Karluk, Avrupa Birliği ve Türkiye, 3. Baskı, Eskisehir, 1995,

⁵ Soguk, Handan "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Tarım Politikası", (ktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Ocak-Nisan 2001, s. 53

1. Topluluk İçi Fiyat Politikası

Topluluk içi ürünlerin desteklenmesine ve bu ürünlerin fiyatlarının korunmasına ait fiyat düzenlemeleri ana maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir,

a. Müdahale Fiyatı,

Fiyat, öngörülen fiyatın taban seviyesine düştüğünde, devreye giren koruma mekanizmalarıdır. Firmalar daha önceden belirlenen kalite ve fiyat üzerinden ürünleri almaktadırlar.

b. Geri Çekme Fiyatı,

Üreticilerin piyasadaki fazla ürünü, birleşerek alım yoluna gittikleri ve piyasadaki ürünün sürüm yüzünden fiyatının düşmesini engelledikleri bir uygulamadır⁶.

c. Satın Alma

Geri çekme fiyatına benzer bir uygulama fakat devlet tarafından piyasaya arzın fazla olduğu ürün için belirlediği fiyattan alım yoluna gitmesi ve piyasadaki fiyat dengesinin korunmasına müdahalesi olarak nitelendirilebilmektedir⁷.

d. Minimum Fiyat

Üreticiden direk ürünleri alıp, işleyerek satan kişilere yapılan yardımlar karşılığında üreticinin korunmasına karşın, üreticiye ödenecek minimum fiyatın belirlenmesi şeklinde üretim kademesinin fiyat politikası içerisinde devre dışı kalmasını önleyecek bir girişimdir⁸.

⁶ a.g.e,Karluk

⁷ AB Ortak Tarım Politikası, Reform Süreci ve Türkiye' ye Etkileri Prof. Dr. Gülcan Eraktan*, Doç. Dr. Necat Ören

⁸ a.g.e, Karluk

e. Hedef Fiyat

Önceden belirlenmiş ürünler için üreticiyi korumak amaç edinilerek belirlenmiş fiyatlardır. Hububat, ayçiçeği tohumu, süt gibi spesifik ürünler için belirlenmektedir⁹.

f. Yönelim Fiyatı

Hedef fiyattan farklı bir uygulama olduğu söylenemez, içerik olarak uygulandığı ürünler dana ve sığır eti ile şarap için yapılan uygulamalardır. Uygulanacak ürüne göre değişiklik gösteren ve asıl amacı ürün desteği olan bu uygulamalarda, üreticiye ve ürün ya da ürün grubuna tam destek yapılması ve üretimin kontrollü ve planlı şekilde yapılması amaç edinilmektedir¹⁰.

g. Amaç Fiyat

Hedef ve yönelim fiyatları ile içerik olarak aynı olup bütün için uygulanan bir fiyat politikasıdır. Ürün bazlı uygulanmakta olan fiyatları dengelemek amacı ile öngörülen bir fiyat politikasıdır.

h. Temel Fiyat

Meyve sebzeler için birlik üreticilerinin ortalamasına karşılık gelen, diğer yandan hedef fiyat için domuz etine müdahalede bulunana bir mekanizmadır. Ortalamadaki fiyat temel fiyata altına düştüğünde bu mekanizma devreye girer ve ortalama fiyattan ürünü satın alım yoluna gitmektedir¹¹.

⁹ Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Türkiye'nin Uyumu, Uzmanlık Tezi, Mehtap Atakan, 1998, Ankara

¹⁰ a.g.e., Atakan

¹¹ Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Türkiye'nin Uyumu, Uzmanlık Tezi, Mehtap Atakan, 1998, Ankara

2. Üçüncü Ülkelere Karşı Uygulanan Fiyat Politikası

OTP' nin dış ticarete uygulanan fiyat politikasının iki yönlü oluşundan kaynaklanan üçüncü ülkelerden Avrupa Birliği' ne ithal edilen mallara karşılık olarak birlik içerisinde üretilen malların korunmasına ve dış ülkelerdeki pazarlarda satılmasını desteklemek amacıyla;İthalat ve ihracat politikaları geliştirilmiştir.

a. İthalat Politikası

DTÖ Tarım Politikaları ile belirlenmiş olan sınırlar çerçevesinde yürütülmektedir. 1995 yılında yürürlüğe giren DTÖ Tarım Anlaşması' na göre;

- pazara giriş
- iç destekler
- ihracat sübvansiyonları' na indirim taahhüdünde bulunmuşlardır¹².

b. İhracat Politikası

AB ihracat politikasına dair iki uygulama mevcuttur.

- ihracat iadesi
- ihracat vergisi

c. İthalata Karşı Koruma Mekanizmaları

Üçüncü ülkelere karşı iç pazarı korumak amacı ile geliştirilen koruma mekanizmaları, fiyat uygulamalar ve ek vergiler şeklindeki uygulanmaktadır¹³.

¹² KARLUK Rıdvan, "Avrupa Birliği ve Türkiye"., 3. Baskı, Eskisehir, 1995

¹³ AB Ortak Tarım Politikası, Reform Süreci ve Türkiye' ye EtkileriProf. Dr. Gülcan Eraktan*, Doç. Dr. Necat Ören

(1). Eşik Fiyat

Birlik dışındaki ülkelerden alınan tarım ürünlerinin birlik içerisine girerken uygulanan fiyatlarıdır. topluluk içerisindeki en yüksek fiyatlı ürünle aynı fiyattan topluluk içine alınması amaçlanan aynı ürüne uygulanacak olan eşik fiyat için sadece belirli ürünlerde uygulanmaktadır¹⁴.

(2). Referans Fiyatı

Dampingin topluluk içerisindeki gelirleri engellemesi amacıyla uygulamaya konulmuştur. Sebze, meyve, balık şarap ve tohumluk bitkilerde uygulanmaktadır.

(3). Set Fiyat

Üretim masraflarına olarak uygulanmakta olan hesaplanan en düşük fiyat ithalat fiyatıdır. Kümes hayvanlar yumurta ve domuz eti için uygulanmaktadır¹⁵.

(4) Prelavman

Birlik dışı üçüncü ülkelerden alınan ürünlerin fiyatlarını eşik fiyat seviyesine ulaştırmak için alınan dış pazar ile eşik fiyat arasındaki fark kadar alınan vergi olarak tanımlanabilir. Prelavman uygulamaları¹⁶ Avrupa Birliği tarımsal uygulamalarının %40 'ını kapsamaktadır

¹⁴ A.g.e.,Karluk

¹⁵ a.g.e.,Atakan

¹⁶ 1995 Gatt Uruguay Round Tarım Anlaşmasındaki yükümlülükler, Topluluk içerisinde prelavman uygulamasının kaldırılarak sabit vergi uygulamaları getirilmiştir.

(5). İlave Vergi

Referans fiyat uygulaması olan ürünlerin, iç pazarda belirlenmiş olan ürünlerin fiyat seviyesine ulaştırmayı hedefler¹⁷.

(6). Gümrük Vergisi

Tarım ürünleri ithalatında, ürünün değerinin belirlenen bir yüzdesi olarak alınmakta olan vergidir. Birliğe ait Ortak Gümrük Tarifesi¹⁸ kapsamında alınmaktadır.

(7). Telafi Edici Vergi Uygulamaları

Referans fiyatı uygulanan ürünlerde, ürünün birlik içerisinde girişindeki fiyat, uygulanmakta olan gümrük vergisine karşın yine de referans fiyatın altında kalırsa alınmakta olan vergidir. Taze meyve, sebze, şarap ve su ürünlerine özel bir uygulamadır. Birlik içerisinde ürünlerin iç piyasada korunması ve dış piyasalar ile rekabet edebilmesi adına alınan bu önlemler OTP' nin ürün ve fiyat politikasının oluşumunda oldukça ciddi rol oynamaktadır.

d. İhracata Uygulanan Koruma Mekanizmaları

Birlik dışı piyasalara yapılacak tarım ürünleri ihracatında ürünü dünya pazarları seviyesine fiyat müdahaleleri ile taşımak ve oluşabilecek zararı engellemek adına aşağıdaki haller şeklinde uygulanmaktadır¹⁹.

¹⁷ Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Türkiye'nin Uyumu,Uzmanlık Tezi, Mehtap Atakan,1998, Ankara

¹⁸ Ortak Gümrük Tarifesi ithalat ve ihracat vergilerini, özel mallarla ilgili vergi muafiyetlerini, tarımsal vergiler, antidamping ve tercihli vergileri, tarife kotalarını ve kısıtlamalarını kapsayan bütün Avrupa Topluluğu düzenlemelerinin bütünüdür.

¹⁹ A.g.e, Atakan

(1). İhracat İadesi

Birlik içerisinde üretilen ürünlerin dünya pazarında rekabet gücü dış pazara kıyasla olamamaktadır. Dış pazara ait fiyatlar ile müdahale fiyatları arasında bir fark ödenmesi esasına dayanan bir uygulamadır. Uygulanan destek dış piyasa dengesi üzerine kurulduğu için destek sürekli değişken bir hal göstermektedir.

(2). İhracat Vergisi

Dış pazarın Birlik fiyatlarından yüksek olması durumunda uygulanan bir yöntemdir. Dünya piyasaları ile rekabeti arttırmak ve topluluk içerisinde üretilen ürünlerin ihracatını arttırmak için uygulanmakta olan yöntemdir. Topluluk içerisinde uygulanana ihracat destekleri dış piyasaların değişkenliğine göre şekil almaktadır. Topluluk dışındaki pazarda, fiyatların topluluk fiyatlarının üzerinde olması durumunda ihracat desteklerini tam tersi bir durum söz konusu olmaktadır. Bu durumda destek yerine üreticiden vergi alınması yoluna gidilmektedir. İç piyasa adil ve tam koruma yapılması için uygulamalarda iki taraflı Topluluk içerisinde ya da dış ülkeden fiyat ve ürüne göre alınan vergiler ile ürün ve piyasa dengesi kurulmaktadır.

e. Diğer Yardımlar

İmalatçıya, tüketiciye yapılan direk yardımlar ile üreticinin üretim maliyetleri sonucu oluşabilecek zararını engelleyici tedbirlerden söz edilebilir. Küçük Üreticiler Planı olarak anılan, düşük miktarda doğrudan ödemelere hak kazanan küçük üreticiler için basitleştirilmiş bir yardım planı önermiştir. Planla hedeflenen üye ülkelerdeki çiftçiler ve ulusal idareler üzerindeki idari yükü azaltmaktır. Düzenleme, çiftçilere 3 yıl süresince doğrudan ödeme tiplerinden kendilerinin seçeceği birkaç tür destek sepeti için (özellikle ekilebilir alan ödemeleri ve canlı hayvan primleri), yılda azami 1000 Euro genel toplam ödeme ile sınırlı olarak, yıllık sabit bir ödeme yapılması amacıyla tek bir başvuruda bulunma seçeneğini sunmaktadır. Üreticiler bu

plan dışında kalan ödeme tipleri için (nişastalık patates, zeytinyağı, muz, tütün, tohum ve bazı canlı hayvan primleri) ayrıca başvurma hakkına sahiptir. Üye ülkeler, programa katılan çiftçilere, başvuru destek tipleri için tek bir yardım ödemesi yapmak konusunda serbesttirler. Sabit yıllık ödemeler, başvuru döneminden önceki 3 yıllık referans dönemi esas alınmak suretiyle hesaplanmaktadır²⁰.

(1). İmalatçılara Doğrudan Ödemeler

Belirlenen fiyat politikalarının dışında OTP çerçevesinde ürünlere uygulanmakta olan destek ve uygulamalara getirilen desteklerdir. Doğrudan gelir ödemeleri²¹, 1992 Mac Sharry reformu ile ilgili ve Avrupa Birliği Komisyonu' nun tahıl, yağlı tohumlar ve protein içeren bitkiler, baklagiller konusunda da yaptığı teklifin ardından 1992 yılında konseyin aldığı kararla; yapılan reformun temel unsurları;

- Fiyat desteklemelerinin azaltılması,
- Düşük fiyatlar nedeniyle ortaya çıkacak üretici gelir kayıplarının

doğrudan ödemeler yoluyla telafi edilmesi,

- Üretim araçlarının kullanımını sınırlandıracak önlemlerle doğrudan arzın kontrolü (arazilerin ekim dışı bırakılması, hayvanların çayır meralarda otlatılması hususunda düzenlemeler) ayrıca, sınırlı ölçüde uygulanması öngörülen tarımsal işletme büyüklüğüne göre desteklerin kısmi düzenlenmesi programı söz konusudur. Bu uygulamanın amacı, destekleme dağılımlarının küçük üreticiler lehine ayarlanması, gerekçesi ise destekleme dağılımları ele alındığında mevcut durumda verilen desteklerin yüzde 80'nin tarımsal işletmelerin yüzde 20'sine ulaşmasıdır²².

²⁰ Berende-Verhoeven, Laura "Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası ve Türkiye'nin Uyumu", (ktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Ağustos 2001, s. 11

²¹ Aziz Babacan, Genel Tarım Politikaları çerçevesine doğrudan Gelir ödemeleri sistemi, erişim 18.09.2007 <http://ekutup.dpt.gov.tr/tarim/babacana/gelirode.pdf>

²² <http://ekutup.dpt.gov.tr/tarim,a.g.s>

(2). Tüketicie Yapılan Yardımlar

Topluluk içerisinde belirlenen ürünlerin tüketimi arttırmak ve gelir seviyesini yükseltmek adına tüketicilere yapılan desteklerdir.

(3). Ürün Değişikliği

Ürün Pazar için fazla miktarda üretildiği durumlarda, üreticiye ürünün üretim miktarı ile ilgili azaltılması yönünde verilen gelir desteği uygulamalarıdır. Üretim fazlası ürünlere yapılan yardımlarda, üreticinin de bu fazlalık ürünlerin yükümlülüğün beli miktarını karşılaması istenmektedir. Satışın sınırlanması yollarına gidilecek ürünler belirlenip üreticilere bu konuda satışı garanti edilerek sınırlama yoluna gidilmektedir.

C. OTP REFORMLARI

1.Üretim Fazlalıkları ve Reform Arayışları

İkinci Dünya Savaşı' nın ardından gittikçe büyüyen gıda eksikliğinin giderilmesine yönelik gelişmeye başlayan ve ihtiyaç fazlası halinde üretilmeye devam eden ürünlerde, stok fazlalıklarının oluşmasına yol açmıştır. 1973-1988 yılları arasında tarımsal üretim %2 oranında artış gösterirken, Tüketim %0,5 oranında artış göstermiştir. Stok maliyetlerinin ciddi rakamlara ulaşmasında bu durumun ayrı bir göstergesi olarak yorumlanabilmektedir. OTP bu kadar üretim fazlası ve stok maliyetlerinin yükselişi ile kendi politikalarının kurbanı olmuştur. OTP' nin kendini inişe geçirmesindeki ana etkenlerden birisi olarak gösterilebilir.

AB Ortak Tarım Politikası (OTP) 1950'li yılların sonlarında Stresa Anlaşması ile tasarlanmış AB tarım politikalarının kurumsal çerçevesini ve Avrupa tarımının modernleşme sürecinin temelini oluşturmuştur. Çok parlak bir dönem olarak nitelendirilen 1950-1980'li yıllar arasında tarım sektörü AB bütçesinden büyük miktarlarda desteklenmiş, AB ülkelerinin ekonomik büyümesine paralel

olarak tarımsal ve kırsal alt yapı geliştirilmiş, tarım-sanayi entegrasyonu kurulmuş, tarımsal üretim ve üretimde verimlilik artırılmıştır. Bu dönemde birçok üründe özellikle hayvansal ürünlerde, et-süt, tereyağı vb. üretim fazlası oluşmuş, diğer tarım ürünlerinde de AB büyük oranda kendine yeter konumu yakalamıştır. İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın 1973'te Avrupa Topluluğuna katılmaları, az gelişmiş tarımsal bölgeler ile dağlık bölgeler lehine tüzükler çıkmasına neden olmuştur. 1981'de Yunanistan, 1986'da Portekiz ve İspanya'nın katılımı ile, Akdeniz ülkelerinin farklı yapısal düzenlemeleri için de yeni önlemler alınmıştır. 1985 yılında Komisyon Reform yoluna gidilmesi konusunda isteğini vurgulamıştır. Komisyon daha sonrası yayınladığı "Yeşil kitap"²³ olarak bilinen raporunu Konseye sunmuştur. Yeşil Kitap' tan sonra ortaya çıkan ilkeler;

- Piyasa taleplerini yansıtan bir fiyat politikası aracılığıyla fazlalık veren sektörlerdeki üretimin zamanla azaltılması,
- Kırsal kalkınma, sosyal dengenin sürdürülmesi ve çevrenin korunması açısından, zaruri olduğu alanlarda tarımın desteklenmesi,
- Küçük çiftçi ailelerinin gelir sorunlarının daha etkin ve sistematik şekilde çözülmesi,
- Çiftçilerin çevre bilincinin artırılması.²⁴

OTP 'nin önemli adımlarından biri köklü yapılan reformlardır. 1968 yılında Mansholt Planı ile reform arayışları ciddi bir önem kazanmıştır. Bütçenin OTP üzerinde ciddi bir yük oluşturması ve sürekli gelişen bir kaynağa ihtiyaç duyulur hale gelmesi, doğal dengelerin bozulmasına karşın çevreci grupların tepkileri, reform arayışlarını arttırıcı özellikler olmaya başlamıştır²⁵.

2. Mac Sharry Reform Paketi

- Piyasa düzenleri ve garanti edilmiş fiyatlarla ilgili önlemler

²³ Komisyonun OTP için Reform sürecinde hazırlayıp Konsey' e sunduğu rapor. Komisyonun 1985 yılında memorandum yaparak yürürlüğe koyduğu ilkelerle sonuçlanmıştır.

²⁴ Ridvan Karluk, Avrupa Birliği ve Türkiye, 3. Baskı, Eskisehir, 1995, s.124

²⁵ a.g.e.

- Çevre bakımından daha az riskli, üretimin ve ormanlandırmanın teşvikine ilişkin önlemler,
- Sosyal önlemler

olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Bu önlemler ortak piyasa düzenine tabi ürünlerin üretiminin değer olarak yaklaşık %75'ini kapsamaktadır²⁶

Geçmişte tüm kesimlerin benimsediği AB tarım politikaları, AB bütçesine getirdiği yük, AB vatandaşlarının yoğun tarımın çevreye verdiği olumsuz etkileri nedeniyle, tarım politikalarına desteğini giderek çekmesi ve AB'nin dış ticaretteki korumacılığına karşı oluşan uluslararası baskılar OTP' nin kapsamlı olarak yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmış, 1992 yılında tarım politikalarında Macsharry Reformu olarak adlandırılan reformlar uygulamaya konulmuştur.

Bu Reformun iki ana özelliği vardır.

- Tarımsal ürünlere verilen desteklerin azaltılarak ürün fiyatlarının dünya fiyatları seviyesine çekilmesi,
- Bitkisel üretimde hektar başına, hayvancılıkta ise hayvan başına Doğrudan Ödemelere başlanılmasıdır. Bu ödemeler başlangıçta “Telafi Edici Ödemeler” olarak değerlendirilmiş, üretimden bağımsız olarak yapılmaya çalışılmış ancak buğday, yağlı tohumlar ve proteinli bitkilerde uygulamada üretimden bağımsız destekleme yapılmamıştır.

Buna rağmen Macsharry Reformu kapsamında tarıma verilen destekler göreceli olarak fiyat desteklerinden doğrudan desteklere geçişi sağlayan daha saydam desteklerdir.²⁷ 1992 yılında uygulamaya konulan MacSharry Reformları, OTP' nin işleyişinden kaynaklanan sorunların yanı sıra dünya ticaretindeki bu gelişmeleri ve çevre unsurunu da dikkate alarak OTP' nin Pazar ve fiyat mekanizmalarında önemli değişiklikler yaratmıştır. Bu reformla bütçede büyük yer tutan tahıl ve sığır etine

²⁶ M.Gündüz, AB Ortak Tarım Politikası Çerçevesinde Tarım Ürünleri Fiyat Mekanizmaları ve Türkiye'de Uygulanabilirliğine İlişkin Bir Analiz, Hazine Müstesarlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, Nisan 1997, s.11

²⁷ http://www.dp.org.tr/ARGE/belgeler/Avrupa_birligi_ortak_tarim_politikasi_reformu.doc

destek fiyatları önemli oranda indirilmiş, çiftçinin gelirinde oluşan kayıp doğrudan yardım kampanyasında telafi edici vergiler ile karşılanmıştır. MacSharry Reformları ile OTP' nin yapısında oluşan değişikliklerden dolayı 1994'te Uruguay turu sona ermiş ve GATT yerini Dünya Ticaret Örgütü'ne bırakmıştır. 1997 ve Sonrası: Diğer reformlara rağmen FEOGA'nın AB bütçesinin yarısını oluşturması, tarımın ekolojik denge üzerindeki olumsuz etkileri, deli dana hastalığının ürün güvenliği ve tüketici hakları konularını gündeme getirmesi yeni bir reform düşüncesini ortaya atmıştır. Aralık 1995 Madrid Zirvesinde Konseyin isteği üzerine Komisyon tarafından hazırlanan ve MacSharry Reformlarının devamı niteliğindeki Gündem 2000 Metninde bir dizi tarımsal reforma yer verilmiştir. Bunlar;

- AB üreticilerinin iç ve dış alanda rekabet gücünün artırılması
- Tarım toplumunun yaşam kalitesinin ve gelir düzeyinin artırılması
- Tarım üreticilerine alternatif iş imkanlarının sağlanması
- Tarım alanındaki mevzuatın sadeleştirilmesi
- Çevre korumanın OTP ile bütünleştirilmesi
- Ürün güvenliğinin sağlanmasıdır

Sürdürülebilirlik üzerine odaklanmış olan gündem 2000 reformları ile bütçede de ciddi kısıntıya gidilirken, aynı zamanda pazarda rekabeti, kırsal kalkınmayı teşvik eden ve çevreyi daha fazla gözetme anlayışla birlikte ürün kalitesini güvence altına alan önlemler yürürlüğe sokulmuştur pazar politikası reformları Pazar desteğinde kesintiyle birlikte (1992 reformundan beri hububat müdahale alım fiyatlarında % 45 kesinti yapılmıştır) DGD ile üreticinin telafisini; kotalar vasıtasıyla üretimin kısıtlanmasını (özellikle sütte); ve ekim alanlarının belli oranda zorunlu üretimden alıkonulması uygulamaları kapsamaktadır. Kırsal kalkınma yapısal önlemleri olarak yatırım yardımları, pazar önlemleri, gelir kaynaklarını çeşitlendirici uygulamalara destek, dezavantajlı bölge ödemeleri ve tarımsal çevre önlemleri gibi tüm bu uygulamaların belli bir rolü olmaktadır²⁸

²⁸ http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/mtr/comdoc_en.pdf

3. Fischler Reformu I

- Tarımsal desteklerin büyük bölümü üretimden bağımsız kılınacak;
- Tarımsal üretimde sürekliliğin sağlanması için destekler ve üretim arasında sınırlı ölçüde bağlantı kurulabilecek;
- Pazar yönelimli tarımsal üretim ile çiftçilere istedikleri ürünü üretme olanağı tanınacak;
- Kırsal kalkınma politikası kapsamında çevre, kalite, hayvan refahı vs. desteklerine daha fazla ödenek tahsis edilecek;

4. Fischler ReformuII

- Çiftçiler için üretimden bağımsız tek bir ödeme sistemi oluşturularak, ödeme koşulları gıda güvenliği, hayvan refahı ve çevrenin korunması gibi ölçütlere bağlanacak;
- Tüketicilerin ve vergi ödeyenlerin çıkarları gözetilecek;
- Kırsal ekonomi ve çevre korunacak;
- Bütçe harcamalarında denge sağlanacak²⁹;
- AB tarımının ve toplumunun gereksinimlerini karşılayacak bir DTÖ tarım antlaşması yapılmasına katkıda bulunulması konusundaki ana hatlar belirlenmiştir.

D. Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu-FEOGA

Avrupa birliği' nin kuruluşundan sonra,, üye ülkeler arasındaki ekonomik ve sosyal farklılıkların ortada kaldırılması ve ortak politikalar oluşturulabilmesi için bir çok önlem alınmış ve girişimlerde bulunulmuştur. 1958 yılında Avrupa Sosyal fonu oluşturulmuştur, 1962 yılında bunu takiben Avrupa Tarımsal Yön verme ve Garanti fonu oluşturulmuştur.

²⁹ <http://www.europa.eu.int,a.g.s>

Roma Anlaşması 39. maddesinde, Ortak Tarım politikasının amaçlarını, verimliliğin artırılması, , tüketiciye adil bir gelir sağlanması ve ortak bir piyasa dengesinin kurulması ile ilgili ana maddeler dikkat çekmektedir. Buna göre Ortak Tarım Politikasının ana esasları üç madde halinde sıralanabilir³⁰;

- Ortak bir Pazar kurulması
- Topluluk tercihi
- Ortak mali sorumluluk

Prensip olarak belirlenen bu üç maddenin uygulanması ile, üye ülkeler arasında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanması, gümrük vergilerinin ve ticareti bozacak yada rekabeti engelleyecek sübvansiyonların kaldırılması hedef alınmıştır. Bununla birlikte birlik içerisinde üretilen ürünlerin desteklenmesi ve dış piyasalar ile rekabet edebilir hale getirilmesi, amaçlanmıştır. FEOGA Roma Anlaşması 40. ve 43. maddelerine dayanılarak Avrupa tarımsal yön verme ve Garanti fonu oluşturulmuştur. Genel Bütçe içerisindeki en büyük paya sahip fon olarak nitelendirilebilir³¹

FEOGA, iki ana bölümden oluşmaktadır.

- a- Tarımsal garanti bölümü
- b. Yön verme bölümü

1. Tarımsal Garanti Fonu

FEOGA'nın Garanti Bölümü ortak piyasa düzenleri içindeki harcamaları finanse etmekte, asgari fiyat garantilerini ve ihracat sübvansiyonlarını desteklemekte. Garanti Bölümü kapsamına destekleme giderleri, üretici yardımları, belli ürünlerin piyasadan çekilmesi ve depolama amacıyla yapılan yardımlar ile AB dışındaki ülkelere yönelik tarım ürünlerinin ihracatında yapılan sübvansiyonlarda bu kapsamda yer almaktadır. Tarımsal garanti bölümü, bitkisel, hayvansal üretimler ile, bölgesel

³⁰ a.g.e. Atakan

³¹ a.g.e.,Karluk

kalkınma projeleri, gelir ve destekleme yardımları şeklinde destekler sağlamaktadır³².

2. Tarımsal Yönlendirme Fonu

Roma Anlaşması 39.Madde ile Ortak Tarım Politikası ortak eylemlerini finansal anlamda desteklemek için kurulmuştur.

Tarım sektörünün gümrük Birliği dışında kalması, bu sektördeki gelişmelerin önünde set oluşturmuştur Türk tarım politikasının gümrük Birliği dışında Ortak Tarım Politikasının Türkiye tarafından uygulanamaması, tarım sektöründe gümrük birliğini olanaksız kılmaktadır. Her iki tarafın müdahale ettikleri ürün kapsamı dahi farklıdır. İki taraf tarıma farklı politikalarla müdahale ederken, gümrük birliğine giderlerse, çeşitli alt sektörlerde kabul edilemez rekabet sapmalarına yol açılabilir. Değil gümrük birliği, Türkiye tam üye olsaydı, tarımda gümrük birliği gene de hemen Değil, zaman içinde gerçekleştirilmek durumunda kalıncırdı, kalması da tarım sektörü için olası bir gümrük birliğini mümkün kılmamaktadır³³.

FEOGA³⁴, nın alımlarının destekleme kapsamında alışları göz önüne alınacak olursa, %70-80 oranında ciddi bir yer kapladığı izlenmektedir. 1975 yılında 4,5 milyar ECU olan FEOGA Garanti Bölümü harcamaları, 2000 Yılında 40,5 ECU oranlarına yükselmiştir. OTP harcamaları, Roma Antlaşması uyarınca oluşturulmuş olan Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (FEOGA) tarafından karşılanmaktadır. FEOGA, AB Tarım Bakanları Konseyi, 30 Mayıs 2005 tarihinde OTP finansmanına yönelik yeni bir Tüzük üzerinde siyasi anlaşmaya varmıştır. 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanacak söz konusu Tüzük iki yeni Fon oluşturmaktadır: Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (FEAGA) ve Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım

³² AB Tarım Bakanları Konseyi, 30 Mayıs 2005 tarihinde OTP finansmanına yönelik yeni bir Tüzük üzerinde siyasi anlaşmaya varmıştır. 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanacak söz konusu Tüzük iki yeni Fon oluşturmaktadır: Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (FEAGA) ve Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım Fonu (FEADER).

³³ Halis Akder, "Gümrük Birliği Sonrası Türkiye Tarımı", Tarım Haftası 1996 Sempozyumu: Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Tarımı tebliği, TCZB Kültür Yayınları no.30,1997, s.113

³⁴ Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu

Fonu (FEADER). 10 Topluluk genel bütçesinin bir parçası olmasından dolayı mali anlamda özerk bir fon değildir. Dolayısıyla Topluluğun genel bütçe prosedürü, bu fonun finansmanında da geçerlidir. Topluluğun kurulmasından 1970 yılına kadar Topluluk bütçesi, uluslararası örgütlerde olduğu gibi, üyelerin mali katkılarından oluşmaktaydı. 1970 yılında oluşturulan öz kaynaklar sistemi ile Topluluk, mali özerkliğe kavuşturulmuştur. Topluluk bütçesinin tamamının öz kaynaklardan karşılanması ise 1978 yılından itibaren mümkün olabilmektedir. FEOGA, kurulduğundan bu yana Topluluk bütçesinden en fazla pay ayrılan fondur. Oluşturduğu ilk yıllarda Topluluk bütçesinin %90'ını teşkil eden FEOGA'nın payı yıllar içinde önemli ölçüde azalmıştır. FEOGA'nın bütçe payının önemli ölçüde azalması çeşitli etkenlerin rolü olmuştur. Topluluk, ilk kurulduğu dönemden bu yana geçen sürede sanayi, ticaret ve çevre gibi alanlarda ortak politikalar belirlemiştir³⁵. Bu nedenle Topluluk bütçesinden pay ayrılması gereken alanların sayısı ve çeşidi artmıştır. Bunun yanında OTP' nin yeniden yapılandırılmasına yönelik reform çalışmaları da FEOGA'nın bütçe payının azalmasında önemli rol oynamıştır. FEOGA'ya AB bütçesinden ayrılan payın zamanla azalmasına rağmen bu oranın halen bütçenin yaklaşık yarısı seviyesinde olması, OTP' nin Topluluk bütçesindeki en büyük ve önemli kaleme olmaya devam ettiğini göstermektedir. Üstelik 2003 yılı bütçesinin gelirlerinin yalnızca %1.5'inin tarım kaynaklı olması da Topluluk bütçesinin belirlenmesi sürecinde FEOGA ve OTP ile ilgili yaşanan yoğun tartışmaların nedenini açıklamaktadır. FEOGA Garanti Bölümü FEOGA'ya 2003 yılı bütçesinden ayrılan miktar 44,780 milyon Euro düzeyindedir.⁵ Bu rakam, AB ülkelerinin toplam GSYH' sinin %0.5'i gibi bir oranı ifade etmektedir³⁶. FEOGA'nın çok büyük bir bölümünü oluşturan Garanti Bölümü, Ortak Piyasa Düzenleri çerçevesinde fiyat ve pazar mekanizmalarının uygulanmasıyla ilgili tüm zorunlu harcamaların finansmanında kullanılmaktadır. Garanti Bölümü 1992 yılına dek büyük çoğunluğu müdahale alımları, stoklama giderleri ve ihracat iadeleri gibi yollarla ürünlere fiyat desteği sağlanmasında kullanılıyordu. Ancak 1992 yılında gerçekleştirilen MacSharry reformları ile fiyat desteği sağlamaya yönelik önlemlerin payı azaltılarak bunun yerine üreticilere yapılan doğrudan ödemelerin Garanti

³⁵ Europe Commission, "Towards a common Agricultural and rural Policy for Europe", Report of an Expert Group, April 1997

³⁶ a.g.e., Euroe Comission

Bölümü içindeki oranı artırılmıştır. 2003 yılında Garanti Bölümü harcamalarının %58.5'lik kısmı bitkisel ürünlere, %29.3'ü hayvansal ürünlere, %10.5'i de kırsal kalkınmanın teşvik edilmesine ayrılmıştır.³⁷. Sektörel bazda incelendiğinde ise en fazla harcamanın tahıl ürünleri ile sığır ve dana eti için yapıldığı görülmektedir. FEOGA Yönlendirme Bölümü FEOGA bütçesinin küçük bir kısmını oluşturan Yönlendirme Bölümü için bütçeden ayrılan miktar 3,122 milyon Euro'dur. Bu fon, kırsal kalkınma tedbirlerinin finansmanında ve tarım sektöründe yapısal politikalara ilişkin önlemlerde kullanılmaktadır. Bu önlemler, tarımsal mekanizmaların iyileştirilmesi için yatırım, altyapı ve eğitim gibi alanlardaki projeleri içermektedir. OTP' nin finansmanında kullanılan diğer kaynaklar ise bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmak için oluşturulmuş Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (FEDER), AB çapında mesleki eğitim, istihdam ve insan kaynaklarının geliştirilmesi hedefiyle oluşturulan Avrupa Sosyal Fonu (FSE) ve kırsal kalkınmayı destekleyen faaliyetleri bütünleştirmeyi hedefleyen LEADER adlı programdır. FEOGA'nın Yönlendirme Bölümü'ne ilişkin yapısal hedeflerin finansmanında kullanılan mekanizmalar esasen AB'nin yapısal politikaları çerçevesinde oluşturulmuş olan fonlardır.

Batı Avrupa ülkelerinde gıda harcamaları aile içerisindeki giderlerin %20'sini oluşturmakta ve tarım sektörü ise 15 üyeli AT' nin GSMH' sinin %2'sini oluşturmaktadır, toplam işgücünün %5' ini istihdam etmektedir. 1960' lı yıllarda 6 üyeli Avrupa Topluluğu' nda işgücünün %20'sini istihdam etmekteydi. Fiyat desteklemelerine yönelik tarım politikası oluşmuş, gıda, arz eden ve kırsal politika olma amaçlarına hizmet ettiği söylenebilmektedir³⁸.

Şubat 1988 tarihli Avrupa Konseyi Kararı ile dengeleyiciler (stabilizerler) kavramı ortaya konulmuştur. Her ortak piyasa düzeninin özelliklerine göre farklılaşmakla beraber, bu reformlar; üretimin belli bir eşiği aşması durumunda destekleme fiyatlarının düşürülmesi, fazla üretimin elden çıkartılmasına üreticinin direkt katkısı, üreticilerin, harcamaların finansmanına katkısının arttırılması,

³⁷ European Commission Directorate General for the Budget, "General Budget of the European Union for the Financial Year 2003: The Figures", January 2003, s. 8 11

³⁸ Europe Commission, "Towards a common Agricultural and rural Policy for Europe", Report of an Expert Group, April 1997

müdahale sisteminin getirdiği garantilerin azaltılması, belirli ürünlerin ekim alanlarının bir bölümünün nadasa bırakılması, ağaçlandırılması ya da tarım dışı amaçlarda kullanılması, bu sektörlerdeki üreticilerin gelir kayıplarının telafisi, alternatif ürünlerin üretilmesi olanaklarının araştırılması gibi ortak amaçlar taşımaktadır.

Diğer taraftan, belirlenmiş azami üretim seviyelerini aşmayan küçük üreticilerin tamamen veya kısmen üretim vergilerinden muaf tutulması, küçük çiftçilere doğrudan yardım verilmesi, 55 yaşın üzerindeki çiftçilere erken emeklilik sağlanması gibi tedbirler de öngörülmüştür.

Ancak, dengeleyiciler politikası³⁹ OTP sorunlarının çözmede pek başarılı olamamıştır. Dengeleyiciler politikası iki asıl bölümden oluşmaktadır.

- Üretimden ayırma
- Fiyat düşüşleri ve sorumlulukların en çok zarar görme ihtimali bulunan küçük çiftçiden alınması

Söz konusu uygulamalar, OTP' nda radikal değişiklikler öngörmemekte, bilakis, belli bir üretim eşiğinin ötesinde fiyat ve garantilerin azaltılması şeklinde özetlenebilecek otomatik mekanizmalar yoluyla harcama ve üretimin istikrara kavuşturulmasına yönelik bir politika niteliği taşımaktadır. Üretimden ayırma, üretimin yaygınlaştırılması, gelir yardımları ve erken emeklilik programları gibi yan tedbirler ise, kendilerinden beklenen sonucu yaratmamıştır⁴⁰. Böylece 1985-1988 yıllarında gerçekleştirilen reformlar sonuçsuz kalmış, OTP bir kez daha ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Topluluğun piyasada günden güne çoğalan fazlalık ürünleri karşısında ticaret ortaklarından gördüğü baskının yanı sıra, çiftçilerin de politikaya karşı güvenleri sarsılmıştır. Bu koşullar karşısında, politikanın 1960'lı yıllara göre farklılık arz eden yeni duruma adapte edilmesi ihtiyacı doğmuştur. Avrupa Konseyi

³⁹ Üretimden ayırma (set-aside), üretimin ekstansifletirilmesi, tür degistirilmesi (conversion, diversification) ve emeklilikle tarım dışı bırakılan arazilerle bağlantılı erken emeklilik yardımları gibi tedbirlerle üretimin düşürülmesi.

⁴⁰ a.g.e.

tarafından 1987 yılında uygulanmaya başlanmış olan bütçe disiplini ilkelerine zarar veren, özellikle, hububat, sütü ürünler ve sığır eti itibariyle müdahale stoklarında ve buna ek olarak diğer ürünler için yapılan harcamalarda meydana gelen artış sonucunda bütçe üzerinde büyüyen yüke, Topluluğun dünya piyasalarına sürdüğü sübvansiyonlu mal ihracatı nedeniyle diğer ülkelerin giderek artan baskısı da eklenince, AB Komisyonu, 9 Temmuz 1991 tarihli toplantısında, Komiser MacSharry tarafından hazırlanan ve politikanın oluşumundan itibaren geçen 30 yıllık süre esnasında yapılan en radikal değişiklikleri içeren reform paketini benimsemiştir.

Bu reform önlemleri ortak piyasa düzenine tabi ürünlerin üretiminin değeri olarak yaklaşık % 75'ini kapsamaktadır. Reform çerçevesinde en ayrıntılı ve radikal kararlar, kurulan ilk ortak piyasa düzeni olan hububat sektörüne yöneliktir.

Mac Sharry Reform paketi kapsamında; hububat sektöründe müdahale fiyatları 1/3 oranında indirilmiş ve üreticiye hektar başına ödenen doğrudan yardım sistemi getirilmiş, yağlı tohumlarda ve proteinli bitkilerde belli kriterleri sağlamaları şartıyla hektar başına yardım uygulaması başlatılmış, tütün için üretim kotası belirlenerek müdahale alımları ve ihracat iadesi kaldırılmış, bunun yerine üreticiye prim ödenmesine başlanmış, süt ve sütü ürünlerdeki üretim kotası miktarları indirim tabi tutulmuş, sığır etinde hektar başına azami sığır sayısı belirlenerek prim sistemi getirilmiş, buna ek olarak müdahale fiyatı indirim tabi tutulmuş, koyun etinde ise mevcut prim sisteminin sürdürülmesi, buna mukabil bu sistemle ilgili olarak belirli kriterler getirilmesi kararlaştırılmıştır.

Fiyat politikalarının kullanılması ile ilgili her dönemde bir önceki dönemle orantılı olarak fiyatların düşürülmesi dengelenmesi öngörülmektedir. Topluluk içerisinde üretim dengeleri ve buna karşılık olan harcamaların kontrol edilmesi amacıyla, üretimdeki en üst sınır tespit edilmekte ve bu miktarların belirlenmiş sınırları aşımı halinde ortak fiyatlarda indirim yapılması ve fazla üretimin elden çıkartılması yoluna gidilmektedir. Bu anlamda üreticiye ürün desteğinin azaltılması ve belirlenene ürünlere katkıların azaltılması şeklinde olabilmektedir. Fazlalıkların yol açtığı mali yük üretici destekleri pazarın durumu ve eldeki ürün fazlasının elden

ıkarılması işlemleri sonucu garanti kapsamındaki rnlerin ‘‘Garanti Eşiği’’ denilen sınır aşımı hallerinde, üreticinin bu topla maliyete katılması işlemini öngören bir ‘‘Ortak sorumluluk Vergisi’’ alınmaktadır.

rnlere zel yönelik yapılan uygulamalara ana başlıklar halinde değinilecek olursa , Merkezi ve Doğu Avrupa lkeleri itibariyle öngörülen genişlemeye ve DT’ nün müteakip tarım görüşmelerine hazırlık teşkil etmesi açısından Komisyon tarafından gerekli görülmektedir.

Bu kapsamda;;Tarla Bitkileri; bu ürün grubu AB ekonomisinde gerek insan tüketime gerek hayvan yemi endüstrisi açısından önemli bir yer işgal etmekte olup, toplam ekilebilir arazinin % 40’ını kapsamakta, ATYGF harcamalarının % 42,2’ sinden yararlanmakta ve toplam tarımsal hasılanın % 11’ini sağlamaktadır.

Gündem 2000 Belgesine göre, 1996’da 201 milyon ton olan üretim 2005’de 214 milyon tona yükselecektir. Bu ürünlerde beklenen tüketim artışı üretim artışından daha düşük olacak, 2001 yılından itibaren teşvikli ihracata ilişkin DT taahhütlerinin bağlayıcı hale geleceği de dikkate alındığında, müdahale stoklarında artış oluşacak ve 2005 yılında 58 milyon tonu bulacaktır. 1996 ılı seviyesi 12.2 milyon ton olan yağlı tohum üretimi 2005’de 12.8 milyon tona yükselecek, bununla beraber, Topluluğun bu ürünlerdeki dış ticareti açık vermeye devam edecektir. Tahıl, yağlı tohum ve bakliyat ekim alanları 53.5 milyon hektarda sabitlenecektir⁴¹.

E. KIRSAL KALKINMA

AB vrelerince, kırsal kalkınma, tarım sektörünün çok boyutluluğu ve çok işlevliliği gibi olgular daha fazla dile getirilir hale gelmiştir. Merkezi ve Doğu Avrupa lkeleri (MDAÜ)’ne yönelik olası genişlemenin yaratacağı olumsuz etkileri ve Uruguay Round taahhütlerinin gerçekleştirilmesinde oldukça sıkıntı çekiliyor olmasını, AB’nin, tarım sektöründeki destek ve konumları nisbeten yüksek tutma yönünde tutucu bir tavır takınması olası görünmektedir.. AB’nin, OTP’ nın ikinci

⁴¹ a.g.e.

ayağı halinde getirdiği kırsal kalkınma politikası, kırsal bölgeler açısından rekabeti yeniden geliştirmeyi ve bu yolla istihdam yaratmayı hedefleyen entegre ve sürdürülebilir bir çerçeve tesisi amacını taşımaktadır. Bu nedenle , azaltmak zorunda kalınacak desteklerin, kırsal kalkınma konsepti çerçevesinde daha farklı yöntemlerle tarım kesimine yeniden yönlendirilmesi düşünülmektedir⁴².

Üreticilere verilen yardımlar ürünün kalitesine bağlı olarak belirlenerek, kalite konusundaki tek objektif kriter olan yaprak tütünün alım fiyatına göre ayarlanacaktır. Kabul edilen prim sistemiyle, kalitenin arttırılmasını teşvik amacıyla, yüksek kalite tütün üreten üreticilere daha yüksek prim ödenmesi öngörülmektedir. Diğer taraftan, kotaların bireysel üreticilere dağıtıldığı mevcut sistem yerine, üç yılda bir üretici gruplarına dağıtılmasını öngören sistemin ihdasıyla ulusal yetkililer üzerindeki idari yük azalacaktır.

Ürünlere göre örneklendirme yapılacak olursa;

Tütün, emeğin yoğun bir sektör olması nedeniyle, Topluluk yardımının devamı öngörülmüştür. Reform iki temel unsura dayanmaktadır: Sahip olduğu ekonomik ve sosyal önem nedeniyle, Topluluktaki yaprak tütün üretimine verilen desteğin devamı, Üretim kalitesine bağlı olarak verilecek Topluluk yardımının çeşitlendirilmesi, kotaların belirlenmesinde daha esnek ve basit bir yapının ihdası, daha sıkı kontrollerin yapılması ile kamu sağlığı ve çevre korunması önlemlerine uyulması yoluyla ürünün ekonomik öneminin geliştirilmesine değinilmiştir⁴³.

Zeytinyağı ,AB dünyadaki en büyük zeytinyağı üreticisi ve tüketicisidir. Yeni düzenleme uyarınca, 1 Kasım 1998'den 31 Ekim 2001'e kadar geçerli olacak geçiş dönemi için öngörülenler uygulanmıştır. Bu kapsamda, azami garanti edilmiş miktar % 31.6 oranında arttırılarak, 1.777.261 tona çıkartılmıştır. Üreticiye verilecek yardımlar % 5 oranında azaltılacaktır. Üretim yardımı, 1 Kasım 2001'den itibaren,

⁴² Berende-Verhoeven, Laura "Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası ve Türkiye'nin Uyumu", (ktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Ağustos 2001

⁴³ ERAKTAN Gülcan, "Ortak Tarım Politikası ve Tarımsal Alanda Türkiye-AB İlişkileri", Tarım Haftası 1996 Sempozyumu, Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Tarımı, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları No.30, 1997

bazı istisnalar hariç olmak üzere, yalnızca 1 Mayıs 1998'den önce dikilmiş ağaçlardan elde edilen zeytinyağına verilmiştir.

Piyasaya arzın devamlılığını sağlamak ve bu konudaki destekler ile üretimin artırılması ve müdahaleler sonucunda tüm bu yardımlarının amacı dışında üretim fazlalığı gibi konulara yol açıp mali sorumluluklar oluşturması ürünlerin kalitesi ile piyasaya arzın fazlalaşmasına neden olduğu gibi müdahale fiyatlarına bu şekilde önlemler getirilmesini öngörmektedirler.

Üretimin belli başlı ürünlerde üretimden ayrılması geri çekilmesi veya ürün türünün değiştirilmesi gibi konularda seçimler yapmıştır. Hububat, sığır ve dana eti, şarap sektörlerinin üretimden geri çekilmesi, arazinin nadasa bırakılması, ağaçlandırma veya tarım dışında başka bir amaca hizmet etmesini öngörmektedir. Üretimden çekilen ürünlerin yerine toprağın element verimlilik zenginliğini etkileyecek ürünleriyle yer değiştirmesi, meyve ve yağlı tohumlu bitkilerin kullanılması, bölge dışı tropik ürünler ve sağlık sektörüne hizmet etmek üzere yetiştirilecek ürünler tercih edilmektedir. Üretimde küçük çiftçiler belirlenmiş potansiyelin üstünü oluşturmayan kesimden vergi alınmaması ve 55 yaş üzeri çiftçilik yapanların emekli edilmesi gibi sistemlerin oluşturduğu önlemler mevcuttur⁴⁴.

Ortak Tarım Politikası'nda yapılan reformlar devam etmekte olan bir süreçtir. Buna göre son yıllarda yapılan reform çalışmaları çerçevesinde, AB Komisyonu, 9 Temmuz 2002 tarihinde OTP' nin gözden geçirilmesine ilişkin bir tebliği kabul etmiştir.. Söz konusu tebliğde ,

- Çiftçilerin çevre, gıda güvenliği ve kalitesi ile hayvan gelişimine ilişkin gerçekleştirdikleri hizmetleri temel alarak gelir desteği alması,
- Çiftçilerin ürünlerinin tüketicilere ve piyasaya yöneltilmesine destek olmak amacıyla ek fonlar oluşturulması,

⁴⁴ <http://www.zmo.org.tr>, erişim tarih, 04.11.2007

- Tarımsal gelirin istikrarı ve desteklenmesinin güvence altına alınması,
- İdari işlemlerin hafifletilerek, çiftçilerin çalışmalarına yoğunlaşmaları yönünde desteklenmesi,
- Çiftçilere gelişmekte olan piyasalardan yararlanma imkanı sağlanması,
- Tarımın tüketiciler tarafından talep edilen ürün ve hizmetlere yönlendirilmesi,
- Gıda güvenliği ve kalitesi ile hayvan gelişimi konularının OTP ile bütünleştirilmesi
- Doğal değeri yüksek olan geleneksel üretim sistemlerinin daha çok desteklenmesi
- Gelişmekte olan ülkelere imkanlar sunan, uluslararası ticarete yönelik modern bir tarım politikası ile tarım ürünleri ticaretine ilişkin uluslararası müzakerelerde daha fazla söz sahibi olunmasına yönelik hedefler vurgulanmıştır.⁴⁵

Sürdürülebilir OTP' nin oluşturulması amacıyla tarım sektörüne ve kırsal bölgelere en verimli desteğin sağlanması konusunda ortaya koyulan hedefler ise;

- Birliğin tarımsal rekabetinin artırılması çerçevesinde, üreticilerin piyasalardaki aşırı fiyat değişimlerinden korunarak, piyasalardaki beklentilere karşılık verecek şekilde müdahalede bulunulması⁴⁶ .,
- Piyasaya yönelik sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi çerçevesinde, ürünlerin desteklenmesi yerine çevrenin korunması, hayvan gelişimi ve gıda

⁴⁵ http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=index.htm&curdir=\sanal_kutuphane

⁴⁶ a.g.s., <http://www.zmo.org.tr>

kalitesini temel alan, üreticilere yönelik çiftlik başına destek sisteminin benimsenmesi.,

- Kırsal kalkınmanın güçlendirilmesi çerçevesinde, kaynakların gıda kalitesi ve hayvan gelişiminin iyileştirilmesinin teşvik edilmesidir.

1992 yılında yapılan reformun piyasaların dengeye kavuşması v e kamuya ait stokların eritilmesi adına iyileştirmeye gittiği söylenebilir. Topluluktaki üretilen ürünlerin dünya pazarındaki ürünlerle aynı fiyatlara ulaşmasıca bir diğer başarı olarak nitelendirilebilir. FEOGA Garanti bölümünde harcamalar daha azalmış bir halde, yönlendirme bölümün de ise 1989-1995 yılları arasında iki katına çıkmıştır. Tarımdaki toplam gelirden bir artıştan söz edilebilmektedir.

1992 yılında yapılan reformla birlikte gelen olumsuzluklarda şu şekilde sayılabilir 1992 reformunun olumlu sonuçları sonsuza dek etkili olamayacağı gibi yeterli de değildir. Bugün Ortak Tarım Politikasının yeni ihtiyaçlara cevap vermesi gerekmektedir.⁴⁷

Topluluğun önemli tarım unsuru içeren ülkelere genişlemesi,

- Dünya yiyecek talebinin artması,
- Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) çerçevesindeki gelecek tur müzakereleri,
- Tek para birimine geçilmesi,
- Kırsal gelişme Politikasının güçlendirilmesi,
- Daha iyi bir çevre koruması ve ürünlerin kalitesinin artırılması.

⁴⁷ <http://www.tarim.gov.tr/a.g.s>.

F. URUGUAY RAUND

1986-1994 yılları arasında gerçekleştirilen Uruguay Raund'da, sanayi ürünlerinde tarife indirimlerinin amacı⁴⁸, tarifelerin indirilmesi veya uygun olması halinde tamamen ortadan kaldırılması, yüksek tarifeler ile tarife basamaklarının indirilmesi ve ortadan kaldırılmasında ilerleme kaydedilmesi olarak öngörülmüştür. Katılımcıların belirli bir müzakere yöntemi üzerinde mutabakata varamaması üzerine, tarifelerde %33 oranında indirim yapılmasına karar verilmiş, indirimin nasıl yapılacağı ise taraflara bırakılmıştır. Ayrıca, bahse konu yöntemlerle 1986 yılı gümrük vergileri üzerinden genel tarife indirimine gitmeyen ülkelerin talep-öneri yöntemiyle madde bazında yapılan müzakereler vasıtasıyla tarifelerinde 1/3 oranında indirime gitmeleri kararlaştırılmıştır.

Her taraf ülke bu esaslar çerçevesinde belirlediği taviz listelerini GATT Sekreteryası'na vermiştir. İndirimlerin hangi esaslar çerçevesinde yapılacağı ise Marakeş Protokolüyle belirlenmiştir. Buna göre tarife indirimlerinin DTÖ' nün kuruluş tarihi olan 1 Ocak 1995'den başlayarak, bir üyenin listesinde aksi öngörülmedikçe, beş eşit dilim halinde yapılması öngörülmüştür⁴⁹.

Söz konusu indirim taahhütlerinin, gelişmiş ülkeler ve GYÜ'ler açısından farklı oranlarda gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, gelişmiş ülkeler sanayi ürünlerinde beş eşit dilim halinde yaklaşık %40, GYÜ'ler ise bu oranın 2/3'ü oranında indirim taahhüdünde bulunmuşlardır⁵⁰.

Uruguay Raundun sanayi malları bakımından tek sonucu genel tarife indirimi olmamıştır. Bir grup gelişmiş ülke, "zero-for-zero arrangements" olarak adlandırılan, tarım malzemeleri, inşaat malzemeleri, bira, damıtılmış içkiler, mobilya, tıbbi malzeme, kağıt, ilaçlar, çelik ve oyuncaklardan oluşan on ürün grubunda tarife tavanlarını indirmeyi veya ortadan kaldırmayı amaçlayan sektörel anlaşmalar

⁴⁸ <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ab1.doc>, erişim tarihi, 04.11.2007

⁴⁹ a.g.e. Ataktan

⁵⁰ <http://www.dtm.gov.tr,a.g.s>.

imzalamıştır. Ayrıca, kimyasal ürünlerde tarifeleri uyumlaştıran bir anlaşma kabul edilmiştir.

Uruguay Raundu sonrasında gelişmiş ülkelerin ağırlıklı tarife oranları %6,3'ten %3,8'e, GYÜ'lerin ağırlıklı tarife oranları %15,3'ten %12,3'e, Geçiş Ekonomisi Ülkeleri için ise %8,6'dan %6'ya düşmüştür.

AB'nin OGT' sine uyum yükümlülüğümüz çerçevesinde ülkemizin üçüncü ülkelere karşı uygulamakta olduğu sanayi ürünlerinde ortalama tarife oranları 1996 yılında %5,8 iken 2000 yılı itibariyle %5'e, 2002 yılında ise %4,5'e düşmüştür.

Uruguay Raundu müzakerelerinin bir başka sonucu bağlı tarifelerde sağlanan gelişme olmuş ve üye ülkelerin bağlı tarifelerinin oranı artmıştır. Gelişmiş ülkelere yapılan ithalatın neredeyse tamamı bağlı tarifeler altında yapılmaktadır. Bu oran GYÜ ve geçiş ekonomileri için sırasıyla %73 ve %98'dir. Gelişmiş ülkeler için bağlı tarifeler genellikle fiilen uyguladıkları oranları gösterirken, çoğu GYÜ için bu oranlar fiili oranların üzerinde, tavan gümrük vergilerini temsil etmektedir.

Burada bağlı tarifelerin özel sektör bakımından sağladığı en önemli avantajın, yabancı pazarlara girişte güvenliğin sağlanması, bir başka deyişle, gümrük vergilerinin artırılması veya miktar kısıtlamaları yoluyla pazara girişlerin kısıtlanması korkusu olmaksızın ticari faaliyetlerini sürdürmelerine olanak sağlanması olduğu söylenebilir.

Uruguay Raundu paketi 26 Mart 1997'de yürürlüğe giren ve bugün bilgi teknolojisi ürünlerinde dünya ticaretinin %93'ten fazlasını temsil eden, aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 47 üye ülkenin taraf olduğu ITA çerçevesinde daha da geliştirilmiştir. Söz konusu Anlaşma çerçevesinde bilgi teknolojisi ürünlerindeki ithal vergileri ve diğer harçlar 2000 yılı itibariyle kaldırılmış, indirimler MFN kuralı uyarınca taahhütte bulunmayan ülkeler de dahil olmak üzere tüm DTÖ üyelerine teşmil edilmiştir⁵¹.

⁵¹ <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ANL/CokTarafliAnlasma>

Şimdiye kadar uygulanan politikalara devam edilmesi halinde, bir çok sektörde, Birlik fiyatları ile dünya fiyatları arasında önemli bir fark olmaya devam edeceği ve Uruguay Round sonrasındaki, özellikle de ihracattaki yardımlar konusundaki taahhütler çerçevesinde, muhtemelen 2000 yılından sonra, ihrac edilemeyecek fazlalıkların ortaya çıkacağı ve Birliğin gelişmekte olan dünya pazarlarındaki payının gerileceğinden endişe edilmektedir.

Nisan 1994'te, Marakes'te imzalanan Uruguay Round Senedi⁵² ile Dünya Ticaret Örgütü kurulmuş e “tarım istisnası” na son verilmiştir.

26 Haziran 2003 tarihinde, AB üye ülkeleri tarım bakanları, Topluluk tarım sektörünün finansmanına ilişkin değişiklikler getiren reform paketini kabul etmiştir. OTP reformu ile temelde, Avrupa tarım ürünlerinin piyasa odaklı olması ve rekabet gücünün artırılması, OTP' nin basitleştirilmesine katkıda bulunulması, OTP harcamalarının makul seviyede tutulması, genişleme sürecinin kolaylaştırılması ve Dünya Ticaret Örgütü ile gerçekleştirilen müzakerelerde OTP' nin en iyi şekilde savunulması hedeflendi. OTP' ye yönelik olarak gerçekleştirilen yeni düzenlemeler arasında⁵³;

- 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren üretimden bağımsız olarak, tarım alanı üzerinden tek ödeme yapılması ve aşırı üretimin önüne geçilmesi;

⁵² GATT kapsamında 1947-1993 yılları arasında sekiz çok taraflı ticaret müzakeresi (round) yapılmıştır. GATT çerçevesinde yapılan son round, Uruguay'ın Punto del Este şehrinde 15-20 Eylül 1986 tarihlerinde toplanan üye ülke ticaret bakanlarının yayınladıkları bir bildiri ile başlamış ve GATT Uruguay Turu 15 Aralık 1993'te bir uzlaşmaya varılarak sonuçlanmıştır. Uruguay Turunda alınan kararları içeren DTÖ'yü kuran Marakeş Anlaşması, üye ülkelerin hükümetleri tarafından 15 Nisan 1994 tarihinde Fas'ın Marakeş şehrinde yapılan Bakanlar Konferansı sonunda imzalanmış ve Uruguay Turu Nihai Senedi kabul edilmiştir. Bunu takiben, DTÖ 1 Ocak 1995 tarihinde fiilen çalışmaya başlamış ve Uruguay Round Anlaşmaları yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz tarafından da kabul edilen Nihai Senet çerçevesinde imzalanan ve DTÖ'yü kuran Marakeş Anlaşması, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 31.12.1994'den itibaren geçerli olmak üzere 25.2.1995 tarihinde onaylanmıştır. DTÖ'ye Türkiye'nin üyeliği 26 Mart 1995 tarihinde başlamıştır.

⁵³<http://www.ikv.org.tr/pdfs/0b08abbf.pdf>, erişim tarihi 01.10.2007

- Tek ödeme uygulaması, çevre, gıda güvenliği, hayvan refahı, iş sağlığı ve güvencesi standartlarına uyulması ve tarım arazilerinin çevre koşullarına uygun biçimde korunması;
- Gıda kalitesi ve hayvan refahının güçlendirilmesi;
- 2005 yılından itibaren, çiftçilere yeni önlemler ve artırılmış mali imkanlar sağlanması, güçlendirilmiş bir kırsal kalkınma politikası oluşturulması;
- Büyük tarım arazilerine yapılan doğrudan ödemelerin, kırsal kalkınmaya ek fon yaratılması amacıyla azaltılması;
- 2007 yılından başlamak üzere 2013 yılına kadar olan dönemde tarımsal bütçeye uyulmasını garanti edecek bir mali disiplin mekanizması oluşturulması;
- 2007 yılından itibaren üye ülkeler tarafından zorunlu olarak çiftçi danışma sistemlerinin oluşturulması konularına değinilmiştir.

Gündem ile yeni üyenin katılımı ile 2006 yılına kadar, OTP için planlanmış harcamalar büyük ölçülerde sabitlenmiştir. Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin tarımsal alanda kalkınmalarına ve gelişmelerine yardımcı olmak amacıyla, SAPARD⁵⁴ Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programları uygulamaya konulmuştur.

1 Ocak 2000 tarihi itibari ile yürürlüğe giren SAPARD, 2002-2006 yılları arasında uygulanacak desteklerle ilgili ülkelere göre dağılım belirlemiştir. Tablodan izleneceği üzere aday ülkelere göre yıllık dağılımın açılımı gösterilmektedir.

⁵⁴ 1999 yılında kurulan Sapard SAPARD (Special Action Programme for Agricultural and Rural Development) programı (Tarımsal ve Kırsal Kalkınma için Özel Eylem Programı), AB adayı Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin (Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Bulgaristan) Tek Pazar ile Ortak Tarım Politikası'na hazırlık süreçlerini desteklemeyi hedeflemektedir. AB adayı MDAÜ'lerde kırsal bölgelerin kalkınmasına, tarım sektörünün gelişmesine ve AB'nin Ortak Tarım Politikası'na uyumun sağlanmasına yönelik projelere hibe yardımı sağlayan Sapard programının 2000-2006 dönemindeki yıllık bütçesi 540 milyon Euro'dur.

Aday Ülke	Yıllık Destek (Euro 99)
Bulgaristan	52.124.000
Çek Cumhuriyeti	22.063.000
Estonya	12.137.000
Macaristan	38.054.000
Litvanya	29.829.000
Letonya	21.848.000
Polonya	168.683.000
Romanya	150.636.000
Slovenya	6.337.000
Slovak Cumhuriyeti	18.289.000
TOPLAM	520.000.000

Kaynak: http://www.europa.eu/comm/dg06/agrista/index_frhtm

2002 Yılında yapılan Kopenhag Zirvesi⁵⁵, nde üye olacak 10 ülkeye kırsal kalkınma için 5,1 milyar Euro destek sağlanması konusunda kararlar alınmıştır.

AB Komisyon' u 9 Temmuz 2002 Tarihinde OTP' nin tekrar ele alınması ile kararlarda⁵⁶ bu konu ile ilgili net düşüncelerini ortaya koymuştur

2003 Yılı Temmuz' unda Üye Ülkeler Tarım Bakanları Toplantısında, Topluluk içi tarımı sektörel olarak ele almış ve finansal değişiklikler yapılmasını öngören bir Reform Paketini⁵⁷ kabul etmiştir.

Çiftçilere desteklerin çoğunu içeren OTP' yi daha az karmaşık hale dönüştüren tek ödeme planı uygulanmıştır. Üretime bağlı olmaksızın uygulama

⁵⁵ Kopenhag 12-13 Aralık 2002 tarihlerinde yapılmıştır. Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Estonya, Letonya, Litvanya, Slovenya, GKRY ve Malta ile yürütülen katılım müzakerelerinin sonuçlandırıldığı zirvede, Katılım Antlaşması'nın imzalanmasının ardından 10 aday ülkenin 1 Mayıs 2004 tarihi itibarıyla Birlik üyesi olması kararlaştırılmıştır. Türkiye ile ilgili olarak ise Aralık 2004'de yapılacak Avrupa Konseyi Zirvesi' nde Komisyon'un raporu ve tavsiyesi üzerine Kopenhag siyasi kriterlerinin karşılandığına karar verilirse, AB'nin Türkiye ile katılım müzakerelerine gecikmeksizin başlayacağı ifade edilmiştir

⁵⁶ http://www.avrupa.info.tr/Bir_Bakista_AB/AB_Ne_Yapar,Ab_Ne_Yapar.html?pageindex=16

⁵⁷ <http://www.avrupa.info.tr/a.g.s>

yoluna gidilen bu yöntemde asıl amaç üreticilerin OTP desteklerine göre değil, pazar ihtiyacına göre üretim yapmasıdır. Koşullu olarak verilen bu destekte, arazi yapısının korunması ve hayvancılık yapanlarda hayvanların rahat koşullarda yaşam alanı oluşturulması ve bakım yapılması ön koşulları getirilmiştir.

Üretim dışında uygulanmakta olan desteklerin, üretimde oluşacak arz ve talep eğrilerinin değişkenlik göstermemesi yönünde bir uygulama olması gerekmektedir. Bunun uygulamasında desteğin ve üretimin eşgüdümlü hareket etmesi gerekmektedir⁵⁸. Mekanizmanın çalışması için yapılan reformlarla birlikte , OTP' yi daha az karmaşık hale getirmek, daha fazla pazara odaklanmış, dünya pazarı ile daha sıkı ilişki içerisinde olup, yer almak⁵⁹. AB Komisyon' u 2004 yılından itibaren üretimden bağımsız bir şekilde destek yapılmasını önermiştir.Uygulamada önerilen ürünler⁶⁰ reforma yönelik çalışmalar olarak ele alınmıştır. Ürün ve bölgesel farklılık gösteren üye ülkelerin ayrı yaklaşımlara sahip olması, Reform' un son halinin kabulünde değişiklik görmesine ve itirazlar olmasına yol açmıştır. Karşı çıkışların başlıca nedenleri bölgesel anlamda farklılık gösteren üye ülkelerin ürün bazında farklılaşan yoğunluklarına göre dünya ve Topluluk içerisinde zarara uğratacağının düşünülmesi, üretime bağlı olmaksızın doğrudan ödeme desteğinin yapılması, küçük üreticilerin çiftçiliği bırakmalarına neden olacağı düşüncesi, verim oranının düşük olduğu alanlarda üretim yapılmaması gibi durumlarla karşı karşıya kalınmasına yol açacağı düşüncesi ile bu Reforma paketine karşı tezler oluşturulmuştur. Tüm bu karşı fikirler ile 2003 yılındaki üretimden bağımsız doğrudan destek uygulamasına kısmi olarak adım atılmıştır. Çiftçilere doğrudan ödemeler yerine, çiftlik bazında tek ödeme yoluna gidilmiştir⁶¹. Üye ülkeler çiftçilerine Tek Ödeme Sistemi ile ödenen destek toplamının maksimum % 10'nu kadar ilave destekte bulunabileceklerdir. Bu ilave ödemeler çevre, ürün kalitesi ve Pazar için önemli olan özel tarımsal üretim alanlarına verilecektir. Tek Ödeme Sistemi (single farm payment) 2005'te yürürlüğe girmiştir.

⁵⁸ CAP "Why reform is necessary" Conference of the European Union, the Candidate Countries & the EU Parliament, Athens 19 May 2003

⁵⁹ a.g.e.,CAP

⁶⁰ Tahıllar, yağ bitkileri, protein bitkileri, makarnalık buğday, patates, nohut, mercimek pirinç, yem, sığır, koyun, süt ürünlerinde uygulanması öngörülmüştür.

⁶¹ Directorate, General For Agriculture, Eu Comission (2003)Eu Fundamentally reforms its Farm policy to accomplish sustainable farming in Europe Luxembourg, 26 june 2003

AB OTP' nin kuruluşu, uygulamaları ve reformları ile finansmanı ciddi boyutlara ulaşmış ve olumsuz idare edilemez şekilde gelişim gösteren bir hal almadan üye ülke inisiyatiflerine ve ürüne göre bir reform uygulaması yapılması görüşülmüştür. Üye ülkeler kendi inisiyatiflerince belirleyeceği ana ürünler olmak üzere, reform uygulamasına uyum sağlayacağı konusunda OTP uygulamalarının tekrar millileştirilmesi anlamına gelen bir şekle dönüştürülmüştür.

G. GÜNDEM 2000

1992 yılındaki yapılan reformla birlikte ışık tuttuğu Gündem 2000 Tarım sektörünün gelecek yüzyıla hazırlanması ve yeniden yapılandırılmasını sağlamak için somut önerilerin zamanının geldiği belirtilmektedir. Macsharry Reformu'ndan yedi yıl sonra, Gündem 2000'le Macsharry Reformu'nun devamı niteliğindeki politikalar sürdürülerek, fiyat destekleri azaltılmış ve Doğrudan Ödemeler artırılmıştır. Gündem 2000, 2000-2006 yılları arasındaki dönem için kabul edilmiştir. Temmuz 2002'de, Gündem 2000'nin Ara Dönem Değerlendirmesi ile, tarım politikalarının kapsamlı bir şekilde değiştirilmesi kararlaştırılmıştır. Gündem 2000, AT Komisyonu tarafından 15 Temmuz 1997 tarihinde kabul edilen belgedir. Komisyon, bu belgeyi AB Konseyi tarafından kendisine yöneltilen AB'nin genişlemesi, ortak politikaların reformu, 31 Aralık 1999 tarihinden sonra Avrupa Birliği'nin mali çerçevesinin nasıl olması gerektiği sorularına yanıt olarak hazırlamıştır. Komisyon' un üyelik başvuruları için hazırladığı görüşlerin de eklendiği belge, XXI. Yüzyılın başında AB'nin gündeminde yer alacak sorunların tümünü kapsamaktadır.

Gündem 2000 üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölüm kendi içerisinde üç kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım AB politikalarının desteklenmesi ve yenilenmesi ile ilgilidir, özellikle Ortak Tarım Politikası ve Ekonomik ve Sosyal uyum için gösterilen çabalar bu bölümde incelenmektedir⁶².

⁶² a.g.e., atakan

İkinci kısım, genişleme konusunda AB'nin yeni hedeflerine ulaşabilmesiyle ilgili önerileri kapsamaktadır.

Üçüncü kısımda ise 2000-2006 yılları arası dönemi kapsayacak yeni bir mali çerçeve oluşturulması önerilmektedir. Gündem 2000'in ikinci bölümünde güçlendirilmiş bir üyelik-öncesi stratejisi önerilmektedir. Bu strateji iki yeni unsuru kapsamaktadır: katılım ortaklıkları ve aday ülkelerin Topluluk programları ile Topluluk müktesebatının uygulanmasına ilişkin mekanizmalara çok yönlü katılımı. Son bölümde ise genişlemenin AB politikaları üzerindeki olası etkileri incelenmektedir. AB'de gerçekleştirilen reformlar Uruguay- Round ile de yakından ilgilidir. Daha önce 1990 yılında Uruguay-Round'da yapılan görüşmelerde diğer katılımcı ülkeler tarafından tarımla ilgili taahhütler kabul edilirken AB tarafından (özellikle ihracattaki sübvansiyonlar bakımından) reddedilmiştir. 1992 yılında AB' de gerçekleştirilen Reform ile bu yönde ilk adım atılmıştır.Yapılan reformla tarım ürünleri fiyatlarının düşürülmesi, yeni gelir destekleme araçlarının kullanılarak ekim alanına ve hayvan sayısına bağlı telafi edici ödemelerin yerleştirilmesine çalışılmıştır. Tahıl, yağlı tohumlar ve protein içeren bitkiler, sığır eti ve domuz eti pazarlarına yönelik önemli değişiklikler yapılmıştır. Tahıllarda 54,34 ECU/ton, baklagillerde 78,49 ECU/ton, yağlı tohumlarda 433,5 ECU/ton ve ayrıca üretimden ayırma (ekim dışı bırakılan alanlar için)kapsamında da 68,83 ECU/ton olarak telafi edici ödemeler uygulanmaktadır. Tütünde ise Avrupa Birliği'nde pirim sistemi uygulaması devam etmektedir. Bazı meyve ve sebzelerde ise (domates, karnabahar, narenciye, armut, şeftali, elma) 1997/98 döneminde geri çekme tazminatı uygulaması başlatılmıştır⁶³ .

Genel olarak uygulanan reform sonucunda pazar dengelerinde önemli iyileşmeler sağlanmış, reform yapılan ürünlerde stokların eritilmesinde önemli oranda başarı sağlanmış, ekim alanı sınırlandırılması ile tahılda üretim kontrol altına alınmıştır Örneğin; tahıl fiyatlarının düşmesi ile tahılın hayvan yem maddesi olarak kullanımı artmıştır. Tahılda kendine yeterlilik düzeyi düşmüştür (1992/93 döneminde

⁶³ European Commission, The Agricultural Situation in the European Union, 1997 Report, Luxembourg, 1998

% 123,6 (AB-12) iken 1995/96 döneminde %106,1 (AB-15) olarak gerçekleşmiştir). Böylelikle ihracatta tahıla yapılan müdahalelerde de azalma sağlanmıştır Bunların yanında tarımda kişi başına gelir 1992-1996 döneminde üye ülkelere ve işletme büyüklüklerine göre değişmekle birlikte yıllık % 4.5 oranında artmıştır Bu duruma da tarımda uzmanlaşmanın artması, tarımla uğraşanların azalması (bu azalmanın önümüzdeki yıllarda yıllık % 2 ile 3 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir) ve işletmelerin uyum kabiliyetinin iyi olması sonucu pazar koşullarının iyileştirilmesi ile ulaşılmıştır⁶⁴.

Reformun etkileri çevreye yönelik de olmuştur. Hayvancılığın bölgesel dağılımında uzun süreli iyileşmelere yönelik teşvikler ve ekim alanı sınırlandırılması çevre açısından yarar sağlamıştır. Bununla birlikte çevre açısından bir takım negatif etkiler de oluşmuştur. Bunların başında da tahıl, yağlı tohumlar ve protein içerikli bitkilerde doğrudan ödemelere geçilmesi ve tahıl fiyatlarının düşmesi sonucu hayvancılıkta yoğun yetiştiriciliğin yaygınlaşması.

Reformun bir diğer etkisinin de tüketiciler üzerinde olduğu belirtilmektedir. Fiyat desteklemelerinin düşmesi ve doğrudan ödemelerin girişiyle tüketiciler yararına bir durum ortaya çıkmıştır. Ayrıca her ne kadar tarım sektörüne yönelik bütçe ödemeleri yüksek de olsa belirsiz olarak adlandırılan dünya fiyatları, dolar döviz kuru gibi faktörlerin önüne geçilebilmiştir. Aynı zamanda doğrudan ödemeler yoluyla destekleme yapılması üreticiye yapılan desteklemeyi şeffaflaştırmıştır

Bunlara ek olarak, pazar araştırmalarına yönelik çalışmaların, önemli tarımsal ürünlerde ihracatçı ülkelerin kazançlı çıkacaklarını ortaya koyduğu belirtilmektedir. Beklentiler gelecek on yıl içinde gelişmekte olan ülkelerin kendi üretimlerini artırma olanaklarının sınırlı olduğu bu nedenle de dünya ticaretinin canlanacağı ve dünya fiyatlarının sabit kalacağı şeklindedir. Ayrıca gıda maddelerinin talebini artıracak olan en önemli faktörlerden birinin de dünya nüfusunun ve gelirin artması olduğu belirtilmektedir. Dünya nüfusunun 1995-2005 döneminde yılda 85 Milyon

⁶⁴ European Commission,a.g.e.

artmasının beklendiği vurgulanmakta ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümenin de gıda talebini artıracakı vurgulanmaktadır⁶⁵.

Gündem 2000 kapsamında 1992 yılında yapılan reforma uygun olarak, fiyat destekleme politikalarının doğrudan ödemelere kaydırılmasının derinleştirilmesi ve devam ettirilmesi gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Ortak Tarım Politikası' nın amaçları ise aşağıda açıklanmıştır. Düşük fiyatlar yoluyla rekabet gücünün artırılması, burada AB' ne yeni üye ülkelerin uyum sağlamasıyla birlikte, DTÖ' nün de hükümlerine uyulmuş olunacağı, ayrıca da tüketiciler açısından da yarar sağlanacağı vurgulanmaktadır. Gıda maddelerinin güvenilirliğinin ve kalitesinin artırılması, Tarımda uğraşanların hayat standardının güvence altına alınması ve istikrarlı bir gelir temin edilmesi, Ortak Tarım Politikasının çevre ile ilgili hedefleri içermesi; çevreye yönelik yöntemlerin kullanılması ve bu konuda üreticilerin rolünün geliştirilmesi ana amaç olarak görülmüştür.

Sürdürülebilirlik üzerine odaklanmış olan Gündem 2000 reformları ile bütçede de ciddi kısıntıya gidilirken, aynı zamanda pazarda rekabeti, kırsal kalkınmayı teşvik eden ve çevreyi daha fazla gözetmeci anlayışla birlikte ürün kalitesini güvence altına alan önlemler yürürlüğe sokulmuştur. Gündem 2000'in getirdiği yeniliklerden biri, üreticilere doğrudan ödeme sağlayan bütün Ortak Piyasa Düzenlemelerini kapsayan yeni bir tüzüğün belirlenmesi oldu. Yeni 'Yatay Tüzük' ile üye ülkelere bazı yetkiler verildi ve sisteme esneklik getirildi. Buna göre üreticilerin doğrudan ödemelerden yararlanabilmeleri için çevre unsurunu dikkate almaları şart koşuldu. Bu şarta uymamaları halinde ödemelerde kısıtlama yapılması, üreticilere ödenmeyen fonların kullanımının üye ülkelerin inisiyatifinde bulunması öngörülmüştür.

H-. LANDMARK VE FISCHLER REFORM UYGULAMALARI

2003 Yılında Landmark ve Fischler Reformları⁶⁶ olarak adlandırılan uygulamalarda şu maddeler önem kazanmıştır;

⁶⁵ a.g.e.European Commission

1. Tam Ayrıma

Tek ödeme planı ocak 2005 yılından itibaren devreye girmiştir, Üye Devletlerin 2007 Yılı başına kadar erteleme hakkı olduğu uygulamada, 2007 Tarihi itibari ile Üye Devletler içinde yürürlüğe girmesi planlanmıştır.

2. Kısmi Ayrıma

Uygulamada pazarın dengesini bozacak, tek ödeme planı nedeniyle bazı ürünlerin üretiminden vazgeçilebileceği durumlarda, belirli doğrudan ödemeler korunabilmektedir. Bu bağlamda hayvancılık ile ilgili üretim ve süt sektörü aşamalı olarak bağımsızlaştırılma çalışmalarına başlanmıştır. (Çapraz Uyum-Cross Compliance) 2013 Yılına kadar çok sıkı takip edilecek ve uygulanması istenen bütçe programı ile Finansal disiplin Mekanizmasında devreye sokulması konusunda görüşülmüştür⁶⁷.

3. Modülasyon

Yeni Kırsal Kalınma Programı için, çiftçiler üzerinde OTP' nin desteklerinin dağılımını dengeleyen ve eşit dağılım yapılmasını sağlayan bir program oluşturulmuştur. Modülasyon işleyiş şekline bağlı olarak,

- Fazlalığı olan bir devletten toplanan ve biriktirilenlerin toplamda %20'si diğer üye devlete aktarılması konusu ve geri kalan miktarın da, tarım alanları yüzölçümü ve sektör istihdam oranı gibi konulara bakılarak üye devletler arasında paylaşılması⁶⁸

⁶⁶ 23 Ocak 2003 tarihli Komisyon önerileri ve Gündem 2000 amaçları doğrultusunda, 26 Haziran 2003 tarihli AB Tarım Bakanları Konseyi kararı uyarınca ve 1782/2003 Sayılı Konsey Tüzüğü

⁶⁷ <http://www.europa.eu,a.g.s>.

⁶⁸ Komisyonun hesaplamalarına göre %5'lik modülasyon oranı ile, yılda 1.2 milyar Euro tasarruf sağlanacaktır.

- Doğrudan ödeme alan devletlerde AB düzeyi ile eşit düzeye gelmeyen devletlerin Modülasyon uygulamasından yararlanamayacağı konusunda kararlar alınmıştır.

Modülasyon Yüzdeleri

Bütçe Yılı (%)	2005	2006	2007	2008-2013
Yılda 5000 Euro doğrudan ödeme yapılan çiftlikler	0	0	0	0
Yılda 5000 Euro üzeri ödeme yapılan çiftlikler	3	4	5	5

Kaynak : a.g.e, Directorate, General For Agriculture

Bu konuda iki noktaya dikkat çekilmektedir. İlki ödemelerin dağıtımının farklılıkları ve bunun AB üyeleri üzerindeki etkilerinin farklı olacaktır. Örneklenecek olursa, 5000 bin Euro eşliğinin altında çok sayıda çiftçiye sahip olan ülkeler bu uygulamadan daha olumlu, 5000 Euro'dan fazla geliri olan büyük çiftliklere sahip ülkeler ise, bu uygulamadan olumsuz etkilenecektir.

İkinci konu ise, modülasyon birikimlerinin kırsal gelişmeye tahsis edilmesidir. İlk önerilere göre bu tasarruflar Uyumlaştırma (Kohezyon) kriterlerine göre üye devletlere dağıtılmalıydı. (tarım alanı, tarımsal istihdam ve GDP, fert başına satın alma gücü)

Ama son anlaşma, büyük çiftlik işletmeleri olan üye ülkelerin muhalefetini yansıtsa da modülasyon yoluyla oluşturulan fonlardan her üye ülke katkısının en az %80'ini geri alması, geri kalan %20' sinin ise diğer üye ülkelere verilmesi kararı alınmıştır. Merkezi ve kuzey ülkeleri modülasyondan daha çok etkilenen ülkeler olmakla birlikte kendi kırsal kalkınmaları için de daha fazla fon tahsis eden ülkelerdir.

J. Mali Disiplin Mekanizması

2002 Ekim' de Konsey Kararı ile, OTP harcamalarının 300 milyon Euro' yu aşmaması gerektiği ve doğrudan ödemelerin bu eşiği aşması halinde desteklerin azaltılması konusunda kararlar alınmıştır. Konsey bu konuda her yıl aynı şekilde planlama yaparak destek oranı ve tavan rakamlarını açıklaması konusunda fikir birliği sağlayarak bu sistemi uygulamaya koymuştur.

OTP sürekli bir değişim içerisinde yol almaktadır. Üye ülkelerin ve üretim miktarları ile pazarın ihtiyaçlarının örtüşmesi ve karşısında ihtiyaç olan kadar üretim yapılması adına üretici destekleri, ürüne özel destekler uygulanırken, üye devletin coğrafyasına ve iklimine özel ürünlerin üretilmesindeki fark yaratan unsurlarda göz önünde bulundurularak olası mağduriyetlerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. İlk planlandığı yıllarda savaş sonrası kıtlığı gidermek ve ortak bir üretim mekanizması kurmak için oluşturulan ve geliştirilip yolu açılan OTP, zaman içinde kendisini eriten bir yapıya bürünmeye başlamış ve bu durumdan kurtuluşun yeni yapılanmalar reformları ile yapılması konusunda ciddi adımlar atılmıştır.

Bugün ve gelecekte OTP Topluluğun en önemli politikası olmaya devam edecektir. Üretimin kalitesi verimliliğin artırılması ve üreticilerin refahı için reform yolları açık olmak üzere bu konuda güncellemeler yapılarak gelişme ve maksimum fayda sağlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK TARIM POLİTİKASI VE OTP' YE UYUM

I.TÜRK TARIMI

Türk Tarımı geçen yüzyılın ortasından sonra kendini dünya devletleriyle birlikte hareket eder hale getirip, üzerinde ayakta durulur politikalar üreten Türkiye için her alanda olduğu gibi yenilikler ve ilerlemeler açısından en önemli sektör olma unvanını taşımıştır. Türk Tarımına genel olarak bakılacak olursa, 1950 sonrasında 7 ayrı planlama dönemi geçirdiği gözlemlenmektedir. İlki plansız dönem olarak başlayan 1950-1959 yılları arasında adımları atılan dönem sonunda 7 ayrı planlı dönem uygulanmıştır.

Ankara Antlaşması⁶⁹ ile adımlar atılmaya başlanmış olup, Ankara Anlaşması'nın 10.maddesinde⁷⁰ gümrük birliği, mal alışverişlerinin tümünü kapsar kavramı ile ortaklığın tarım ürünlerinin de kapsam dahilinde olduğu vurgulanmaktadır. Aynı Anlaşmanın 11. maddesinde,

- Ortaklık rejimi, Topluluğun ortak tarım politikasını göz önünde bulunduran özel usullere göre, tarımı ve tarım ürünleri alışverişini de kapsar.
- Tarım ürününden, Topluluğu kuran Antlaşma'nın II. Ekinin konusu olan ve sözü edilen Antlaşma'nın 38. maddesinin 3. fıkrası hükümlerinin uygulanması ile halen tamamlanmış bulunan listede sayılı ürünler anlaşılır⁷¹ hükümleri yer almaktadır

⁶⁹ Türkiye ile AET arasındaki görüşmeler dört yıl sürmüş ve taraflar arasında bir "ortaklık" kurmuş olan Ankara Antlaşması, 12 Eylül 1963'de imzalanarak, 1 Aralık 1964 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir.,

⁷⁰ Madde 10, 1. Anlaşma'nın 2. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen gümrük birliği, mal alışverişlerinin tümünü kapsar ,2. Gümrük Birliği, Topluluk üyesi Devletlerle Türkiye arasında, ithalatta olduğu gibi ihracatta gümrük vergileri ve eşit etkili resimlerin ve miktar kısıtlamalarının, milli üretime, Anlaşmanın hedeflerine aykırı bir koruma sağlamayı gözetilen eşit etkili başka her türlü tedbirin yasaklanmasını Türkiye'nin üçüncü memleketlerle ilişkilerinde Topluluğun Ortak Gümrük Tarifesi'nin kabulünü ve Toplulukça dış ticaret konusunda uygulanan sair mevzuata yaklaşmayı kapsar

⁷¹ Ankara Antlaşması Madde 11

Ankara Antlaşması ile birlikte, 10. ve 11. maddelerde öngörüldüğü üzere, Ortak bir gümrük birliği amacı hedeflendiği izlenmektedir. Ankara anlaşması' na ek olarak imzalanan 1. No.lu Geçici Protokol de Türkiye' nin ülke florasına bağlı yetişen bazı ürünlerde, kuru üzüm, kuru incir, fındık ve tütünde olmak üzere açılan kontenjanlar sınırında gümrük indirimi uygulaması yapılması yolunda gidilmiştir.

Cumhuriyetten Günümüze Bazı Tarımsal Göstergeler⁷²

Yıllar	Tarımsal İstihdam	Tarımsal İstihdamın Payı %	Tarımsal GSMH * (sabit fiyatlarla)	GSYİH'da Tarımın Payı (%)	Tarım GSMH Büyüme Hızı (%)
1923	4.850	90	1.263,5	43,1	27,2
1930	5.605	88	2.525,1	46,8	-3,9
1940	6.699	86	3.890,6	44,8	-1,2
1950	7.939	85	15.760,8	40,9	10,9
1960	8.940	75	26.590,5	37,5	2,3
1970	8.835	64	10.595.792	30,7	2,8
1980	8.960	54	12.287.951	24,2	1,3
1990	9.233	48	13.746.287	16,3	7,0
2000	7.628	36	15.608	13,1	4,0
2001	8.089	37	14.923	13,7	-4,4
2002	7.458	35	15.978	13,8	7,1

*1923-1999 yılları değer Milyon TL

2000-2002 yılları Milyar TL.

⁷² DİE, 2001; DİE Hanehalkı İşgücü Anketi (EBİM Kayıtları).

A. Katma Protokol ve Türk Tarımı

Ankara Anlaşması sonrasında, bu anlaşmanın devamı şeklinde sürdürülen tarım ile ilgili bölümleri, Ankara Anlaşması'nın uygulaması olarak nitelendirilebilmektedir. Katma Protokol'ün 3. kısmının birinci maddesi, “Yirmi iki yıllık dönem içinde, Türkiye, tarım ürünlerinin Türkiye ile Topluluk arasında serbest dolaşımı için Türkiye'de uygulanması gerekli ortak tarım politikası tedbirlerini bu dönemin sonunda alabilmek amacıyla, kendi tarım politikasının uyumu yoluna gider” şeklinde başlamakta olup, 3 ve 4. bölümler uygulamanın çerçevesini çizmektedir. Türk Tarımının OTP' ye uyum süreci ile ilgili 22 yıllık bir geçiş süreci getiren Katma Protokolün ilgili maddeleri⁷³,

Ortak tarım politikasının uygulama alanına konulması sonucu olarak Topluluğa ithali özel düzene bağlı ürünler,

1.Topluluğa Özel Bir Düzene Bağlı Ürünler, Madde 31

Tarım ürünleri için IV. bölümde belirtilen rejim, ortak tarım politikasının uygulama alanına konulması sonucu olarak Topluluğa ithali özel bir düzene bağlı ürünlere uygulanır.

2.Tarım Politikası Uygulamaları ve Madde 33

i.. Yirmi iki yıllık dönem içinde, Türkiye, tarım ürünlerinin Türkiye ile Topluluk arasında serbest dolaşımı için Türkiye'de uygulanması gerekli ortak tarım politikası tedbirlerini bu dönemin sonunda alabilmek amacıyla, kendi tarım politikasının uyumu yoluna gider.

ii.. 1. fıkrada belirtilen sürede Topluluk, tarım politikasının tespiti veya ilerideki gelişmesi sırasında Türk tarımının çıkarlarını göz önünde tutar. Türkiye, bu amaca yararlı bütün unsurları Topluluğa bildirir.

⁷³<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=252&icerikID=355&dil=TR>, erişim tarihi, 01.10.2007

iii.. Topluluk, Ortak Tarım Politikası'nın tespiti veya gelişmesi ile ilgili Komisyon tekliflerini, bu tekliflere ilişkin görüşleri ve alınan kararları Türkiye'ye bildirir.

iv.. Tarım alanında Türkiye tarafından Topluluğa bildirilmesi gereken hususları Ortaklık Konseyi kararlaştırır.

v.. 3. fıkrada belirtilen Komisyon teklifleri ve 1. fıkra uyarınca Türkiye'nin tarım alanında almayı öngördüğü tedbirlerle ilgili olarak, Ortaklık Konseyi çerçevesinde, danışmalar yapılabilir.

3. Tarım Ürünlerinin Serbest Dolaşımı ile İlgili Hüküm

1. Yirmi iki yıllık dönemin sonunda Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin 33. maddenin 1. fıkrasında belirtilen Ortak Tarım Politikası tedbirlerini aldığı tespit ettikten sonra, tarım ürünlerinin Türkiye ve Topluluk arasında serbest dolaşımının gerçekleşmesi için gerekli hükümleri tespit eder.

2. 1. fıkrada belirtilen hükümler, bu Protokol'de öngörülen kurallardan gerekli her türlü sapmayı kapsayabilir⁷⁴.

3. Ortaklık Konseyi 1. fıkrada belirtilen tarihi değiştirebilir⁷⁵

33. Madde 2. bölümde, Türkiye' nin kendi tarımı ile ilgili Topluluğa bilgi vermesini öngörmektedir, buna göre Türkiye'nin verdiği bilgiler ışığında OTP' ye karşı uyum ile ilgili bilgiler edinileceği varsayılmıştır. Aynı maddenin 3. bölümünde ise, Topluluk Türkiye' nin bir önceki maddede yatığının aynı esasına dayanarak OTP ışığındaki bilgileri Türkiye' ye bildirmesi konusunda kararlar alınmıştır. Bu

⁷⁴ <http://www.dtm.gov.tr>, a.g.s.

⁷⁵ Türkiye ve AET arasında 23 Kasım 1970 Tarihinde imzalanan Katma protokolün 3 ve 4. kısımları ilgili maddeler

maddeler ile Türkiye' ye sorumluluklar yüklendiği gibi, OTP' ye uyumla görev alan tarafta Türkiye olmuştur.

4. Tarım Ürünlerinde Tercihli Ticaret Rejimi Kararları

34. maddede öngörülen hükümlerin tespit edilmesine kadar ve 7 ila 11, 15 ila 18. maddeler, 19. maddenin 1. ve 5. fıkraları, 21 ila 27 ve 30. maddeler hükümlerinden sapma olarak, Türkiye ve Topluluk, birbirlerine, tarım ürünleri alışverişleri için, genişliği ve usulleri Ortaklık Konseyi tarafından tespit edilecek olan tercihli bir rejim tanırlar⁷⁶.

2. Bununla beraber, geçiş döneminin başından itibaren uygulanacak rejim 6 sayılı ekte tespit edilmiştir.

3. Bu Protokol'ün yürürlüğe girişinden bir yıl sonra ve bundan sonra da iki yılda bir, Ortaklık Konseyi, iki Taraftan birinin isteği üzerine tarım ürünlerine uygulanan tercihli rejimin sonuçlarını inceler. Ortaklık Konseyi, Ortaklık Anlaşmasının amaçlarının gitgide gerçekleşmesini sağlamak üzere, gerekli olabilecek iyileştirmeleri kararlaştırabilir.

4. 34. maddenin 2. fıkrası hükümleri bu madde için de geçerlidir⁷⁷

35. maddede tercihli tarım ürünlerinin kapsamını ortaklık konseyi' nin belirlemesi kararlaştırılmıştır. Katma Protokol'ün 6 şayili Ek'inde yer alan Türkiye tarım ürünleri için uygulanacak tercihli rejimi, Katma Protokolün 35 inci maddesinin⁷⁸ 2'nci fıkrasında öngörülen rejim ile belirlenen ürünler listede yer alan Türkiye kaynaklı ürünler. Ortak Gümrük Tarifesi hadlerinin % 50'sine eşit gümrük vergileri ile Topluluğa ithal edilir.⁷⁹ Sadece Türkiye' ye uygulanan tercihli ürünler olduğu görülmekte ve menşeli ürün kavramı ortaya atılmıştır.

⁷⁶ <http://www.dtm.gov.tr,a.g.s>

⁷⁷ Katma Protokol madde 35

⁷⁸ <http://www.dtm.gov.tr,a.g.s>

⁷⁹ Katma Protokol 6 sayılı Ek

B. 1/80 SAYILI ORTAKLIK KONSEYİ KARARI ve AET-TÜRK TARIMI İLİŞKİSİ

Türkiye ve AET ortaklığının 1/80 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile geliştirilmesi ve iyileştirilmesi amaçlanmıştır. %2' ye kadar olan ve Türkiye çıkışlı ürünlerde alınan vergilerin 1981 yılına kadar, %2 nin üzerinde olan vergilerin 1987 yılına kadar dört aşamalı bir şekilde kaldırılma kararı alınmıştır. Türk tarımının topluluk Tarımına uyum sağlaması ve iyileştirilmesi adına Türkiye' yeni sorumluluklar getirmektedir.

C. 1987 YILI TAM ÜYELİK BAŞVURUSU TÜRKİYE VE TARIM

Nisan 1987 Yılında Türkiye Topluluk konseyi' ne başvuruda bulunmuştur. Konsey' in Komisyon' a havale ettiği başvuruda komisyon bir rapor hazırlamıştır. Görüş ve teknik kısımlardan oluşan rapor Konsey' sunulmuştur.

Konsey'in teknik raporunda

- Zengin toprak ve su kaynaklarına ve farklı ekolojilere sahip olması Türkiye'yi tarım alanında elverişli ülkeler arasına sokmaktadır ve tarım sektörü Türkiye'de önemli bir yere sahiptir.
- Hızlı nüfus artışına rağmen, Türkiye tarım ürünlerinde kendine yeterli, önemli bir tarım ürünleri ihracatçısı ülkedir ve geniş bir ürün grubunda (kuzey ürünleri ve Akdeniz ürünleri dahil olmak üzere) tarıma dayalı sanayiye hammadde sağlamaktadır.
- Verimlilikte sağlanan önemli artışlara rağmen, modern tekniklerin kullanımındaki yetersizlikler, işletme yapıları, çiftçilerin düşük eğitim düzeyi ve sulamadaki sınırlı gelişme düzeyi nedeniyle tarım ürünleri üretimindeki verim düzeyi, Topluluk ortalamasının çok gerisindedir.

- Türk tarımı, hiçbir azalma eğilimi göstermeyen aşırı tarımsal işgücü, küçük tarım işletmelerinin çoğunlukta oluşu ve bu işletmelerin gittikçe daha da küçülmeleri, toprak erozyonu, çayır ve meraların aşırı kullanımı ve az gelişmiş yörelerdeki nüfus yoğunluğu ile temel yapısal ve sosyo-ekonomik yetersizliklerle karakterize edilmektedir.

- Devlet tarım sektöründe her alanda önemli role sahiptir. Üretim, pazarlama vs. aşamalarında tarım sektörünü desteklemektedir.

- Türkiye ile Topluluk arasında destekleme sistemleri farklı olduğundan bir kıyaslama yapmak güçtür ancak, Türkiye'deki tarım ürünleri fiyat seviyeleri Topluluk düzeyinin altındadır. Et ve diğer hayvansal ürünlerin fiyatlarının yaklaşık aynı düzeyde olmasına rağmen, meyve ve sebze fiyat düzeyleri Topluluk tarım ürünleri fiyatlarının yarısı ile üçte ikisi arasında değişmektedir. Çoğunlukla dünya fiyatlarına yakın düzeydedir.

- Türkiye'nin Topluluğa katılması durumunda Topluluğun fiyat düzeyinin uygulanması ve tarım sektörüne yapılacak yardımlar özel ve kamu kuruluşlarının yatırımlarını teşvik edecek ve verimlilik düzeyinde sağlanacak artışlarla tarımsal üretimde bir patlama ortaya çıkabilecektir. Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliğinin gerçekleşme tarihi belli olmadığından, tam üyeliğin gerçekleştiği tarihe dek OTP şimdikinden farklı bir görünüm alabilecektir. Bu nedenle, de olası üyeliğin Türkiye üzerine sonuçları ancak sınırlı varsayımlarla tartışılabilir⁸⁰

- Türkiye'nin Şimdiye kadar yaptığı en büyük proje ve aynı zamanda hedef ve büyüklük bakımından bu alanda dünyanın en büyük projesi olan Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), tarımsal üretimi artırmada Türkiye'nin sahip olduğu olanakları göstermesi bakımından iyi bir örnektir. Raporda yer alan ifadeler Türk

⁸⁰ Canan Arikbay, Avrupa Topluluğuna Tam Üyeliğin Türkiye'nin Tarımsal Ürünler Üretimi, Fiyatları ve DisTicaretinde Yaratacağı Olası Degismeler, Milli Produktivite Merkezi Yayınları:479, Ankara, 1992

tarımının uyumda ortaya çıkabilecek sorunlarını ve Topluluk tarımından farklılıklarını açık bir şekilde ortaya koymaktadır⁸¹

D. 1/95 SAYILI ORTAKLIK KONSEYİ KARARI VE TARIM İLİŞKİSİ

1/95 Sayılı ortaklık konseyi Kararı ile, Ankara Anlaşması' nda belirtilen son düzleşme adım atılmıştır. Bu kararın ikinci kısmında Tarım ürünleri ile ilgili hükümler yer almaktadır. Gümrük birliği kapsamındaki mallar tanımına tarım ürünlerinin alınmadığı ile ilgili ve Konsey Kararının ikinci kısmında yer verildiği ve ayrı olarak ele alındığı belirtilmiştir.

1. 1/95 ,Sayılı Ortaklık Konseyi Kararları Kısım II (Tarım Ürünleri)

a. Tarım Ürünlerinin Serbest Dolaşımı ve Madde 24

1.Ortaklık Konseyi, Katma Protokol'ün 32. ila 35. maddelerinde öngörüldüğü üzere, Tarafların aralarında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanması konusundaki ortak hedeflerini yeniden teyid eder.

2.Ortaklık Konseyi, bu ürünlerde serbest dolaşıma erişmek için gerekli koşulların oluşturulması bakımından ek bir süreye ihtiyaç duyulduğunu kaydeder.

+

Bu kararla birlikte ek bir süreye ihtiyaç duyulduğu ortaya konulmakla birlikte, malların serbest dolaşımının imkanı olmadığı ortaya konulmuştur

b. Alınan Kararların Bildirilmesi ve Madde 25

1.Türkiye, tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak için gereken ortak tarım politikası önlemlerini kabul edecek şekilde politikasını uyarlar. Türkiye, bu hususta alınan kararları Topluluğa bildirir.

⁸¹ C. Ertugrul, "DPT Açısından Türk Tarımının Topluluğa Uyum Çalışmaları", AT ile Bütünleşme Hareketlerinde Türk Tarım Sempozyumu, İzmir Ticaret Borsası Yayın no.44, İzmir, 1991

2.Topluluk, tarım politikasını geliştirirken Türk tarımının çıkarlarını mümkün olduğunca dikkate alır ve Komisyon'un ilgili önerileri ile bu önerilere dayanılarak alınan kararları Türkiye'ye bildirir.

3.İkinci fıkrada sözü edilen öneriler ve kararlar ile Türkiye'nin 1. fıkra uyarınca tarım alanında uygulamayı amaçladığı öneriler konusunda Ortaklık Konseyi bünyesinde danışmalar gerçekleştirilebilir.

Katma Protokol 33. Maddesi ile aynı özellikleri paylaşmakta olan bu maddede taraflar birbirlerine tarım ile ilgili gelişmelerini bildirim yapacaklarına dair akit yapacakları konusunda anlaşmışlardır⁸².

c. Tercihli Ticaret Rejimi Uygulamaları

Topluluk ve Türkiye, tarım ürünleri ticaretinde birbirlerine tanıdıkları tercihli rejimleri, aşamalı olarak ve karşılıklı yarar sağlayacak biçimde geliştirirler. Ortaklık Konseyi, bu tercihli rejimlerde yapılan iyileştirmeleri düzenli olarak inceler.

Tarafların birbirlerine uygulayacakları tercihli rejimleri ve bunlar geliştirmeleri konusunda, ayrıntıları belirlemek üzere kararlar alınmıştır⁸³.

d. Tarım Ürünlerinin 1/95 Sayılı Kararda Serbest Dolaşımı

Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin 25. maddenin 1. fıkrasında anılan ortak tarım politikası önlemlerini aldığı tespit ettikten sonra, Topluluk ile Türkiye arasında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanması için gerekli hükümleri kabul eder⁸⁴.

Türkiye' nin Katma protokol' ünde 33. maddesinde belirtildiği gibi tarım ile ilgili gelişmeleri topluluğa bildirmesi yönünde bildirimler yaparak, OTP' ye uyum sürecinde olumlu gelişmeler yaptığına dair kararlar alındıktan sonra, tarım ürünlerinin

⁸² <http://www.dtm.gov.tr,a.g.s>.

⁸³ <http://www.dtm.gov.tr, a.g.s>.

⁸⁴ 1/95 sayılı ortaklık Konseyi kararı kısım 2

gümrük Birliği kapsamına girmesi ve bununla birlikte serbest dolaşımın gerçekleştirilebileceği yorumu çıkarılabilmektedir.

2. 1/98 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı

Topluluk ve Türkiye' nin tercihli rejimi belirlenmiş tek bir yazılı anlaşma haline dönüştürmüş olan bu 97/10467 şayili Bakanlar Kurulu Kararı²⁸, 9.1.1998 tarihinde yayımlanarak 1.1.1998'den itibaren yürürlüğe konulmuştur. Bu kararla birlikte topluluğa yönelik Tarım ürünleri ihracatı miktarındaki artış, Türkiye'nin Topluluğa yönelik tarım ürünleri ihracatının (%68'i gümrük vergisinden muaf, %25'i vergi indirimli olmak üzere) %93'ü tavizli rejim kapsamında olacak, Topluluğun Türkiye'ye yönelik tarım ürünleri ticaretinin ise (%22'si muaf, %11', vergi indirimli olarak) %33'ü tavizden yararlanacağı⁸⁵ konusunda gelişmeler öngörülmüştür.

Altıncı planlı dönem olan 1990-1994 yılları arasında, bir önceki dönemin olumsuz ekonomik gelişmelerinin etkileri izlenmiştir. Tarımda %4,2; sanayide %8,4 ve hizmetlerde %6,9'luk büyüme hızı hedeflenmiştir. Hedeflenen %7 büyüme hızı olumsuz gelişmeler sonucunda gerçekleşmemiştir. İlk yıllarda tarım sektöründeki gelişmelerle hedefe yakın büyüme hızı kaydedilmiş ancak, plan sonunda %50 gerçekleşme yaşanmıştır. Bu dönemde bazı tarımsal göstergeler şöyle gerçekleşmiştir; cari fiyatlarla tarımın GSMH' daki payı yaklaşık %17; kırsal alan nüfusu %41'i; tarım işletme sayısı 4; ortalama arazi genişliği 59,1 dekadır. Tarım işletmelerinin %67' sinden fazla arazi büyüklüğü 50 dekarın altında ve yaklaşık %85 inde ise arazi büyüklüğü 100 dekarın altındadır. 1000 dekarın üstünde araziye sahip işletme oranı ise binde 3'tür⁸⁶.

Komisyon' un Avrupa Stratejisi uygulamaya yönelik başlangıç önerilerinde, tarım konusunda, pazara tercihli giriş konusunda karşılıklı olarak iyileştirme sağlamak amacıyla yapılacak yeni görüşmeler ancak 1998 yılının ikinci yarısında

⁸⁵ İKV, Türkiye ile AB Arasında Karşılıklı Tarım Tavizlerini Düzenleyen 25 Nisan 1997 Tarihli "Protokol", Temmuz-Agustos 1997, Sayı 137

⁸⁶ http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=index.htm&curdir=\\sanal_kutuphane2\tarim_tarihi&fl=ikinci_bolum_9.htm

başlatılabilir. Bu görüşmeler verilen karşılıklı tavizler ile gümrük vergilerinin dondurulması arasında bir denge oluşturmayı hedeflemelidir.

Bununla birlikte, tarım ürünlerinde serbest dolaşımın sağlanması amacıyla Ortak Tarım Politikası (OTP) tedbirlerine uyum açısından, Türkiye'nin tarım politikasında gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Bu konu zaten Avrupa Birliği ile Türkiye tarafından Ankara Anlaşması ve Gümrük Birliği Kararı ile amaç edinilmiştir. 15 Temmuz 1997 tarihli Bildirim ile, Türkiye'ye ülkenin tarımsal yapısını ve bu alanda pek fazla bir gelişme kaydedilmediğini dikkate alarak, Topluluk müktesebatını kendi hukuk düzenine dahil etmesinin teşvik edilmesi önerisinde bulunulmuştur. Bu amaç doğrultusunda Komisyon Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri (MDAÜ) için kullanılan yaklaşımdan esinlenerek üç aşamalı bir süreç önermiştir.

Birinci aşamada, Komisyon Türk makamlarına yönetim için gerekli tüm araçlar ve kurumlara ilişkin ayrıntılar ile birlikte, pazar organizasyonunun değişik yönleri ile sağlık ile ilgili başlıca yasal düzenlemelerin envanterini verecektir. Türkiye ise bu bağlamda Komisyona Türk tarım politikasını anlamaya yönelik ayrıntılar sunmak durumunda olacaktır.

İkinci aşama, OTP' nin çeşitli veçheleri ve sektörleri ile Türk tarım politikasının derinlemesine tartışılmasını kapsayacaktır.

Üçüncü aşama ise değişik sektörler bazında OTP ve Türk tarım politikası arasındaki farklılıkların bir özeti çıkarılmasını kapsayacaktır.

Bu sürecin sonunda, Türkiye'nin Komisyona Topluluk müktesebatının kabulü için izleyeceği çalışma programını sunması istenecektir.

Sürecin birinci aşamasına 1998 yılının ikinci yarısında başlanabilir. Bilgi alışverişine başlandıktan sonra, ayrıntılı tartışma oturumlarına geçilecektir.

Topluluğun sağlayacağı mali ve teknik yardım, Türk tarımının yeniden yapılanması ve ülke tarım politikasının OTP' ye uyumu çalışmaları için çok önemli bir unsurdur. Bu bağlamda, Türkiye Komisyona öncelikli tedbirleri içeren bir liste sunulmalıdır. Ancak, böyle bir liste üzerinde görüşüldükten sonra bir teknik yardım programı hazırlanabilir⁸⁷.

E. AT İLE TÜRKİYE ARASINDAKİ İŞLENMİŞ TARIM ÜRÜNLERİ TİCARETİ

1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı beşinci Bölümü işlenmiş tarım ürünleri ile ilgilidir⁸⁸.

a. İşlenmiş Tarım Ürünleri

1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile işlenmiş tarım ürünleri için uygulamalarla ilgil kararlar aşağıdaki maddeler şeklinde incelenmektedir.

b. İşlenmiş Tarım Ticareti İle İlgili Kararlar

Madde 13 hükümleri saklı kalmak üzere, Türkiye, Ek 1'de yer alan ürünlerin üçüncü ülkelerden ithalinde tarım payı uygulayabilir. Bu tarım payı 19. madde hükümlerine göre tespit edilir.

c. 19. Maddeye Göre Malın Menşei Uygulaması

Türkiye'ye ithal edilen bir ürüne uygulanacak tarım payını bulmak için söz konusu ürünün imalinde kullanıldığı kabul edilen temel tarım ürünlerinin miktarları bu temel tarım ürünlerinin her birine tekabül eden sayılar bulunur, malın menşei ve ithalat ile uygulanan vergilerin yorumlandığı maddedir. Her temel tarım ürününe tekabül eden temel meblağ, tercihli rejime tabi olmayan üçüncü ülke menşeli tarım

⁸⁷ DPT, "Avrupa Komisyonu'nun Türkiye İçin Avrupa Stratejisi Uygulamaya Yönelik Başlangıç Önerileri", AB'den Haberler, Sayı 3/98, Mart 1998, <http://ekutup.dpt.gov.tr/abhaber/1998/0307.html>

⁸⁸ Bölüm V,(Avrupa topluluğu' nu kuran antlaşmanın 2. sayılı ekinde yer almayan işlenmiş tarım ürünleri)

ürününün tarım ürünleriyle ilgili referans döneminde Türkiye'ye ithalinde uygulanan vergi miktarıdır.

d. Tarım Paylarının Uygulanması

1.Türkiye ve Topluluk, 4. madde hükümleriyle bağlı kalmaksızın, aralarındaki ticarete aşağıdaki hükümlere göre tespit edilen tarım payını uygulayabilirler.

2.Bu tarım payları, ilgili durumlarda 22. madde uyarınca indirim tabi tutulduktan sonra sadece I sayılı Ekte yer alan ürünlere uygulanır.

3.Topluluk üçüncü ülkelere uygulanan tarım payına tekabül eden spesifik vergilerin aynısını Türkiye'ye uygular⁸⁹.

4.Türkiye Topluluk'tan yaptığı ithalata, 19. maddeye göre alınan tarım payını uygular.

e. Tarım Payları Oran Uygulamaları

1.Topluluk ile Türkiye arasındaki ticarete temel bir tarım ürününe uygulanan verginin indirilmesi halinde, Türkiye'ye yapılan ithalat için 20. maddenin 4. fıkrasına veya Topluluğa yapılan ithalat için 20. maddenin 3. fıkrasına göre tespit edilen tarım payı orantılı olarak indirilir.

2.Birinci fıkrada sözü edilen indirimlerin belli bir kota dahilinde gerçekleştirilmesi durumunda, Ortaklık Konseyi indirimli tarım payının uygulanacağı ürünleri ve miktarları gösteren bir liste hazırlar⁹⁰.

⁸⁹<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabi/oakp/Ankara%20Anlasmasi%20ve%20Katma%20Protokol.pdf>

⁹⁰ <http://www.dtm.gov.tr>, a.g.s.

3.Birinci ve ikinci fıkranın hükümleri 21. maddede sözü edilen ithalat resimlerine de uygulanır

f. Madde 23' e Göre Gümrük Birliği Yapırım Uygulamaları

İstisna rejimi kapsamına giren ürünlerden birinin veya birkaçının ithali Türkiye'de, işlenmiş tarım ürünleri itibariyle Gümrük Birliğinin amaçlarını tehlikeye sokabilecek ciddi sorunlar yaratır veya yaratma tehlikesi taşırorsa, kabul edilebilir bir çözüm bulmak amacıyla Gümrük Birliği Ortak Komitesi bünyesinde danışmalar gerçekleştirilir.

Böyle bir çözümün bulunamaması halinde, 63. madde hükümleri saklı kalmak kaydıyla Gümrük Birliği Ortak Komitesi, Gümrük Birliğinin iyi işleyişinin sürdürülmesi için uygun yöntemler tavsiye edebilir.

2. TARIM ÜRÜNLERİ

a. Madde 24'e göre Tarım Ürünlerinin Serbest Dolaşımı

1.Ortaklık Konseyi, Katma Protokol'ün 32. ila 35. maddelerinde öngörüldüğü üzere, Tarafların aralarında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanması konusundaki ortak hedeflerini yeniden teyid eder.

2.Ortaklık Konseyi, bu ürünlerde serbest dolaşıma erişmek için gerekli koşulların oluşturulması bakımından ek bir süreye ihtiyaç duyulduğunu kaydeder.

b. Madde 25 ve Türkiye' nin Uygulayacakları

1.Türkiye, tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak için gereken ortak tarım politikası önlemlerini kabul edecek şekilde politikasını uyarlar. Türkiye, bu hususta alınan kararları Topluluğa bildirir.

2.Topluluk, tarım politikasını geliştirirken Türk tarımının çıkarlarını mümkün olduğunca dikkate alır ve Komisyon'un ilgili önerileri ile bu önerilere dayanılarak alınan kararları Türkiye'ye bildirir⁹¹.

3.İkinci fıkrada sözü edilen öneriler ve kararlar ile Türkiye'nin 1. fıkra uyarınca tarım alanında uygulamayı amaçladığı öneriler konusunda Ortaklık Konseyi bünyesinde danışmalar gerçekleştirilebilir.

c. Tarım ürünleri Tercihli Ticareti İle İlgili Hüküm

Topluluk ve Türkiye, tarım ürünleri ticaretinde birbirlerine tanıdıkları tercihli rejimleri, aşamalı olarak ve karşılıklı yarar sağlayacak biçimde geliştirirler. Ortaklık Konseyi, bu tercihli rejimlerde yapılan iyileştirmeleri düzenli olarak inceler.

d. İşlenmiş Tarım Ürünlerinin Ticaretine Dair Alınan Kararlar

Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin 25. maddenin 1. fıkrasında anılan ortak tarım politikası önlemlerini aldığı tespit ettikten sonra, Topluluk ile Türkiye arasında tarım ürünlerinin serbest dolaşımının sağlanması için gerekli hükümleri kabul eder⁹².

Sözü geçen maddeler ile ilgili olarak, 17. ve 23. maddeler işlenmiş tarım ürünleri ile ilgili olmakla birlikte, işlenmiş tarım ürünlerinin sanayi paylarında düşen vergilerin sıfırlanması ile ilgili öngörüm yapılmıştır.

Türkiye'nin İşlenmiş Tarım Ürünleri İhracatı 11/95 Sayılı Ortaklık konseyi kararından sonra artış göstermeye başlamıştır. İşlenmiş tarım ürünlerin ithalatı, aynı kademedeki ihracat oranına göre çok düşük seviyelerde kalmaktadır.

Türkiye'de, Cumhuriyet döneminden günümüze kadar destekleme politikalarının kapsamını pazar fiyat desteği, girdi desteği, teşvik ve prim ödemeleri, verimlilik ve ıslah politikaları, dış ticaret politikaları oluşturmuştur. Bu politikaların, bir reform paketi ile değiştirilmesi planlanmıştır. Destekleme politikalarındaki bu

⁹¹ a.g.e.,Atakan

⁹² 1/95 Sayılı Ortaklık konseyi .kararı, V. Bölüm

reformların amacı, AB'ye uyumdan daha çok ekonomik krizler sonucu ortaya çıkan sorunların çözümü olmuştur , 2000 yılından itibaren Doğrudan Gelir Desteği Politikasına aşamalı olarak geçilmesine karar verilmiştir. Bu destekleme sistemi Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşması için de uyumlu olmuştur.

Yedinci Plan Dönemi ve uygulamada olan politikalar ile birlikte, 1999 Yılından sonra ekonomik krizler ve uygulamadaki sorunlar nedeni ile sektör için oldukça sıkıntılı bir dönem başlamıştır. VII.Plan döneminde tarım sektöründeki gelişme %2,9-3,7 olarak hedeflenmesine rağmen %1,7 olarak gerçekleşmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Planda (2001-2006) ise tarım sektörünün gelişme hızı %2,1 olarak hedeflenmiştir⁹³

Planlı Dönemlerde GSMH Büyüme Oranları (1987 Sabit Fiyatlarla)⁹⁴

Yıllar	GSMH		Tarım		Sanayi	
	Hedef	Gerçekleşme	Hedef	Gerçekleşme	Hedef	Gerçekleşme
1963-1967	7,0	6.7	4,2	3.2	12,3	.7
1968-1972	7,0	6.9	4,1	3.1	12,0	.6
1973-1978	7,4	2.7	3,7	2.2	11,4	.8
1979-1983	8,0	2.7	5,3	0.3	9,9	.8
1983-1989	6,3	7.7	3,1	1.0	7,5	.6
1990-1995	7,0	3.5	4,1	1.6	8,1	.8
1996-2000	5,5-7,1	4.6	3,7	2,9-1.7	6-7,7	.4
Ortalama	6,9	4.97	4,0	1.9	9,7	.2

Kaynak : DPT, Beş Yıllık Kalkınma Planları, Çeşitli Yıllar

⁹³ DPT, Beş Yıllık Kalkınma Planları, Çeşitli Yıllar

⁹⁴ DPT, Beş Yıllık Kalkınma Planları, Çeşitli Yıllar

Türkiye’ de coğrafi koşullar ve iklim özelliklerine bakıldığında, üretimin çeşitliliği, bitkisel üretimde farklılık ve bölgesel ürünlerin yoğunluğu, hayvansal üretimde bölgesel çeşitlenmenin olduğu bir tablo izlenmektedir. Tüm bunlara karşın AB’ de uygulanmakta olan tarım ile Türkiye’ de uygulanmakta olan tarım arasında bazı farklar göze çarpmaktadır. Arazinin cinsine göre dağılımına bakıldığında, Türkiye’nin tek başına AB karşısında önemli bir tarım arazisi varlığına sahip olduğu görülmektedir. 2001 yılı verilerine göre, Türkiye topraklarının % 34,4’ünü tarım arazisi oluşturmakta ve bunun % 69’ını ekilen tarla arazisi ve % 18,9’unu da nadas alanı olmak üzere % 87,9’unu işlenen tarım arazileri, % 3’ünü sebze bahçeleri, % 2’ini bağ, % 4,9’unu meyve ve %2,2’sini de zeytin ağaçlarının kapladığı alan oluşturmaktadır.

Türkiye’ de ekilen ve nadasa bırakılan tarla arazisinin de tamamı üretken tarıma elverişli değildir. Çünkü bu alanların bir kısmı, özellikle 1948-56 yılları arasında, traktör sayısının hızla artması sonucu, çayır mera alanlarının aleyhine olarak genişleyen tarla arazileri olup, engebeli ve meyilleri yüksek arazilerdir.

1-4. sınıf arazilerde, 1,5 milyon hektar alanda orman ve fundalık yer alırken, orman ve mera olması gereken 6,1 milyon hektar alan uygun olmamasına rağmen tarıma açılmıştır. 1-4. sınıf tarıma elverişli alanların bir kısmı tarım dışı amaçlarla şehirleşme ve endüstrileşme için kullanılmaktadır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın Organize ve Küçük Sanayi siteleri kurulmasına tahsis ettiği alanların %62’sini, 1-4. sınıf araziler oluşturmaktadır⁹⁵ Ekonomik kalkınmada tarımın rolü ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Azgelişmiş ülkelerde tarım hâkim sektör konumundadır. Ekonomik kalkınmayı başlatmak için gerekli altyapının hazırlanarak, ülkedeki bölgesel piyasaların ulusal piyasalara açılması gereklidir. Bu temel altyapıların öncelikle yapılabilmesi için gerekli finansmanın sağlanacağı sektör, nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan tarım sektörüdür⁹⁶

Türkiye ve AB’ de tarımın yerine bakılacak olursa,

⁹⁵ Karluk, a.g.e.

⁹⁶ Karluk, a.g.e

Türkiye ve AB'deki Çeşitli Tarımsal Göstergelerin Karşılaştırılması (2001)⁹⁷

GÖSTERGELER	TÜRKİYE	AVRUPA BİRLİĞİ
Toplam Tarım Alanı (1000 Ha.)	27.000	134.261
Toplam İşletme Sayısı (1000 Adet)	4.106	7.370
Ortalama İşletme Büyüklüğü (Ha.)	5,9	17,4
Toplam Nüfus (Milyon)	68	377
Tarım Nüfusu (Milyon)	20	15,6
Tarımda İstihdam (Milyon)	9,4	7,4
Toplam İstihdamda Tarımın Payı (%)	39	5
GSMH Tarımın Payı (%)	14	1,9
İhracatta Tarımın Payı (%)	7,83	7,5
İthalatta Tarımın Payı (%)	4,18	10,5

Kaynak : <http://www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icerik.asp?fl=uretim/istatistikler/istatistikler.htm>, erişim tarihi, 01.10.2007

Türkiye ve AB üyeleri ekonomilerinde tarımın payı Tablo 2'de gösterilmiştir. 1998 yılında Türkiye'de tarım sektörü GSMH'dan % 17, ihracattan % 10 ve ithalattan da % 4,6 oranında pay almıştır. 2003 yılına gelindiğinde ise, Türkiye'de tarım sektörünün GSMH'ya katkısının % 12,6'ya, ihracattaki payının % 5,2'ye, ithalattaki payının % 3,7'ye düşmüştür⁹⁸

Tablo irdelenecek olursa, toplam karşılaştırmaların çoğunda değerler AB değerlerinin yarısı ve fazlası üzerinde oluşmuştur. Tarım nüfusu ve istihdamın verimli hale getirilmesi gerekliliği 15,6 milyonluk Ab tarım nüfusuna karşılık 20 milyonluk Türk Tarım nüfusu ile göze çarpmaktadır. Tarım alanları, toplam istihdam ve tarımın payı ile işletme büyüklükleri karşılaştırılacak olursa, işletmelerin çalışan nüfusa oranla küçük işletme boyutunda kaldıkları ve bu gelişmenin sürekli reform halinde olan OTP' ye uzak bir çizgide seyrettiği açık şekilde ortadadır. AB'de tarımla uğraşan kesim %5 oranlarında seyrederken, aynı oran Türkiye' de %39 oranlarında izlenmektedir ki, OTP sayesinde kendi pazarını fazlasıyla doyuran ve dış

⁹⁷ <http://www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icerik.asp?fl=uretim/istatistikler/istatistikler.htm>, erişim tarihi, 01.10.2007

⁹⁸ http://www.turkiyeavrupavakfi.org/haber_detay20.asp?hid=310, 01.10.2007

piyasalara açılan Topluluk için sürekli gelişen ve işletme boyutunda oldukça verimli iş çıkartan bir duruma gelmiştir. İşgücünün çokluğu ile ilgili olmayıp, işletmelerin ve tarımsal işgücünün ihtiyaca göre belirlenmiş bir üretim ve bunu takip eden teknolojisini ile ulusal prodüktivite maksimum boyutlara ulaşacaktır. Tüm bunlara karşın Türkiye tarım uygulamalarında OTP' nin desteklediği şekilde ürün destekleri eşik fiyatları doğrudan gelir desteği uyguladığı durumlarda olduğu gibi net bir planlama içerisinde girmeye çalışmakla birlikte, Tarım sektörünün yapısal olarak ciddi bir reform halinde bu duruma ulaşması konusunda adımlar atmaktadır.

GSMH içerisinde tarımın payına bakılacak olursa, Tarım sektöründe istihdam edilen nüfus, Birinci Beş Yıllık Plan döneminin sonunda %71'lerde iken, 1990'larda %45'lere düşmüştür (Tablo 9). Tarımda istihdam edilen nüfusun, yıllar içinde şehirlere göç ederek diğer sektörlerle kaydığı gözlemlenmektedir. 1980'lerin başında köy nüfusu çoğunluğu temsil ederken (%56), günümüzde yaşanan göç ile bu oran %35'lere varmıştır⁹⁹

Tarımın genel hammadde temini açısından düşünüldüğü varsayılırsa, üretimin boyutları ve sanayiye katkısı tartışılmaz boyutlarda olacaktır. Sektörlerin hareketlilik kazanması ve pazarda istenilen seviyeyi bulması, Türkiye'de kırsal kesimlerin refah seviyesinin artırılması ve üretimin efektif şekilde yapılması ile sağlanacağı bir grafik ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de Tarım sektörünün 1999 yılı itibarıyla GSYİH içindeki payı yüzde 15 olmasına karşılık, tarımsal istihdamın toplam sivil istihdam içindeki payı yüzde 45,1'dir. Tarımın milli gelirdeki ağırlığı azalırken, nüfusun önemli bir kısmı hala geçimini tarımla sağlamaya devam etmektedir, 1991 Genel Tarım Sayımına göre ülkemizde 4,1 milyon tarımsal işletme bulunmaktadır. İşletmelerin yaklaşık yüzde 3,6'sı hayvancılık ve yüzde 96,4'ü bitkisel üretim ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Söz konusu işletmelerin yaklaşık yüzde 35'i 0-2 hektar, yüzde 32'si 2-5 hektar arasında, yüzde 28'i 5-20 hektar arasında ve yüzde 5'i 20 hektarın üzerinde arazi büyüklüğüne sahiptir. Ancak 0-2 hektar arasında bulunan işletmelerin işledikleri alan

⁹⁹ İzmir Ticaret Borsası, Son On Yılda Tarımın Durumu ve İç Ticaret Hadleri, İzmir, Subat 1998

oranı yüzde 6, 2-5 hektar arasında yüzde 16, 5-20 hektar arasında yüzde 41 ve 20 hektar üzerinde ise yüzde 37 olarak belirlenmiştir. Ortalama işletme büyüklüğü ise yaklaşık 5,9 hektardır. Aynı sayım sonuçlarına göre; büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yüzde 71,9'u 5 başın altında, küçükbaş hayvancılık işletmelerinin ise yüzde 31,6'sı 20 başın altında bir büyüklüğe sahiptir

3. Türkiye-AT Tarım Ürünleri Ticareti ve Menşei

1/95 Sayılı Ortaklık konseyi Kararın 3/1. ve Katma Protokol' ün 2/1a maddelerinde de Türkiye ve AT' de üretilen mal kavramına açıklık getirilmiştir. Üretiminde üçüncü ülkelerden gelmiş ve orada üretilmiş ürünlerin kullanıldığı mamullerde gümrük birliği kapsamında yer almaktadır. Sözü edilen ürünlerin

Taraflardan birinde üretilmiş olması ve üçüncü ülkede üretilmiş olsa dahi serbest dolaşıma girmiş olması esası aranmaktadır. Buna göre Türkiye menşeli ürünler;

- Türkiye' de hasat edilen bitkisel ürünler
- Türkiye' de doğan ve yetiştirilen canlı hayvanlar
- Türkiye' de doğan ve yetiştirilen canlı hayvanlardan alınan ürünler
- Türkiye' de elde edilen avcılık ve balıkçılık ürünleri
- Türk gemileri tarafından denizden çıkarılan deniz ürünleri
- Türkiye' ye gelmiş olsa dahi belirtilen maddelerdeki şekilde üretilmiş eşyalar¹⁰⁰,

Türkiye menşeli ürünler olarak adlandırılmakla birlikte, topluluk menşeli ürünler için bir tanımlama yapılmamıştır. Çift taraflı hem Türkiye Menşeli hem de Topluluk menşeli ürünleri tanımlayacak olan Pan Avrupa Menşe kümülasyon sistemi¹⁰¹ yürürlüğe girmiştir. AT Konseyi, 1993 Kopenhag ve 1994 Essen zirvelerinde alınan kararlar doğrultusunda, tüm Avrupa ülkelerini içine alan ve bu ülkeler menseli

¹⁰⁰ 4/72 sayılı ortaklık konsey kararları

¹⁰¹ 25/11/2000 tarihli ve 24241 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Pan-Avrupa Menşe Kümülayonu Sistemi'nin Uygulanması Hakkında Gümrük Genel Tebliği (Avrupa Menşe Kümülayonu) (Sıra No: 4)" yürürlükten kaldırılmıştır.

ürünlerin kümülasyonuna izin veren bir sistemin kurulması için gerekli çalışmaları başlatmış, “Pan Avrupa Mense Kümülayonu Sistemi” olarak adlandırılan ve AT, Polonya, Macaristan, Çek ve Slovak Cumhuriyetleri, Bulgaristan, Romanya, Letonya, Litvanya, Estonya, Slovenya, İzlanda, Norveç ve İsviçre’nin dahil olduğu bu sistem, 1.7.1997’de işlemeye başlamış olup, 1.1.1999’dan itibaren Türkiye’nin de söz konusu ülkelerle serbest ticaret anlaşmalarını da tamamlaması ile, gümrük birliği kapsamı sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri ile AKÇT ürünlerinde sisteme dahil edilmesi öngörülmektedir¹⁰².

4. Nüfus, Gelir Dağılımı OTP ve Türk Tarımı

Türkiye’de tarımın yapısı 1980 ve 1995 yılları arasında değişim gösterirken Gümrük Birliği’ne kadar olan tablo¹⁰³ irdelenecek olursa,

GSMH İçerisinde Sektörel Paylar

	1980	1985	1990	1995	1996
Tarım	12 636	12 669	14 177	14 640	15 395
Tarımın Payı	27	22	19	16	16
Sanayi	11 197	15 909	15 909	27 766	29 743
Sanayinin Payı	24	27	29	31	31
Hizmet	22 398	29 728	39 280	46 796	50 236
Hizmetin Payı	48	51	52	52	53

Kaynak : DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, Ekim 1997

“Tarım sektörü 1980’li yıllarda GSMH içerisindeki pay %20 civarlarında seyrederken, 1990’lı yıllarda aynı oran, %15 civarına gerilemiştir. Birinci beş yıllık plandan sonra kırsal kesimlerden göç yoluyla nüfus kaybı oluşması ve sektöre olan ilginin azalması GSMH içerisindeki tarımın payını oldukça gerilere itmiştir.

¹⁰² A.g.e., atakan

¹⁰³ DPT, Temel Ekonomik Göstergeler, Ekim 1997

Türkiye'nin 1984 yılında GSMH'da tarımın payı %17,7 iken, 2001 yılında %14'e 2003 yılında da %12,4'e gerilemiştir. AB'de 1962 yılında GSMH'da tarımın payı %11'den, 2001 yılında %1,9'a düşmüştür

Türkiye ve AB Ülkelerinde Tarımın Ülke Ekonomisindeki Payının Çeşitli Göstergeler Açısından Karşılaştırılması (1998)¹⁰⁴

Ülkeler	Tarımın GSMH İçindeki Payı (%)	Tarımın İhracat İçindeki Payı (%)	Tarımın İthalat İçindeki Payı (%)	Tarımda İstihdam Edilen Nüfusun Aktif Nüfus İçindeki Payı (%)
Almanya	0,8	5,3	9,5	2,8
Fransa	1,8	12,5	8,8	4,4
İtalya	2,5	6,8	11,2	6,4
Belçika	1,0	10,9	10,7	2,2
Lüksemburg	0,6	10,9	10,7	2,9
Hollanda	2,5	19,8	11,8	3,5
İngiltere	0,5	6,3	9,3	1,7
İrlanda	2,7	12,4	7,9	10,9
Danimarka	1,8	20,0	10,7	3,7
Yunanistan	5,8	27,4	13,9	17,7
İspanya	3,0	14,7	9,8	7,9
Portekiz	1,9	6,2	11,7	13,7
İsveç	0,4	2,3	6,6	3,1
Avusturya	0,9	5,1	6,9	6,5
Finlandiya	0,6	3,1	7,1	7,1
AB	1,5	7,0	7,7	4,7
Türkiye	17,0	10,0	4,6	43,0

Kaynak: DPT, Temel Ekonomik Göstergeler (2001), The Agricultural Situation in the European Union Report (1999).

Toplam aktif nüfus içerisindeki tarımda çalışanların payları 1998 yılı itibari ile izlenmekte olup Türkiye' en fazla nüfus açısından paya sahip olan ülke olarak gözlemlenmektedir. Buna karşılık Yunanistan aktif nüfus içerisinde en fazla tarım sektörü çalışanını barındıran ülke olarak görünürken, aynı pay İngiltere' de en düşük seviyede izlenmektedir. Türk tarım sektörü uygulama sahası ve üretim miktarı açısından ele alınacak olursa, tarım alanları karşılaştırıldığında 2000 yılı verileri incelendiğinde,

¹⁰⁴ DPT, Temel Ekonomik Göstergeler (2001), The Agricultural Situation in the European Union Report (1999).

Ülkeler	Toplam Yüzölçümü (1000 ha) 1	Tarım Arazisi (1000 ha) 2	Oran (%) (2/1)	Çayır, Mera Arazisi (1000 ha) 3	Oran (%) (3/1)
Almanya	35.703	12.038	33.7	4.975	13.9
Fransa	55.150	19.515	35.4	10.385	18.8
İtalya	30.134	11.422	37.9	4.846	16.1
Bel- Lük.	3.312	834	25.2	687	20.7
Hollanda	4.153	949	22.9	1.018	24.5
İngiltere	24.291	5.968	24.6	11.251	46.3
İrlanda	7.027	1.079	15.4	3.339	47.5
Danimarka	4.309	2.302	53.4	342	7.9
Yunanistan	13.196	3.870	29.3	5.150	39.0
İspanya	50.559	18.530	36.6	11.450	22.6
Portekiz	9.198	2.705	29.4	1.437	15.6
İsveç	44.996	2.747	6.1	488	1.1
Avusturya	8.386	1.479	17.6	1.940	23.1
Finlandiya	33.815	2.177	6.4	95	0.3
AB	324.269	85.615	26.4	57.403	17.7
Türkiye	77.482	26.672	34.4	12.378	16.0

Kaynak : FAO

Toplam yüzölçümlerine bakıldığında, tüm topluluk içerisindeki en büyük yüzölçümünden daha büyük bir yüzölçümüne sahip durumda görünmektedir Türkiye. Tarım arazileri açısından da durum farklı değildir, buna karşılık Toplamda ne büyük yüzölçümü payı %44.996 Ha ile İsveç'e aitken, Türkiye AB toplam tarım alanları yüzölçümünün %40' ı gibi bir orana sahiptir. Tüm bunlara karşılık olarak üretimdeki kalite artışı ve verimlilik ile işgücünü efektif kullanımlar arasında teknoloji ve tarım metodları arasında yaşanan farklar önem arz etmektedir.

Tarım genel olarak sanayi için hammadde temini ve hammaddelerin oluşturulmasındaki ana etken olarak görünmekte ve hammaddeyi tarım sektöründen sağlayan bir ülke olarak sanayisini geliştirmekle birlikte hammadde sağlayıcısında

¹⁰⁵ <http://www.fao.org>

geriletmektedir. Kırsalda yaşayan nüfusun diğer sektörler için ciddi bir potansiyel oluşturduğu göz ardı edilmemesi gerekmekte ve tarımda çalışan işgücünün kazancının üretime karşın düşmesi ile alım gücünü azaltan etkenlerin artması ve göçe doğru yol alışın genel durumu olumsuz yönde etkilediği ve hammadde fiyatlarını yükselmesi ile üretimin düşüşü aynı oranda birbirlerini takip eder durumdadır

Türkiye ve AB Ülkelerinde Çeşitli İşletme Büyüklük Gruplarındaki Tarım İşletmeleri ve Ekilen Alanlar¹⁰⁶¹⁰⁷

	Türkiye 1991	Türkiye 1991	Türkiye 2001	Türkiye 2001	AB 1997	AB 1997
İşletme Büyüklüğü (Hektar)	İşletme Sayısı (1000 Ad.)	Ekilen Alan (1000 Hek.)	İşletme Sayısı (1000 Ad.)	Ekilen Alan (1000 Hek.)	İşletme Sayısı (1000 Ad.)	Ekilen Alan (1000 Hek.)
0-5	2.761,4	5.188,9	177.893	481.605	3.866,9	7.008
5-10	713,3	4.675,1	290.327	1.951.672	929,2	6.523
10-20	383,3	4.921,7	539.507	7.374.515	757,7	10.706
20-50	173,8	4.648,7	950.539	29.523.341	802,0	25.459
>50	36,8	4.016,7	559.999	38.123.216	598,5	78.995
Toplam	4.068,4	23.451,1	3.021.190	184.329.487	6.954,3	128.691

Kaynak : DİE

1999 yılındaki işletme sayısı ve ekilen alanlar takip edildiğinde, 1999 Yılı için Türkiye' deki işletme sayısı 4.068.400 adet olarak izlenmekte ve aynı yıl için 23451.000 Ha olan oran, 2001 Yılı için 3.021.190 sayısına gerilemişken ekilen toplam alanda da ciddi bir gerileme olduğu göze çarpmaktadır. Hayvancılık sektöründe tarım alanları gibi hayvancılığı gelişmiş ülkelere göre oldukça düşük verimle ilerleme göstermektedir. Bu konuyu örneklendirmek gerekirse, Hayvancılığın uygulama ve teknolojik olarak daha ileri seviyelerde yapıldığı ülkelerde sığır karkas ağırlığı 250 kg dolayında iken, Türkiye'de 160-170 kg'dir.

¹⁰⁶ D.İ.E. 1991 Genel Tarım Sayımı (1994), D.İ.E. 2001 Genel Tarım Sayımı (2004), The Agricultural Situation in the European Union Report (1999)

¹⁰⁷ D.İ.E. 1991 Genel Tarım Sayımı (1994), D.İ.E. 2001 Genel Tarım Sayımı (2004), The Agricultural Situation in the European Union Report (1999)

Sığır başına süt verimi bu ülkelerde ortalama 5000-6000 kg/laktasyon iken, Türkiye’de 1500-1700 kg/laktasyondur¹⁰⁸

5.AB ve Türkiye’ de Arazi Kullanımı

AB de Üye Ülkeler ayrı ayrı coğrafi konumları, iklimleri, yüzölçümleri ve tarım arazilerinin varlığı, işlenebilirliği açısından farklılıklar göstermektedir. Tarım arazilerine göre bir değerlendirme yapıldığında, üye ülkeler arasında en büyük tarım alanları İsveç’ e ait görünürken, en az alan ;Yunanistan’ a aittir. İşletme başına düşen arazi miktarının en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla İngiltere, Lüksemburg ve Fransa, en düşük olduğu ülkeler ise Yunanistan, İtalya ve Portekiz'dir. İşletme başına düşen arazi miktarı İngiltere'de 69.3 hektar, Lüksemburg'da 42.5 hektar, Fransa'da 41.7 hektardır. Buna karşılık işletme başına Yunanistan'da 4.3 hektar, İtalya'da 6.4 hektar ve Portekiz'de 9.2 hektar arazi düşmektedir¹⁰⁹ Oranlara göz atıldığında sadece Yunanistan’ da işletme başına düşen tarım arazisi varlığı Türkiye’ ye oranla daha düşük bir halde seyretmektedir. Türkiye'nin tarım arazileri ve işletmeleri göz önüne alındığı alan ve sayı olarak Yunanistan ile karşılaştırılmayacak kadar farklı rakamlar tabloda izlenmektedir.

Türkiye ve AB’nde Arazilerin Tasarruf Şekillerine Göre Dağılımı¹¹⁰

Arazi Tasarruf Şekli	Türkiye (1991)		AB (12) (1994)	
	Alan (1000 ha)	%	Alan (1000 ha)	%
Mülk	20 942.1	89.3	70 563.0	59.3
Kiracılık	135.8	0.6	48 390.0**	40.7
Ortakçılık	60.2	0.2		
Diğer*	2 312.9	9.9		
Toplam	23 451.0	100.0	118 953.0	100.0

*Arazisi olup da arazi kiralayanların işledikleri araziler. Bu üç tasarruf şekli dışında bir yöntemle arazi işleyenlerin arazisi, iki yada daha fazla tasarruf şekli ile arazi işleyenlerin arazileri toplamı.

**Kiracılık ve diğer tasarruf şekilleri ile işlenen arazi toplamı.

¹⁰⁸ DPT, 1998 Yılı Programı, Ankara, Kasım 1997

¹⁰⁹ AB Ülkelerinde Arazinin Cinsine Göre Dağılımı (2000 Yılı), <http://www.fao.org>

¹¹⁰ DİE 1991 Genel Tarım Sayımı, Ankara 1994, Eurostat, Agricultural Statistical Yearbook 1995

Türkiye ve AB' nin tarım uygulamalarındaki farklarından birisi de arazinin kiralama veya sahip olma şekli ile işletilmesidir. Tablodan izlendiği üzere, 135.000 Ha. lık bölüm Türkiye' de kiralık arazi alanını oluşturmaktadır. Buna karşılık AB' de kiralık arazi 48.390.000 Ha arazi kiralık alan olarak belirlenmiştir. Burada arazi sahibi olmak ve işletme sahibi olmak gibi farklılıklar işletmenin yapısını ve asıl yatırım şeklinize ortaya koymaktadır. Araziyi bir yatırım aracı olarak satın alan ve sahibi olarak işleten bir tarım işletmesi ile, arazinin yapısına ve çevre ekolojisine uygun kiralık arazi işleten bir işletme arasında üretimde ciddi farklılıklar olacağı kaçınılmazdır.

Arazilerin tarım dışı kullanımı, tarım bölgeleri haritası ve ekolojisi belirlenmemiş uygun bitki örtüsü ile yaygın tarım yapılmayan ve dolayısı ile tarım alanlarının büyüklüğü ve işletmelerin çokluğu ile tarım sektörü işgücü sayısındaki fazlalık üretimin güçlü olacağına göstergesi olmamaktadır. Diğer sektörlere hammadde sağlayan ana sektör olma özelliği taşıyan tarım sektörü, gelirleri diğer sektörlere göre düşük seyretmektedir. Bu durum işgücünün başka sektörlere kaptırılması, göç gibi sonuçlar doğurmaktadır. Üretimin efektif olmaması, kayıt altında tutulmaması ve üretimin teknolojinin gerisinde metodlarla yapılarak sunulması ve üreticinin iç pazarda küçük işletme mantığı ile üretim yaptığı dengesiz dış piyasa ile rekabet gücü çok düşük bir sektör halinde varlığını sürdürmektedir. Üretimin kayıt dışı ve teknolojisinin üretim metodlarının uygulanırlılığının analiz edilmemesi, verimliliğin düşmesine neden olmaktadır.

Tarım sektöründe devlet kaynaklı desteklemeler ile birlikte ürün veya işletme bazında desteklemeler ile teşvik edilen üretici yönlendirilmekte ve üretimin kalitesi ile verimliliğin artışı hedef alınmaktadır.1. Tarım Şurası¹¹¹ sonucunda Tarımsal Örgütlenmeler ile ilgili alınan kararlardan,

Mevcut durum görüşülmüş, amaç ve hedefler ortaya konarak çeşitli görüşler tartışılarak teklifler haline getirilmiştir.

¹¹¹ 1. Tarım Şurası 25-27 Kasım 1997 tarihlerinde toplanmıştır.

Milli Tarım Politikalarının Genel Olarak Amaçları

- Üretim ve verimlilik artırarak ülkemizin gıda güvenliğini sağlamak
- Çiftçilerin gelirlerini ve refah seviyelerini yükseltmek
- Tarım ürünlerinde iç ve dış piyasada rekabet imkanı yaratmak
- Piyasaları istikrara kavuşturmak
- Sürdürülebilir bir tarım sektörü sağlamak
- Gıda emniyeti ve kalitesini sağlamak
- Doğal çevrenin bozulmasını önlemek olmalıdır.

Tarımda örgütlenme bu temel hedeflere uyumlu bir şekilde geliştirilmeli mevcut mevzuat değişen ve gelişen Türkiye'nin şartlarına göre yenilenmelidir. 1963 yılından itibaren ortak pazara aday olan ülkemiz 1996 yılında tam üye olmadığı halde gümrük birliğine girdiğinden bazı mükellefiyetler yüklenmiştir. Kısa bir dönem içinde ortak pazara girmemiz mümkün görülmemekle birlikte, tarım sektörünün ortak pazara hazırlanması zarureti üzerinde durulmuştur. Bunun için tarımda örgütlenmenin ortak pazar modeline benzer ve Dünya Ticaret Örgütünün Anlaşmasının dikkate alınarak yapılması görüşüne varılmıştır.

6. Organizasyon Yapıları ve Faydalanmalar

- Ortak Tarım Politikalarının belirlenmesinde AVRUPA BİRLİĞİ TARIMSAL ORGANİZASYONU (COPA)
- Kooperatifleri ilgilendiren tüm konularda topluluk politikasının belirlenmesinde AVRUPA BİRLİĞİ TARIMSAL İŞBİRLİĞİ GENEL KOMİTESİ (COGECA)
- Ortak Tarım Politikasının uygulanması için gerekli harcamaları yapmak üzere
- FEOGA içerisinde Türkiye'nin yer almasını sağlayacak benzer örgütlenmeye gidilmesinin uygun olacağında mutabakat sağlanmıştır¹¹².

Türk Tarım sektörü OTP'ye uyum aşamasında ciddi ilerlemeler için planlamalar yapan bir sektör halini almaktadır. Devlet desteklerinin yapıcı alıma yönelik ek katkı sağlaması, gübre, zirai ilaç, tohumluk alımı, damızlık alımı gibi benzer tarım

¹¹² 1. Tarım Şurası, 10. Komisyon Raporu (Tarımda Örgütlenme) ile ilgili bölüm

ürünlerinde teşvik edici doğrudan gelir desteği ve ürün alım destekleri gibi konularda öncelikli üreticiyi üretime yakınlaştırma çalışmaları uygulamaktadır.

F. SEKİZİNCİ BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI VE TARIM (2001-2005)

2001-2005 yılları arasında sekizinci beş yıllık kalkınma planı¹¹³ dahilinde Tarım sektörü ile ilgili Tarımsal Gelişme başlığı altında , Tarım politikaları olarak tespitler yapılmış ve uygulama için planlanmıştır. Tarım sektörünün 1999 yılı itibarıyla GSYİH içindeki payı yüzde 15 olmasına karşılık, tarımsal istihdamın toplam sivil istihdam içindeki payı yüzde 45,1'dir. 1991 Genel Tarım Sayımına göre ülkemizde 4,1 milyon tarımsal işletme bulunmaktadır. İşletmelerin yaklaşık yüzde 3,6'sı hayvancılık ve yüzde 96,4'ü bitkisel üretim ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Söz konusu işletmelerin yaklaşık yüzde 35'i 0-2 hektar, yüzde 32'si 2-5 hektar arasında, yüzde 28'i 5-20 hektar arasında ve yüzde 5'i 20 hektarın üzerinde arazi büyüklüğüne sahiptir. Ancak 0-2 hektar arasında bulunan işletmelerin işledikleri alan oranı yüzde 6, 2-5 hektar arasında yüzde 16, 5-20 hektar arasında yüzde 41 ve 20 hektar üzerinde ise yüzde 37 olarak belirlenmiştir. Ortalama işletme büyüklüğü ise yaklaşık 5,9 hektardır. Aynı sayım sonuçlarına göre; büyükbaş hayvancılık işletmelerinin yüzde 71,9'u 5 başın altında, küçükbaş hayvancılık işletmelerinin ise yüzde 31,6'sı 20 başın altında bir büyüklüğe sahiptir¹¹⁴

Tarım işletmelerinin ancak %3,6'sı hayvancılıkla uğraşmakta ve geri kalan %96,4 lük bölüm bitkisel üretim yapmaktadır. Tarım işletmelerinin büyüklüğüne bakılacak olursa, %35'lük ölümü 2 Ha.' dan küçük alan kaplamaktadır ki üretimin ciddi potansiyeli küçük tarım arazilerinde yapılmaktadır. Hayvancılıkta verimin düşük olması, aynı ırk hayvanlarla üretim yapan tesislerin üretim metod ve uygulama farklılıklarından dolayı AB ile verimde önemli farklar oluşmaktadır. Uygulanan destekleme politikalarında, üretici gelirlerinde bir istikrar sağlanamamış, bununla birlikte, dünya fiyatları üzerinde seyreden bir destekleme alımı, desteklenen ürünlerinin kontrolsüz gelişmesine ve stok artışı ile bunların stok maliyetlerinin ciddi

¹¹³ T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı,, "Uzun Vadeli Strateji ve Beş yıllık Kalkınma Planı 2001-2005"

¹¹⁴ a.g.e., T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı,

artış göstermesine neden olmuştur. Tüm bunlara karşılık Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma planında, çiftçilere doğrudan gelir desteği uygulaması için karar alınmıştır. GATT ve Uruguay round sonrasında, AB ile yeni bir tercihli ticaret rejimi oluşturulması adına kararlarda fikir birliği sağlanmıştır.

Tarım alanlarını değerlendirme ve yeniden kazanma ile ilgili Mera kanunu çıkarılmıştır. Tütün Tarımının Yeniden Düzenlenmesi, Ürün Sigortası, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının Yeniden Organizasyonu Kanunları çıkarılmamıştır.

Genel olarak Sekizinci Kalkınma Planı' na bakıldığında, kaynakların etkin kullanımı, dış pazarda rekabet gücü yüksek ve sürdürülebilir bir tarımın varlığından söz ettirecek bir politika oluşturulması, nüfus artışı ile orantılı dengeli beslenmeyi destekleyici yeterli ve ürün kalitesi yüksek üretim yapılması, fiyat mekanizması oluşturulması ile müdahalelerin uygulanması ve işlevselliğinin artırılması, gibi konular amaçlanmıştır. Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması ve AB ÖTP' ye uygun şekilde bir tarım politikası oluşturulması en çok göze çarpan noktalardan birisidir. Gerekli altyapının oluşturulması adına, çiftçi kayıt sistemi, veri tabanı oluşturulması ve tarım bilgi sistemi kurulması konular üzerinde ciddi planlar yapılmıştır. Toprakların korunması ve etkin kullanımı, Su ürünleri ile ilgili düzenlemeler, Hukuki yaptırımlar ve uygulamalar, hayvansal üretimi destekleyici ve üretimin verimliliğini artırıcı ek önlemler alacak yeni politikalar oluşturulmasını amaçlayan, ormancılığı destekleyen ve ormanları geliştirmeyi hedefleyen, işletmeleri optimum büyüklüklere getirip üretimde tam verimlilik amaçlayan bir planlama yapılmıştır.

GATT Uruguay Round sonrasında, anlaşmayı yapan tarafların ayrıcalık uyguladıkları ülke gibi tüm ülkelere aynı ayrıcalığı göstermeleri gerektiği, korumacı mekanizmanın azaltılması, iyi niyet ve anlaşma yoluna açık olmak, tarifelerin indirimi ve azaltılması olarak sayılan başlıklar için reformlar kalkınma planlarında uygulama yoluna gidilmiştir.

GATT Uruguay Round' da, Türkiye gelişmekte olan ÷lke statüsü ile yer almaktadır. Buna göre yapılan tarım anlaşmasına uyum süresi 10 yıl olarak belirlenmiştir. Sekizinci Kalkınma Planında bu konuya özel maddeler ile uygulamanın tam anlamı ile yapıldığı ve hedeflenen amaca yönelik uygulamaların yapılacağı yönünde kararlar alınmıştır.

G. TÜRK TARIMI VE OTP UYGULAMALARI

Türkiye ve AB'deki Bazı Göstergelerin Karşılaştırılması (2001)¹¹⁵

GÖSTERGELER	TÜRKİYE	AVRUPA BİRLİĞİ
Toplam Tarım Alanı (1000 Ha.)	27.000	134.261
Toplam İşletme Sayısı (1000 Adet)	4.106	7.370
Ortalama İşletme Büyüklüğü (Ha.)	5,9	17,4
Toplam Nüfus (Milyon)	68	377
Tarım Nüfusu (Milyon)	20	15,6
Tarımda İstihdam (Milyon)	9,4	7,4
Toplam İstihdamda Tarımın Payı (%)	39	5
GSMH Tarımın Payı (%)	14	1,9
İhracatta Tarımın Payı (%)	7,83	7,5
İthalatta Tarımın Payı (%)	4,18	10,5

Kaynak : <http://www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icerik.asp?fl=uretim/istatistikler/istatistikler.htm>, Erişim Tarihi 18.08.2007

Türkiye tarım alanlarına bakıldığında 27.000 Ha ile AB'nin 143.00 HA. lık alanın yaklaşık 10 katı küçüklüğünde ciddi bir boyuta sahip tarım arazisi olan bir konumdadır. toplam işletme sayısı karşılaştırıldığında tarım arazileri alanları arasındaki farkla orantısız bir durum karşuya çıkmaktadır. 4.106.000 adetlik bir rakamla tarım işletmelerinin ciddi oranda fazlalığı olması ile birlikte Tarım nüfusununda 20 milyona civarında olduğu izlenmektedir. Aynı durum AB için tarım

¹¹⁵ <http://www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icerik.asp?fl=uretim/istatistikler/istatistikler.htm>, Erişim Tarihi 18.08.2007

işletmelerinin sayısını arazi alanına oranla ciddi anlamda düşük kılığı gibi tarım nüfusuda 15,6 milyon civarında seyretmektedir. Verimliliğin tüm bu farklara rağmen ciddi anlamda düşük olduğu gözlenebilmektedir.

Uygulamada tarımdaki farklılıklardan biriside, gübre kullanımı, sulama, tarımsal yapılar ve mekanizasyonu olarak nitelendirilebilir. Bununla ilgili tablo incelenecek olursa, gübre kullanımında tüketim yönünde ciddi harcamalar yapıldığı görülmektedir, bununla birlikte su kaynaklarının gereksiz kullanımı ve efektif sulama sistemlerinin kullanılmaması, mekanizasyon ve tarımsal yapılardan yararlanmama yönündeki eğilim, üretimin azalmasına verimin kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Üretimdeki en önemli unsurlardan birisi de, optimum harcama yapılarak maksimum verimin sağlanmasıdır¹¹⁶, gübre ve suyun maksimum kullanılması ile toprak verimliliği azaltılarak kalite düşmelerine neden olunmakta ürün değerini yitirmekte ve toplama ile işleme esnasında verilen zaiyata ekler oluşturulmaktadır.

¹¹⁶ a.g.e., Karabağlı

Gübre tüketimi, Mekanizasyon ve Sulama¹¹⁷

Ülkeler	Gübre Tüketimi (kg/ha)		Traktör Varlığı (adet/100 ha)		Sulanan Alan/Tarım alanları Toplamı (%)	
	1995	1999	1995	1999	1995	1999
Türkiye	63.4	82.5	3.3	3.9	15.1	17.8
Almanya	233.8	252.0	10.3	8.7	4.0	4.0
Fransa	252.1	243.6	7.2	6.9	8.4	10.8
İtalya	170.7	155.1	18.5	19.9	24.7	23.6
Belçika-Lük.	382.9	358.5	13.9	12.9	3.0	4.8
Hollanda	584.1	500.5	19.6	16.4	61.7	59.5
İngiltere	365.6	342.8	8.4	8.5	1.8	1.8
İrlanda	724.1	648.7	17.1	15.7	-	-
Danimarka	188.1	169.9	6.5	5.6	20.7	19.4
Yunanistan	129.3	121.2	8.4	8.8	35.4	37.2
İspanya	99.6	124.9	5.7	6.4	18.8	19.6
Portekiz	84.1	95.0	6.9	8.6	21.8	24.0
İsveç	105.9	100.7	6.2	6.3	4.2	4.2
Avusturya	156.6	164.3	25.0	25.2	0.3	0.3
Finlandiya	156.7	142.9	9.0	8.9	2.9	2.9

Kaynak : <http://www.fao.org>

Türkiye 1995-1999 yılları arasındaki gübre tüketimini %30 civarında arttırmış ve bu konudaki harcamalarının da yükseltmiştir. Bu konudaki bilinçsiz yapılan tarımsal üretim metodları, çiftçilerin verimi etkileyecek yaklaşımları ve toprağın verim kalitesinin bu şekildeki uygulamalar ile düşürülmesi sonucu toplam verimde beklenenin çok altında randıman alınmaktadır Tarımsal faaliyetlerin tekniğine uygun olarak zamanında yapılması, işgücü verimliliğinin artırılmasında tarım alet ve makinaları büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de uygulanan tarım politikalarının sürekli ürün artışı hedeflemesi açısından, mekanizasyon hem işgücü tasarrufu hem de daha geniş alanların işlenebilir hale gelmesi açısından sürekli olarak desteklenmiştir.

¹¹⁷ <http://www.fao.org>

Mekanizasyon önce büyük işletmelerin bulunduğu yerlerde başlamış ve 1960'lardan sonra hızla yayılmıştır. Türkiye' de tablodan izleneceği üzere 1999 yılında %3.9'a ulaşan sayı ile mekanizasyon kullanılmaktadır. ulaşmıştır. Ancak ulaşılan bu düzey AB ülkelerinin çok gerisinde kalmaktadır. Sulama alanları incelediğinde, 77.8 milyon hektar olan toplam Türkiye yüzölçümünün 16.7 milyon hektarı topografik yönden, 12.5 milyon hektarı toprak özellikleri yönünden, 8.5 milyon hektarı ise ekonomik yönden sulamaya uygundur. Halen bulunan sulama alanları uygun sulama için tüm tarım arazilerini sulamak için yeter derecede efektif kullanımla verimliliği elde etmek için bulunmaktadır.

H.TÜRKİYE' DE TARIM SAYIMLARI VE İSTATİSTİKLER

2001 yılı Genel Tarım Sayımı Tarımsal İşletmeler (hane halkı) Anketi¹¹⁸ sonuçlarına göre, tüm köyler ve nüfusu 5.000'den az olan ilçe merkezlerinde toplam 3.075.516 adet tarımsal işletme ile bu işletmelere ait veya kiralık bulunan 184.329.490 dekar arazi tespit edilmiştir. Daha önce yapılan tarım sayımlarına göre, yapılan bu sayımdaki ana farklar şöyle sıralanabilir;

a. Bitkisel üretim yapan arazilerde ürün çeşitlerine göre, parsel bazında, hayvansal üretim yapılan arazilerde ise, ırk ve türe bağlı bir istatistik oluşturulmuştur.

b. OTP2 ye uyumla ilgili faktörlerin dikkate alınması ve işletme yasal yapıları büyüklükleri işlenen araziler ile karşılaştırılması olarak sayılabilir

2001 Genel Tarım Sayımı' na göre, 50 da.' dan küçük işletmelerin sayısı toplam işletmeler içerisinde, %64,81' ini oluştururken, toplam tarım alanlarında %21,34' lük bölümünde kendisi işletmektedir.¹¹⁹ Bu sayımla birlikte ortaya çıkan bir gerçekte, 50 da.dan küçük ve 500 da.dan büyük işletme sayısı azamla gösterirken, yine aynı değerler arasında kalan işletme sayısı ve toplam alan içerisindeki kapladıkları tarım arazisi artmıştır. Ortalama büyüklükleri açısından, küçük

¹¹⁸ Devlet İstatistik Enstitüsü, 28 Mayıs-30 Eylül 2001 tarihleri arasında uyguladığı VII. Genel Tarım Sayım Sonuçları

¹¹⁹ a.g.e., Devlet İstatistik Enstitüsü

işletmelerin gerilemekte olduğu ve OTP' nin¹²⁰ uygulamakta olduğu doğrudan gelir desteğinin benzeri bir sistemin uygulanmasının varlığı ile küçük işletmelerinde işletme varlığını sürdürebileceği gözlenmektedir. Bu değerler orta büyüklükteki işletme sayısında artış olduğunu göstermektedir.

Tarımsal işletme büyüklüğüne göre işletme sayısı ve işletmelerin tasarrufunda bulunan arazi (%)

İşletme büyüklüğü (da)	1991 GTS		2001 GTS	
	İşletme sayısı	Arazi (da)	İşletme sayısı	Arazi (da)
Türkiye	100,00	100,00	100,00	100,00
5 den az	6,34	0,28	5,88	0,26
5-9	9,61	1,07	9,61	1,06
10-19	18,96	4,28	17,86	4,00
20-49	32,13	16,49	31,46	16,02
50-99	17,98	19,94	18,54	20,68
100-199	9,66	20,99	10,83	23,81
200-499	4,38	19,82	5,09	22,83
500-999	0,61	6,39	0,58	6,09
1000-2499	0,26	5,91	0,15	2,97
2500-4999	0,05	2,79	0,01	0,38
5000+	0,01	2,04	0,00	1,91

Kaynak : DİE, 1991-2001 GTS

AB tarımsal uygulamalarındaki ana farklardan biriside bu sayımla ortaya çıkmaktadır. AB' de %40,7' lik bir oran gözlenirken, aynı oran Türkiye' için %0,2 olarak ölçümlenmektedir¹²¹.

Arazilerin kendi tasarrufunda bulundurulması ve kiralanması ile ilgili tarım alanları ve işletilmeleri konusundaki yaklaşımları da ortaya koymaktadır. Araziyi

¹²⁰ a.g.e.,Eraktan

¹²¹ DİE 1991 Genel Tarım Sayımı, Ankara 1994, Eurostat, Agricultural Statistical Yearbook 1995

kiralama yöntem ile tasarrufuna alan işletme, asıl amacının araziye uygun tarımsal üretim yapmak olduğunu ve yapılacak yatırımında bu yönde olduğunu ortaya koymaktadır. Araziye sahip olma şekli, dolaylı yoldan tarım işletmesine sahip olma ve işleme şeklinde değerlendirilebilir. Verimlilik ve üretimin kalitesinin yüksek olması ile ilgili oldukça olumsuz ilerlemeye uzak sonuçlar doğurabilmektedir.

Arazinin Tasarruf Şekline Göre Dağılımı (Türkiye)

İşletme büyüklüğü (da)	Kendi Arazisi Olanlar				Kendi Arazisi Olmayanlar			
	İşl. Say.	Oranı	Arazi	Oranı	İşl. Say.	Oranı	Arazi	Oranı
2001								
Toplam	2 913 506	96,44	177 633 133	96,37	107 701	3,56	6 696 368	3,63
50'den az	1 887 165	62,46	37 871 564	20,55	71 116	2,35	1 459 574	0,79
50-99	542 785	17,97	36 969 212	20,06	17 211	0,57	1 154 007	0,63
100-499	462 507	15,31	82 604 111	44,81	18 516	0,61	3 353 833	1,82
500-999	16 719	0,55	10 801 090	5,86	711	0,02	417 463	0,23
1000+	4 330	0,14	9 387 156	5,09	147	0,00	311 491	0,17
1991								
Toplam	3 901 389	98,35	232 276 879	99,05	65 433	1,65	2 234 114	0,95
50'den az	2 607 182	65,72	51 156 146	21,81	52 556	1,32	733 466	0,31
50-99	705 971	17,80	46 307 578	19,75	7 178	0,18	443 115	0,19
100-499	551 575	13,90	94 878 004	40,46	5 522	0,14	826 061	0,35
500-999	24 064	0,61	14 900 457	6,35	137	0,00	82 036	0,03
1000+	12 597	0,32	25 034 694	10,68	40	0,00	149 436	0,06

Kaynak : DİE

İşletmelerin varlığı ve toplam ekili alanların verimliliği ile ilgili kullanılan tarımsal uygulama yöntemleri, arazi ve su kullanma şekilleri efektif olmamakla birlikte, toplamda genel verimi olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye2 deki toplam

su hacmi, kullanılabilir ve tüketilebilir hacim olarak 112 milyar m³/yıl¹²² olarak ölçülmüştür.

Türkiye'nin Su Varlığı

Su Kaynağı	Yıllık Ortalama Yağış (mm)	Su Miktarı (milyar m ³ /yıl)	Brüt Su Potansiyeli (milyar m ³ /yıl)	Teknik ve Ekonomik Tüketilebilir Potansiyel (milyar m ³ /yıl)
Yer üstü suyu			193	98
Yurt içi	646	501	186	95
Yurt Dışı			7	3
Yeraltı suyu			41	14
Toplam			234	112

Kaynak : ETKB, 2005; DSİ (2005), 1954-2005 51. Yılında DSİ;www.dsi.gov.tr

Arazilerde su tüketimi ve bunun toplam alanlardaki sulama sistemlerinin kullanılmasına oranları oldukça düşüktür. Tüm bu uygulamaların, arazilerin kiralanması, toprak işletme şekilleri ve sulama sistemleri ile, arazinin şekil yön yöney ve bölge iklimine göre bir seçim yapılmaması, toprak işlemenin ötesinde, ürünlerin piyasaya arzı, tarım sektöründe oldukça geri adımlar atılmasına neden olmaktadır. Toplam arazi varlığı orta boy işletmelerin hakim olduğu bir tarım ülkesi haline gelmesine ve uygulamaların su kaynaklarının efektif kullanılmasına kadar bir çok yöntemde farklılaşmaya gereksinim duyulduğunu göstermektedir.

¹²² ETKB, 2005; DSİ (2005), 1954-2005 51. Yılında DSİ;www.dsi.gov.tr

Sulama Oranlarının Düşüklüğünün Nedenleri

	NEDENLER	Oran (%)
1	Yağışların yeterli olması veya çiftçilerin yağışı yeterli görmesi	27
2	Sosyal ve ekonomik nedenler	20
3	Tarım alanlarının yerleşim, sanayi ve turizm alanına dönüşmesi vb. diğer etkenler	17
4	Nadasa bırakma	12
5	Sulama tesisleri yetersizliği	6
6	Su kaynağının yetersizliği	7
7	Topografya yetersizliği	4
8	Taban suyu yüksekliği	2
9	Tuzluluk ve sodyumluk	3
10	Bakım ve onarım yetersizliği	2

Kaynak : Devlet Su İşleri 2005 Verileri

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI VE TÜRK TARIM POLİTİKASI

LUYGULAMA ŞEKİL VE FARKLARI

Türk Tarımındaki uygulamalar ile OTP uygulamaları arasındaki farklılıklardan uygulamaların verimliliği ciddi şekilde etkilenmektedir.

A. TARIMSAL UYGULAMALAR VE FARKLAR

Türk Tarımı uygulamaları, politikaları ile OTP uygulamaları arasında oldukça büyük farklar görülmektedir. Salt arazinin işleme şekli, tarımsal teknoloji kullanma kabiliyeti, analizler ve su kaynaklarının doğru kullanımı, ürün seçimi ve tarımsal finansmanlar ile teşvikler değil buna yönelik müdahaleler ve sürekli kontrol altında tutulan bir tarım politikası ile ciddi farklar izlenebilmektedir.

Topluluk içerisinde tarım nüfusunun azaltılması, işletme sayısının düşmesi, ve varolan işletmelerin büyütülmesi esas alınmış ve geçen süreç içerisinde bu girişimde oldukça başarılı adımlar atılmıştır. Türkiye’de ise ne tarımsal nüfusun, ne işletme sayısının azaltılması, ne işletmelerin büyütülmesi ve modernleştirilmesi konusunda bir politika izlenmektedir¹²³.

Topluluk ve Türkiye’de görülen önemli farklılardan birisi de pazarlama ve organizasyon yapılarıdır. Topluluk’ta üreticiler, üretici birlikleri ve kooperatifler şeklinde örgütlenmişlerdir. Birçok ürün için yüksek fiyat politikaları ve üretici

¹²³ G. Eraktan, “OTP ve Tarımsal Alanda Türkiye-AB İlişkileri”, “Gümrük Birliği Sonrası Türkiye Tarımı”, Tarım Haftası 1996 Sempozyumu: Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Tarımı tebliği, TCZB Kültür Yayınları no.30,1997,s.108

yardımları şeklindeki üreticiyi desteklemeye yönelik araçlardan yalnız bu tür birliklerin çatısı altında toplanmış üreticiler yararlandırılmaktadır. Türkiye’de ise kooperatiflerin güçlendirilmesi yönünde bir politika oluşturulmamıştır.¹²⁴ Üretimin kontrol altına alınması ve garanti eşiği ile pazarda uygulanana müdahale fiyatları ve eşik fiyatları göze çarpmakla birlikte, Türkiye’ de varolan tarım uygulamalarında üretim fazlalıkları ciddi bir tarım envanteri ile önüne geçilebilir hal alacakken, bununla ilgili kayıt altına alınamayan üretim fazlalıkları ciddi problemler yaşatmaktadır

Tarımsal uygulamalardaki OTP ve Türk Tarımı farklarından birisi de, fiyat uygulamaları ve destek politikaları olarak sayılabilir. Fiyatlar ve yardımlar ile ilgili farklar¹²⁵, AT’de tarım ürünlerinin yaklaşık %97’si fiyat politikalarıyla korunmakta, Türkiye’de ise fiyat destekleme politikasına konu olan ürünler 1980’li yıllardan itibaren giderek azalmaktadır. FEOGA desteklemenin en önemli kalemi sayılırken, Türkiye’ de destekler çok farklı kısımlardan ve yerlerden yapılabilmektedir.

Toplulukta her ürün için gereksinme duyuldukça, yeni düzenlemelere gidilebilmekte yani yeterince esnek bir tarım politikası uygulanmaktadır. Türkiye’de ise destekleme politikası daha çok siyasal seçimlere bağlı olarak fiyat ayarlamaları yapan bir yapıya sahiptir¹²⁶. Oluşan ana farklardan birisi de, OTP topluluğun ortak kararı ile hareket etmekte olup güncellenmesi de devletler politikasına göre yön almamaktadır. Türkiye’ de devlet politikaları ve siyaset değişimleri ile tarım uygulamaları ve politikaları da yön değiştirebilmektedir. Uyumun bir parçası olan reform hareketleride farklılıklar çizebilmektedir. 2001 yılı sonrasında doğru gelir desteği sistemi uygulanmakta olan Türkiye OTP’ ye uyum çalışmalarını sürdürmektedir.

¹²⁴ a.g.e.,Eraktan,s.109

¹²⁵ R. Aydın, “Tarım Ürünlerini Destekleme Politikalarıyla İlgili Özel Sektör Görüşü Sorunlar ve Öneriler”, Tarımsal Ürünlerde Destekleme Politikaları, İzmir Ticaret Borsası Yayınları, Yayın no46, İzmir 1992, s.79

¹²⁶ C.Arikbay, Avrupa Topluluguna Tam Üyeligin Türkiye’nin Tarımsal Ürünler Üretimi, Fiyatları ve Dis Ticaretinde Yaratacağı Olası Degismeler, Milli Produktivite Merkezi Yayınları:479, Ankara, 1992

Ankara Anlaşması ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'nda tekrarlanan tarafların tarımsal uygulama ve gelişmelerini birbirilerine bildirmekle yükümlü oldukları uyum çalışmaları yapılması adına oldukça önemli bir karar olmuştur. Fakat Türkiye'nin topluluğa karşı dezavantajlarından en önemlisi FEOGA'dan tam üye olmadığı için yararlanamıyor olmasıdır. Türk tarım ürünlerinin FEOGA gibi bir koruma mekanizmadan yararlanamıyor olması, bu ürünlerin, rekabet gücünü oldukça indirmektedir. bununla birlikte uyumla ilgili sorunlar, Topluluk bütçesi ile Türkiye tarımının bütçesinde ele alınarak değerlendirilmelidir. OTP'de topluluk bütçesi ile hareket edilmekte ve bu konuda ciddi ve asıl fark ortaya çıkmaktadır. Tarım reformlarının uygulanması ve bunlardan fayda sağlanması ile ilgili OTP'de dahi ciddi uyum ve gelişme problemleri yaşanmıştır. FEOGA kapsamında yardım ve garanti destekleri, Türk Tarımı için uyarlanacak olursa, genel bütçe içerisinde ciddi sorunlar yaşanması kaçınılmazdır.

Türk Tarımı OTP'ye uyumla ilgili olarak, Topluluk içerisinde üretilen ürünlere alternatif ürünler üzerinde yoğunlaşmalı, üretim fazlası vermeyen ve destek ihtiyacı az duyan ürünler üzerinde üretim planlaması ile uyum çalışmalarında farklı bir yol izleyebilmelidir. OTP içerisindeki organizasyon yapılarına benzer organizasyon şeması oluşturmalı, kooperatifler, üretici birlikleri gibi gerçek amaçlı projeler üzerinde, altyapı çalışmaları ile uyum sürecinde olumlu adımlar atılabilecektir. Rekabet gücü fazla olan bitkisel ve hayvansal ürünler ilk planda önem sırasına göre üretim planlamasına alınması daha kolay entegre olunmasını sağlayacak yöntemlerden birisi olabilecektir. FEOGA oluşturulmasından bugüne kadar oldukça yurt içi tüketimde ve hammadde kaynağı olması açısından önem arz eden ürünler, ve bunları işleyen büyük işletmeler tam destek altında kontrollü şekilde üretim yaptırılmalı ve dış piyasada bu alanlarda rekabet gücü artmış ve üretimin ayıt içinde kalması sağlanarak kontrollü şekilde ilerlemesi sağlanabilmelidir. OTP'de uyum sürecinin kısılması ve geçişin daha rahat olması için, tarım sektöründe altyapının oluşturulmasına, toplam üretimin büyük bir bölümünü kapsayan, ihracatta da önemli payı olan ve OPD kapsamında yer alan ürünlerden başlanması gerekmektedir¹²⁷

¹²⁷ Karabağlı, Alpkent; "Türk Tarımının Avrupa Birliği Tarım Politikasına Uyumu ve Gümrük Birliği İle İlişkisi", Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:573, Ankara 1996, s.82-83

OTP' nin hayvansal ürünlere verdiği desteğin ağırlığı Türk tarımında bitkisel ürünler üzerinde yoğunluk göstermektedir. Toplulukta Türkiye' de üretilen bazı ürünler fazlalık vermek ve bu ürünler için müdahaleler yapılamaktadır. Türkiye' de üretilen ve aynı ürünler başlığında toplanan üretim fazlası ürünler de, topluluk bütçesine sağladığı katma değer açısından düşük kalacağından, alacağı payda aynı oranda düşük seyredecektir.

Türk Tarımını OTP' ye yakınlaştıracak uygulamalar Ankara Anlaşması ile atılmaya başlansa da, bunun gelişmesindeki en önemli rollerden birisini de GATT Tarım Anlaşması oynamaktadır. GATT Tarım Anlaşması ile getirilen bazı kurallar hem OTP' nin ne yönde değişim eğilimi göstereceğini hem de Türkiye' ye gelişme ve uygulamalarda uyum açısından nasıl bir yol izleyeceği konusunda önbilgiler vermektedir¹²⁸.

Tarımın 1/95 sayılı gümrük Birliği kapsamına alınmaması, AB dışı üçüncü ülkelerle tarım ürünleri ticaretinden Türkiye' ye bir serbestlikte bırakmıştır. Topluluk mevzuatına uygun olmayan fakat dış piyasalarda uygulanabilecek ticari davranışları ve anlaşmaları kendi inisiyatifi ile kullanmasının sektör açısından yeni açılımlara yol açtığı göz önündedir. tarım ürünlerinin gümrük birliği kapsamına alınması durumunda, tarım ürünleri Türkiye ve Avrupa Birliğine gümrük vergileri kaldırılarak girecek, Türkiye için dezavantajlarından birisi de, üçüncü ülkelere alınan gümrük vergilerini Topluluk düzeyine getirmek zorunda kalacak ve destekleme fiyatları yine Topluluk fiyatları ile aynı olacak ve Türkiye' de uygulanan gübre destekleri kaldırılacaktır¹²⁹.

1. 2007 İLERLEME RAPORU VE TARIM

2007 İlerleme Raporunda, OTP ile mevzuat uyumlaştırması konusunda sınırlı bir ilerleme kaydedilmemiştir¹³⁰. Tarım Bakanlığının yeniden yapılandırılması konusundaki beklentilerin karşılanmadığı raporda belirtilmektedir. Ortak pazar

¹²⁸ Halis Akder, "Gümrük Birliği Sonrası Türkiye Tarımı", Tarım Haftası 1996 Sempozyumu: Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Tarımı tebliği, TCZB Kültür Yayınları no.30,1997, s.113

¹²⁹ a.g.e.

¹³⁰ <http://www.egev.org/UserFiles/File/2007ilerlemeraporu.pdf>

örgütlenmeleriyle ilgili olarak, sınırlı ölçüde gelişmeler mevcut olup, bu durum genişleme sürecinin içinde bulunduğu mevcut aşamada makul karşılanabilir. Komisyon, meyve ve sebzelerin ihracı aşamasında Türkiye tarafından yerine getirilen ve gümrük işlemlerini kolaylaştıracak olan uygunluk kontrollerini onaylamıştır. Genel anlamda, kamu iktisadi teşebbüslerinin faaliyetleri konusunda daha fazla şeffaflığın sağlanması beklenmektedir. Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) faaliyet alanını genişletmiş olup, halen sadece tahıllar ve pirinç için değil, aynı zamanda fındık için bir müdahale organı gibi hareket etmektedir¹³¹. Kırsal kalkınma ile ilgili 2007 Türkiye İlerleme Raporunda, Kırsal kalkınma konusundaki ilerlemenin başlangıç aşamasında olduğu gözlemlenmektedir. İdari yapılarla ilgili olarak, Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Aracı (IPARD) için ödemeleri yapacak ajansın kurulmasına ilişkin kanun kabul edilmiştir. IPARD ajansının ulusal akreditasyonu konusundaki hazırlıklar devam etmekte olup, bu hazırlıklar IPARD'ın programlama çalışmasının zamanlıca tamamlanmasıyla yakından bağlantılıdır. Kabul edilebilir bir IPARD programının Komisyona zamanlıca sunulması, Türkiye'nin IPARD fonlarından tam olarak yararlanabilmesi konusunda ön şart olduğu vurgulanmaktadır¹³².

B. OTP' YE UYUMLA İLGİLİ BAŞLIKLAR

1. Teknoloji ve Prodüktivite

OTP' de uygulanan tarım teknolojisi ve teknikleri sürekli yenilenen teknolojilerin uyumlulaştırılması ile verimliliğin artışı ve üreticinin maksimum faydayı sağlamasına neden olmuştur. Türkiye' de tarım arazilerinin varlığı ve coğrafi ile iklimsel özellikler ile toprak verimliliği açısından değerlendirildiğinde oldukça zengin bir kaliteye sahip olduğu ortadadır. Fakat son yıllarda 50 da.dan büyük 500 da. dan küçük işletmelerin sayısında ciddi bir artış izlenmektedir¹³³. Arazi sahibi olunması kiralık arazi kullanılmaması, arazilerin miras ve benzeri yollarla küçük parsellere bölünmesi ve ayrıştırılması ile küçük işletmeler oluşmaya başlamış, bu işletmelerinde alım gücü yüksek olmayan yeni teknolojilerin kullanımından uzak öz kaynaklarıyla işletmeyi idare eden bir sektör oluşmaya başlamıştır. Topluluk

¹³¹ <http://www.egev.org/UserFiles/File/2007ilerlemeraporu.pdf>

¹³² a.g.s.,2007 ilerleme.pdf

¹³³ DİE, 1001 Genel Tarım Sayımı, Hanehalkı Anketi

içerisindeki OTP' yi genişleten ilerlemeyi sağlayan en önemli etkenlerden birisi de üretici birlikleri, kooperatifler ve sektörel örgütlenmelerdir. Gübre ve ilaç kullanımının efektif olmaması, bölge arazi yapısı ve iklimine uygun toprak işleme ve bilinçsiz bir tarım uygulaması OTP' ye uyum aşamalarında ciddi şekilde geri kalınmasına neden olmuştur.

2. Pazar ve Fiyat

Üreticinin gelirinin yükseltilmesi ve dış piyasalara karşı koruma mekanizmaları ile, iç piyasada üretim destekleri ile kontrollü bir ilerleme sağlanmakta olan OTP' de doğrudan gelir desteği uygulanmaya başlamış olan Türkiye' de değişen siyasi politikalar ve uyum sürecinin sürekli güncelleştirilmesi ile bu anlamda üreticinin küçük işletmeler haline dönüştürülmemesi, fiyat ve garanti koruma mekanizmalarının OTP benzeri bir yapılanma ile geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye' de çok uzun bir süre başta Ziraat Bankası ve diğer bankalar ile tarım kredi kooperatifleri finanse ederken, desteklerden dolayı ortaya çıkan zararları da hazine üstlenmiştir. FEOGA 27 üyeli bir topluluğun sürekli ve devamlılık arz eden en önemli politikasının finansör ve garantörlüğünü üstlenmiştir, buna karşın Türkiye' deki siyasal dalgalanmalar ve değişimlerden etkilenen tarım sektöründe FEOGA benzeri bir uygulama yapılması hem mali açıdan hem de uygulamaların kayıt altında izlenebilir olması ile bilinçli bir tarım yapılması açısından oldukça zor bir dönemde uyum çalışması yapmayı gerektirmektedir¹³⁴.

2001 yılı sonrasında Doğrudan Gelir Desteği uygulaması ile, OTP' ye uyumla ilgili en ciddi adımlardan birisi atılmıştır. ABD ve AB ülkeleri dahil pek çok sanayileşmiş ve gelişmiş ülkelerde son yıllarda uygulamasına geçilen ve Türkiye'de de 14 Mart 2000 tarih ve 23993 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak uygulanmasına karar verilen hedef çiftçilere yönelik birim alan başına doğrudan gelir desteği (DGD) sağlanması ve bu amaçla oluşturulacak çiftçi kayıt sistemi uygulamalarının olası sonuçlarını belirlemek amacıyla pilot proje uygulaması başlatılmıştır. Bu amaçla ilk etapta Adıyaman, Ankara, Antalya ve Trabzon'da sınırlı sayıda üreticiye dekar başına

¹³⁴ a.g.e.,Karluk

5 dolar olmak kaydıyla en fazla 200 dekara kadar ödeme yapılmıştır. Daha sonra bu uygulamanın Türkiye genelinde sürdürülmesi kararı alınmış ve uygulama yaygınlaştırılmıştır.

DGD uygulaması 2001 yılına bazı değişikliklere uğramış, daha önce pilot bölgelerde dönüm başına ödenen 5 \$ miktar değiştirilerek dönüm başına 10 milyon TL. yapılmıştır. Uygulama Türkiye genelinde yaygınlaştırılarak, Çiftçi Kayıt Sistemi ile 2001 yılında 11.8 milyon hektar tarım arazisi ve 2 milyon 182 bin çiftçi kayıt altına alınmıştır. 2001 yılı DGD ödemesi olarak tarım üreticilerine 1 katrilyon 200 milyar lira ödeme yapılmıştır¹³⁵. Doğrudan gelir desteği sistemi, üretim miktarı ile ilişkilendirmeksizin hedeflenen tarım üreticilerine doğrudan gelir transferi yapılmasını ve tarımsal ürün fiyatlarının piyasa güçleri tarafından belirlenmesini önermektedir. Böylece, tarımsal sübvansiyonların hedeflenen kitleye gitmesi sağlanırken, mevcut uygulamaların ortaya çıkardığı etkisizliklerde giderilmiş olacaktır.

Türkiye şartlarında böyle bir politikanın uygulanabilirliği için hedef kitlenin nasıl belirleneceğinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Tarım sektörünün yapısı incelendiğinde, tarımsal istihdam ve işletme sayılarının fazlalığı, küçük üreticiliğin yaygınlığı ve tarımsal gelir seviyesinin düşüklüğü temel özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yapı ile birlikte, çiftçi kayıt sisteminin yetersizliği ve kadastro işlemlerinin büyük ölçüde tamamlanmamış olması hedef kitlenin belirlenmesinde ciddi sorunlar ortaya çıkarabilecektir.

Mevcut yapı dikkate alındığında, tarım sektöründeki üreticilerin önemli bir bölümünün hedef kitle kapsamına girmesi söz konusu olabilir. Ayrıca, ürün yerine üreticinin odak noktası olarak alınması da, kamu finansmanı üzerinde maliyet arttırıcı bir etki yaratabilir. Halen tarım sektörü üretiminin önemli bir bölümü destekleme fiyat politikasının kapsamı dışında bulunmakta, bu ürünler sadece tarımsal girdilere yönelik girdi sübvansiyonlarından yararlanmaktadırlar. Sebze, meyve, bakliyat ve hayvancılık ürünleri fiyatları serbest piyasa koşulları

¹³⁵ a.g.e.,Atakan

çerçevesinde oluşmakta ve bunlara yönelik girdi sübvansiyonları da kamu finansmanı üzerinde ciddi bir yük oluşturmamaktadır. Doğrudan üretici gelir desteği sistemine geçildiğinde, bu ürünlerin üreticilerinin de destekten yararlanması kaçınılmaz hale gelecektir. Her ne kadar, üreticilerin önemli bir bölümü için bu ürünlerin bir kısmının ikinci ürün olarak sayılması söz konusu olsa bile, bazı bölgelerde soğan, patates, domates, karpuz, mercimek, antep fıstığı, fasulye vb. ürünler birincil ürün olarak karşımıza çıkmaktadır¹³⁶.

3. Finansal Yapı Değerlendirmesi

Türkiye FEOGA gibi bir yapıya sahip olmadığı için, tüm harcamaları yine kendi bütçesinden ayırdığı, tarım harcamaları için kullanacaktır ki bu FEOGA kadar güçlü bir finansman mekanizması olmayacaktır Sanayi için hammadde oluşturan en önemli sektörün tarım olduğu varsayılırsa, bu anlamda üreticinin refah seviyesini yükseltici bir takım finansal önlemler alınması zorunlu kılınmaktadır. OTP ile yapılan yardımları üye olmadığı için alamayan Türk Tarımı, doğrudan gelir desteği uygulaması ile bir anlamda finansal kaynak oluşturmuş ama FEOGA benzeri bir fon ile bu yapının işlerlik kazanabileceği bir hale dönüşmesine zaman içinde ihtiyaç duyacaktır. Üretici gelirlerini destekleyen ve refah seviyesini yükselten bir uygulama ile OTP' de yapılan uygulamalar benzeri bir uygulama sektörel anlamda olumlu adımlar atılmasında yardımcı olabilmektedir.

Devlet destekleri ile birlikte, çok düşük faizli krediler, bölgesel uygulamalara yönelik destekler ve kırsalın verimsiz olan yerlerinde üretime teşvik edici girişimler tarımın ciddi anlamda ele alınması ve finansal mekanizma ve kontrolün OTP' ye uyum için gerekliliğini ortaya koymaktadır.

4. Tüketiciyi Koruma Mekanizmaları

Topluluk gıda maddeleri ve kalite standartlarına uygun üretim yapılması ve bunların kontrolü ile ilgili, ISO 9002-2000, ISO 14000 gibi standartlar geliştirilmiş,

¹³⁶ Zafer yükseler, "Tarımsal Destekleme politikaları ve Doğrudan Gelir Desteği sisteminin Değerlendirilmesi"DPT,1999, s.18

ayrıca tehlikeyi önceden saptayarak, tehlikeyi kontrol altına alan ve riski ortadan kaldıran HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points- Tehlike Noktalarında Kritik Kontrol Analizi) yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. Sistemin gereği olarak GAP (Good Agricultural Practice- (Doğru Tarım Uygulamaları), GHP (Good Hygiene Practice- Doğru Hijyen Uygulamaları) ve GMP (Good Manufacture Practice (Doğru Üretim Uygulamaları), gibi kurallar gıda güvenliğini ve kalite güvencesini gerçekleştirmekte, kontrol altına almaktadır.

HACCP Önce sadece ABD'de uygulanan HACCP sistemi başta Avrupa Topluluğu olmak üzere diğer ülkelerinde dikkatini çekmiş ve 14 Haziran 1993 tarihli 93/43/EEC Gıda Maddelerinin Hijyeni Direktifi ile topluluk içindeki bütün gıda üretimlerinde HACCP uygulamalarını zorunlu kılmıştır¹³⁷.

Türkiye'de, 9 Haziran 1998 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Gıdaların Üretimi Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Yönetmelik" de HACCP sisteminin uygulama gerekliliği belirtilmiştir ve yine aynı yönetmelikte 15 Kasım 2002 tarihinden geçerli olmak üzere; başta et, süt ve su ürünleri işleyen işletmeler olmak üzere, gıda üreten diğer işletmelerin de kademeli olarak HACCP sistemini uygulamaları zorunlu hale getirilmiştir.

HACCP temel olarak yedi ilkedен oluşmaktadır;

- Tehlike analizinin yapılması,
- Kritik kontrol noktalarının saptanması,
- Kritik limitlerin oluşturulması,
- Kritik kontrol noktalarının izlenmesi için sistemin oluşturulması,
- Kontrol altında olmayan noktaların izlenmesi ve varsa düzeltici faaliyetlerin oluşturulması,
- Sistemin etkili bir şekilde işleminin denetlenmesi için kontrol prosedürlerinin oluşturulması,

¹³⁷ <http://www.avrupapatent.com>

- Bu ilkelerin uygulanması için prosedür ve kayıtları kapsayan dokümantasyon sisteminin oluşturulması

Birliğin yaşadığı BSE krizi gibi problemlerdeki kontrol ve takip mekanizmasını geliştiren bu uygulamalar, tüketiciye oldukça ciddi avantajlar sağlamaktadır. bununla birlikte 2000 yılında “Beyaz Kitap” Komisyon tarafından yayınlanmış gıda güvenliği ile ilgili kararlılığını ortaya koymuştur.

EFSA¹³⁸ Avrupa gıda güvenliği Otoritesi gibi kuruluşlar, sürekli hijyen¹³⁹, ve gıda sağlığı ve güvenliği ile ilgili takipler yapılmaktadır. ISO 22000 Standardına Göre Sistem İçi Etkileşim, paketleme¹⁴⁰ ve ambalajlama ile ilgili gelişmeler ve bununla ilgili kontrol mekanizmalarıda oldukça etkili girişimlerde bulunmaktadır¹⁴¹. EFSA yaptığı son araştırmalarda araştırma konusunu gıda güvenliğinin başlangıç zinciri olan toprak toksisitesi ve bunun engellenmesi ile toprak tiplerini analiz edilmesi, kontrolü üzerine yapmış ve bu konudaki kararlılığının ciddiyetini ortaya koymuştur.¹⁴² Tüketici sağlığının korunması ve buna karşılık oluşacak sorunların engellenmesi adına kesin ve kararlı adımlar atan Topluluk, OTP uygulamalarını iç ve dış pazara aynı şekilde kesintisiz uygulamaktadır. Gıda güvenliği ve bunun tüm

¹³⁸ 28 Ocak 2002’de Avrupa Parlamentosu ve Konseyi, 178/2002/EC sayılı Gıda Yasasının genel prensipleri ve gereksinimlerini içeren tüzüğü kabul etmiştir. Genel Gıda Yasasının ana amacı, gıda mevzuatının gelişmesinde daha kolay anlaşılır bir yaklaşım sağlamaktır. Aynı zamanda karşılıklı tanıma ile iç pazar fonksiyonel iken uyumlaştırılmış spesifik kuralları olmayan alanlar için, genel bir çerçeveye sağlamaktadır. Ayrıca, gıda/yem üretim ve dağıtımının tüm aşamalarına ait tanımlar, prensipler ve yükümlülükleri belirlemektedir. 178/2002/EC’nin getirdiği en önemli gelişme, AB Gıda Otoritesinin (EFSA - European Food Safety Authority) kuruluşunu resmen onaylanmıştır.

¹³⁹ Hijyen Paketi" olarak adlandırılan yeni hijyen kuralları; 852/2004/EC Gıda maddelerinin hijyeni; 853/2004/EC Hayvansal kaynaklı gıdaların spesifik hijyen kuralları; 854/2004/EC insan tüketimine sunulan hayvansal kaynaklı gıdaların resmi kontrollerinin organizasyonu için spesifik kurallar ve 2004/41/EC Gıda hijyeni ve insan tüketimine sunulan hayvansal gıdaların sağlık koşulları ile ilgili direktifleri yürürlükten kaldıran ve 89/662/EEC, 92/118/EEC sayılı Konsey direktifleri ile 95/408/EC sayılı Konsey kararını değiştiren direktif ten oluşmaktadır

¹⁴⁰ BRC/IoP Standartları: 17 Ekim 2001 tarihinde Ambalajlama Enstitüsü (Institute of Packaging-IoP) ve Britanya Perakendeciler Birliği (British Retail Consortium-BRC) bir araya gelerek tüm perakendecilerin, gıda üreticilerinin, ticari birliklerin ve ambalajlama kuruluşlarının uyacağı BRC/IoP standardını geliştirmiştir

¹⁴¹ White Paper on food safety COM (1999) 719 Final. 178/2002/EC sayılı "AB Gıda Otoritesini kuran, Gıda yasasının genel prensip ve gereklilikleri ile gıda güvenliği ile ilgili prosedürler üzerine Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü. 852/2004/EC sayılı "Gıda maddelerinin hijyeni" üzerine Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü

¹⁴² EFSA Scientific Report (2007) 111, 1-81, Conclusion on the peer review of prosulfocarb <http://www.efsa.europa.eu> 1 of 81

Üretim zincirine uygulanması ile ilgili, üreticinin toprak analizlerinden kullandığı tohumluk, ilaç, gübre ve hastalık oluşturucu etmenlerin yok edilmesinin analiz ve şekillerini paketleme zincirinin son halkasına ve tüketimle ilgili market stok sahası takibine kadar EFSA sürekli kontrol altında tutmaktadır.

5. rn ve rn Grupları

Sürekli rn destekleri bazı ürünlerin üretim fazlası vermesine bazı ürünlerde ise bölgesel ve iklimsel farklılıklardan dolayı geri panda kalıp iç pazarda üretim eksikliği duyulmasına neden olmuştur.üretimle ilgili ürün fazlası veren çiftçilere üretim vergisi uygulaması getirilmiş ve fazla üretim garantisi kapsamında alımları dışında artık üreticiye de artı sorumluluk yüklenmesi ve üretim kontrol altına alınması sağlanmıştır. Türkiye’ de tüm üretim kayıt altına alınması ve bununla birlikte üretim planlamasının yapılması, gerek duyulan ürünlerde sorumluluk vergisi benzeri uygulaması, ve üretim fazlası veren ürünlerde de kısıtlayıcı önlemler alınması ile birlikte, hem iç pazara hem de dış piyasalara yönelik bir uygulama başlatılması OTP’ ye uyumun parçalarından birisi olacak şekilde görülmektedir.

6. Dokuzuncu Kalkınma Planı ve Tarım

Dokuzuncu Kalkınma Planı’ nda su kaynaklar ve tüketimi ile ilgili ciddi saptamalar yapılmakla birlikte, bu kaynakların efektif kullanılmadığı ve üretim ayağının en önemli parçası olan sulamanın gerekli şekilde kullanılmadığı için üretim eksikleri oluştuğu izlenmektedir. rn ve ürün grupları ile ilgili üretim planlaması ve sınırlaması yapılırken bu önemli ayağın dikkate alınması durumunda üretim artışı ile birlikte ürün grupları arasındaki bölgesel farklılıkların yaratacağı ırklar ve ürün çeşitliliği de artacaktır.

Büyümenin sektörel yapısına bakıldığında, en büyük katkının sanayi sektöründen geldiği görülmektedir. 2001-2005 döneminde tarım sektörü büyümesi yıllık ortalama yüzde 1.1 olurken sanayi ve hizmetler sektörleri sırasıyla yüzde 5,1 ve 4,3 oranında büyümüştür. Bu gelişmeler sonucunda, tarım sektörünün toplam

katma değer içindeki payı azalmaya devam etmiş ve 2000 yılındaki yüzde 14,1 seviyesinden 2005 yılında yüzde 10,3 düzeyine gerilemiştir. Hizmetler sektörünün payı yüzde 62,6'dan yüzde 64,4'e, sanayi sektörünün payı ise yüzde 23,3'ten yüzde 25,4 seviyesine ulaşmıştır¹⁴³.

2001 yılından itibaren tarımsal destekleme kapsamında girdi ve destekleme alımları yoluyla verilen fiyat desteklerinden vazgeçilerek üreticiler doğrudan gelir 19 desteği aracılığıyla desteklenmeye başlanmıştır. Çiftçi kayıt sistemi oluşturularak, çiftçilerin, doğrudan gelir desteği başta olmak üzere, tarımsal desteklerden faydalanabilmeleri bu sisteme kayıtlı olmalarına bağlanmıştır. Tarım satış kooperatifleri ve birlikleri yeniden yapılandırılarak özerk hale getirilmiştir¹⁴⁴. VIII. Plan dönemi başında GSYİH içerisinde yüzde 14,1 olan tarımın payı, 2005 yılında yüzde 10,3'e gerilerken, tarımsal istihdamın toplam istihdam içerisindeki payı 2000 yılındaki yüzde 36 seviyesinden 2005 yılında yüzde 29,5 seviyesine inmiştir¹⁴⁵. 2002 yılından bu yana fiyat desteği yerine uygulanmakta olan Doğrudan Gelir Desteği ödemeleri ile üretici gelirlerinde belirli bir istikrar sağlanması amaçlanmıştır. 2004 yılında YPK Kararı ile "Tarım Stratejisi 2006-2010" belgesi kabul edilmiştir. Bu doğrultuda 2006 yılında çıkarılan 5488 sayılı Tarım Kanunu ile, üreticiler için, üretim planlaması yapabilmelerini sağlayacak öngörülebilir ve istikrarlı bir ortam oluşturulması amaçlanmaktadır. Üretici ve üretim düzeyini risklere karşı korumak amacıyla 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu 2005 yılında çıkarılmıştır. Piyasaların oluşması ve risk yönetimine katkı sağlamayı amaçlayan Tarım Ürünlerinde Lisanslı Depoculuk Kanunu da 2005 yılında yürürlüğe girmiştir¹⁴⁶.

Dokuzuncu kalkınma Planında, istihdam artışının büyümeden daha düşük olmasının nedeni olarak tarım sektöründeki istihdam azalışı olarak nitelendirilmektedir. Plan döneminde, tarım sektörünün istihdam içerisindeki payı yüzde 36'dan yüzde 29,5'e gerilemiş ve bu sektördeki istihdam 1 milyon 276 bin kişi azalmıştır. Tarım dışı sektörlerdeki istihdamda özellikle 2003 yılı sonrasında ciddi artış meydana gelmiş ve Plan döneminde 1 milyon 742 bin kişilik istihdam artışı

¹⁴³ Dokuzuncu Kalkınma Planı-2007-2013, DPT

¹⁴⁴ a.g.e.,DPT

¹⁴⁵ a.g.e.,DPT

¹⁴⁶ a.g.e.,DPT

gerçekleşmiştir. Tarım dışı sektörlerde 2005 yılında 1 milyon 162 bin kişilik istihdam sağlanmış olması bu artışın dönem sonunda oldukça hızlandığını göstermektedir¹⁴⁷.

İstihdama İlişkin Göstergeler

İstihdamın sektörel dağılımı	2000	2002	2005
Tarım	36	34,9	29,5
Sanayi	17,7	18,5	19,4
Hizmetler	46,8	46,6	51,1
İŞSİZLİK			
İşsizlik Oranı	6,5	10,3	10,3
Tarım-Dışı İşsizlik Oranı	9,4	15,0	10,6
Genç İşsizlik Oranı	13,1	19,2	19,3
Lise Üstü Eğitimli Genç İşsizlik Oranı	28,2	38,0	30,9
işgücüne Katılma Oranı	49,9	49,6	48,3
Kadın	26,6	27,9	24,8
erkek	73,7	71,6	72,2
İstihdam oranı	46,7	44,4	43,7

Kaynak TÜİK

AB'ye üyelik süreci ve tarımsal yapıda hızlanan dönüşümün kırsal kesimde ortaya çıkardığı uyum sorunlarını çözmek ve kırsal kalkınma proje ve faaliyetlerine çerçeve oluşturmak üzere 2006 yılında Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi hazırlanıp yürürlüğe konmuştur¹⁴⁸. Dokuzuncu kalkınma Planına göre Kırsal kalkınma ile ilgili, arazi toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması, üretici örgütlenmelerinin hızlandırılması gerekmektedir.

¹⁴⁷ <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/ix/9kalkinmaplani.pdf>

¹⁴⁸ a.g.s.,DPT

Kalkınma Planında ekonominin genel dengesi ile ilgili veriler aşağıdaki tablodaki gibi özetlenmekte ve tarımın payının azalış gösterdiği izlenmektedir.

Ekonominin Genel Dengesi

	2006		2013	2007-2013
	Cari Fiyatlarla Milyar YTL	GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	GSYİH İçindeki Pay (Yüzde)	Reel Artış Oranı (Yüzde)
Tarım	54,8	9,9	7,8	3,6
Sanayi	142,9	25,9	27,2	7,8
Hizmetler	354,1	64,2	65,0	7,3
GSYİH	551,8	100,0	100,0	7,0
Toplam Tüketim	449,0	81,4	76,1	6,8
Kamu	68,8	12,5	9,8	1,6
Özel	380,2	68,9	66,3	7,2
Sabit Sermaye Yatırımları	117,2	21,2	24,2	9,1
Kamu	31,0	5,6	6,0	8,1
Özel	86,2	15,6	18,2	9,4
Toplam Nihai Yurtiçi Talep	566,2	102,6	100,3	7,5
Toplam Yurtiçi Talep	593,4	107,5	103,4	7,2
Mal ve Hizmet İhracatı	161,5	29,3	32,4	11,2
Mal ve Hizmet İthalatı	203,2	36,8	35,8	11,2

Kaynak : Dokuzuncu Kalkınma Planı, DPT

SONUÇ

Tarım sektörü, diğer sektörlerden farklı olarak, sürekli kontrol altında tutulması gereken ve planlı üretim yapılması gereken bir sektördür, dış etkenlerden çok kolay etkilenebilen ve verimliliğini oldukça değiştiren bir çok değişken faktör bir arada bulunmaktadır. Topluluk ilk kurulduğu tarihlerde, Ortak bir tarım politikası ile birlikte ihtiyaca yönelik bir planlama yapılmış ve gelişen dünya ile birlikte bu ortak tarım politikasının da gündeme göre reformlara ve sürekli yenilenmeye ihtiyacı olmuştur. Hem Topluluğun ihtiyaçları, dış ve topluluk içi pazar dengesi, GATT Uruguay Raundu sonrasında oldukça değişen bir tarım politikası izlenmektedir.

Tarım sektörünün ulusal katkıya sağladığı pay, sektörde çalışan aktif nüfus ve hem sanayi için hammadde temin eden hem de temel ihtiyaç maddelerini üreten sektör olması açısından oldukça ciddi bir önem arz etmektedir. 1927 yılındaki tarım sayımı ile, Türkiye’ de tarıma verilen destek dikkat çekmektedir. Her beş yıllık kalkınma planı ile tarımda uygulanmakta olan yöntemler ve destekler ile ilgili yenilikler yapılmaktadır. Ortak tarım politikasına uyum ile ilgili girişimler sektör için olumlu adımlar atılmasına verimlilik ve kalitenin artmasına neden olmaktadır.

Topluluk içerisinde, özellikle 1980’ yılından sonra süt ve süt ürünlerinde ciddi bir artış olduğu ve ürün fazlasının oluşmaya başladığı görülmektedir. bununla birlikte doğrudan ürüne yönelik desteklemeler OTP’ ye mutlak bir reform içerisinde yeniden yapılanmaya gidilmesi yönüne itmiştir. FEOGA ciddi bir bütçe ile hareket etmekle birlikte, daha önceleri ürüne direk destek ile ilgili kısımlardan daha çok, kırsal kalkınmaya destek olunması amacına hizmete yönelmiştir. Türk tarımı doğrudan gelir desteği sistemini uygulamaya başlamış, OTP’ de uygulanan sistemin benzerini ürüne yönelik doğrudan destek ödemeleri ile gerçekleştirmeye başlamıştır. Burada önemli olan OTP’ de gerçekleştiği gibi ürün fazlası ve stok maliyetlerinin önceden planlama dahiline alınıp önlemler serisinin hazırlanılmasıdır. Doğrudan gelir desteğinin tam olarak efektif şekilde uygulanabilmesi için, eksiksiz şekilde bir tarım sayımı ile envanteri yapılması ve kayıt altındaki çiftçilerin kesinlikle ilgili ürünle çalıştığı tespit ve kontrol altına alınmalıdır. Doğrudan gelir destekleme sistemi

bir çok açıdan çok yararlı görünse de, uygulamada doğacak aksaklıklar ciddi mali sorumluluklar üstlenilmesine neden olacaktır. Kayıt dışı kalan üretim ve çiftçilere yapılacak doğrudan gelir desteği uygulaması, olmayan ürünlerin piyasada destek görmesine ve bu konudaki sektörel gelişmenin olumsuz etkilenmesine yol açacaktır.

Katma Protokol ile öngörülen Türk Tarım sektörü beklenen gelişmeyi sağlayamamıştır, tam üyelik başvurusu ve komisyonun tarım ile ilgili olumsuz görüşlerde bunu destekleyici özelliktedir. Türkiye için Avrupa Stratejisi uygulanılmasını öngören Komisyon, OTP' ye uyumlaştırma çalışmalarında, Türk Tarım sektörünün ciddi atılımlar yapması gerektiğine değinmiştir. Bununla ilgili olarak topluluk müktesebatının kendi hukuk sistemine dahil edilmesini önermiştir.

6 Mart 1995 yılında 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı sonrasında, işlenmiş tarım ürünleri gümrük Birliği dahiline alınmış, OTP' ye uyum gösterecek tarım sektöründeki gelişmelerin topluluğa bildirilmesi kararı alınmış ve tarım ürünleri kapsam dışı bırakılmıştır. Bu gelişmenin ardından 1998 yılında tercihli ticaret rejimi ve malın menşei ile ilgili kuralları içeren 1/98 sayılı Ortaklık konseyi Kararı 25 Şubat 1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye' de üretilen malların serbest dolaşıma tabi olmaması ve Topluluk içerisinde üretilen ürünlerin aldığı destek ve pazar haklarına sahip olmaması dezavantajlar, üçüncü ülkeler ile tarım ürünleri ticareti yapmak açısından da bir yaptırım olmaması adına avantaj olarak görünmektedir. Tarım ürünlerine uygulanan desteğin devamlılığı ve aynı haklara sahip olarak destek görmesi ya da kaldırılması tüm bu politikaların uygulamalarının devamı ile uyumlaştırma çalışmaları hız kanacaktır. Birlik her üye devletin üyeliğinden önce bütçe yönetimi ile ilgili olarak, üye olacak devletin, tarımsal harcamalarını kısma yoluna gitmektedir. Türkiye' nin tam üyeliği öncesi olacak bu tür bir uygulama, Türk Tarımını destekleri azaltılmış bir şekilde kendi politikasını oluşturması gereksinimi ve bunun hızlandırılması ihtiyacı olduğunu ortaya koymaktadır.

Topluluğun malın menşei ve sağlık güvenceleri ile ilgili tam sertifikasyon yapılmadığı ve bunun kısıtlı işletmelerde uygulandığı ile ilgili soru işaretlerine sahiptir. EFSA gibi kuruluşların gıda sağlığı ve güvencesi sistemlerinin planlama

dahilinde daha sıkı ve tam doğru çalışır halde sektöre uygulanması gerekmektedir. Gümrüklerde bu mallarla ilgili sorunlar yaşanmaması için, özellikle gümrüklerin bu konularda ihtisaslaşması ve uygulamalara hazırlanması gerekmektedir.

Türk tarım sektöründe arazi işleme sorunları, bilgisiz toprak işleme, uygun olmayan üretim şekli plansız ilaçlama ve gübreleme ile arazi yapısına uygun olmayan ürün seçimi ve bunların üretimi ile ilgili oldukça kayıplar yaşanmaktadır. Doğrudan gelir desteğinin en büyük avantajlarından birisi de ürünün o bölgenin coğrafya ve iklim özellikleri ile doğru işlenmesine bağlı olarak doğru orantılı şekilde artış göstereceği ve bunun teşvik edici bir unsur olduğudur. bununla birlikte teknolojiye uzak ve araziye efektif kullanamayan bir üretici sektörün küçük ve orta işletmeler boyutunda kalmasına ve gelişmenin eksik şekilde ve yavaş ilerlemesine neden olmaktadır. Topluluk içerisindeki çiftçi organizasyonları, üretici kooperatifleri gibi yapılar oldukça güçlü şekilde hem üretime hem de ürünlerin pazarlanmasına yönelik destek olmakta, aynı girişimler Türkiye için sınırlı sayılarda kalmaktadır. İşletmelerin daha da büyük arazileri işleyenlere doğru ve ortak bir ürün verimliliği düşüncesi ile hareketi pazardaki payı arttıracak ve gelecek dönemde yeni yatırımlara doğru şekilde adım atılmasını sağlayacaktır. Tüm bunlarla birlikte üretimin kayıt dahiline alınması ve gelir desteklerinin adil ve doğru yerlere yapılmasını sağlayacak unsurlar olacaktır. Tarımın desteklediği ve hammadde temin ettiği sanayiler ile işbirliği yapılar, hammadde ihtiyaçlarına uygun ve teknolojisi yüksek uygulamalarda daha efektif üretimin hakim olduğu planlamalar yapılmalıdır. Tarım ürünlerinin kapsam dışında kalması müzakerelerde karşılıklı görüşmelerin ve isteğe bağlı kapsam dışı bırakılmasına bir neden değildir. desteklemelerde ciddi farklar ve Türk Tarımı' nın OTP' den yararlanamıyor olması tarım ürünlerinin kapsam dahiline girmesini uzaklaştırmaktadır. Müdahale edilen ürünler ve bölgesel farklılıklar göz önüne alındığında, uyumlaştırma çalışmalarında bile farklı ürünlerin desteklendiği ve bu ürünlere ait alt sektörlerinde bunlardan oldukça etkilendiği görülecektir. Türk Tarımı OTP' ye tam uyum sağlamış olsa bile; kendi ihtiyacına bölgesel ve iklimsel özelliklerine bağlı farklı ürünlere değişik uygulamalar yapmak isteyecektir. bununla birlikte OTP bu değişik uygulamaların hepsinde tam bağımsız hareket özgürlüğü tanımayacak ve sınırlı uygulamalar ile istediği ürüne OTP dahilinde müdahale

edebilecektir. Bu durumda OTP konusunda tam uyum için, Türk Tarımında ürün bazında tek tek kendi şartlarını ortaya koymalıdır. İlk aşamada Türk Tarımının OTP ile aynı ürüne aynı tavrı takınacağı ürünler seçilerek uygulamalar başlatılmalıdır. Bu sadece Topluluk ile Türkiye tarım ürünleri ticareti ile ilişkili değil, üçüncü ülkelere karşı yapılan ticaret dengesi adına da oldukça önem arz etmektedir.

Uyumla ilgili diğer bir konu da, istatistik ve kayıt altına alınan üretim ile ilgilidir. Tarım sayımları dışında ciddi bir envanter oluşturulması bölgesel uygulamaların tek tek kayıt altına alınması ile kırsal kalkınmaya öncelik verilmesi gerekmektedir. Üreticiye ve ürüne doğrudan gelir desteği sisteminin uygulanabilirliği açısından ve üretilen ürün maliyet stok ve üretim maliyetleri açısından da oldukça ciddi önem arz etmektedir. Sistemik şekilde bir tarım kayıt envanteri oluşturulmalıdır. Salt tarım ürünlerindeki gümrük vergilerinin ortadan kalkması ve tarım ürünlerine serbest dolaşım hakkı getirilmesi ile ilgili bir uyumlaştırma beklenen geliştirici sonuçların yakalanmasını sağlamayacaktır. bununla birlikte aynı ürünlerin hammadde olduğu alt gruplardaki veya diğer sektörlerdeki ürünlerin ve bunların yan ürünlerinde değerlendirilmesi, işlenmesi, sanayide karşılık görmesi toplulukça desteklenmesi bir bütün olarak algılanmalıdır.

Türk Tarımı OTP' ye tam üyelik çerçevesinde uyum göstermek durumundadır. Dünyadaki uygulamalarda ve OTP' de yapılan uygulamalardaki zaman içinde gelişen eksikliklere dikkat edilerek bir reform paketi hazırlanmalı ve OTP' nin karşılaştığı ve acil yeni reform paketi ihtiyaçlarına yol açmayacak girişimlerde bulunulmalıdır. GATT kurallarına tam uyum OTP' nin de geleceğini çizen bir anlaşma olarak çok daha önemli görünmektedir.

Avrupa Birliği' nin genişlemesi ve buna neden olan diğer kriterler tarım dışı etkenler olarak değerlendirilirse, tarımda yapılacak hızlı reformlar uygun gelişmeye olanak sağlamayacaktır. Verim ve uygulamanın daha temel ve sistematik şekilde ilerlemesi gereken ve bunun kısa zamanda oluşturulabilecek bir yapı olmadığı düşünülerek tam üyelik olsa dahi, tarım alanının kendi sektörel gelişimini yapısal reformlarını zaman içine yayarak daha sağlam bir Türkiye Tarımı ile üyelik sürecine

dahil olunması yolunda oldukça ciddi adımlar atılmalıdır. Üyelik sektör üyeliğe hazır gösterildiğinde değil, üyelik devam ederken sektörün kendini hazır görmesi ile tam üyelik olacaktır.

KAYNAKLAR

ARAT, T., “Türkiye’ de mevzuat Uyum Çalışmalar”, Avrupa Birliği El Kitabı, T.C.M.B., Ankara, 1195

ARIKBAY Canan, “Avrupa Topluluguna Tam Üyeligin Türkiye’nin Tarımsal Ürünler Üretimi, Fiyatları ve DisTicaretinde Yaratacagi Olasi Degismeler”, Milli Produktivite Merkezi Yayinlari:479, Ankara, 1992

ATAKAN M., SÖZDINLER V., TOKGÖZ K., “Sorularla Dış Ticarete Menşe Kuralları”, İKV:149,Istanbul, Subat 1998

AYDIN Rıza, “Tarım Ürünlerini Destekleme Politikalarıyla İlgili Özel Sektör Görüşü Sorunlar ve Öneriler”, Tarımsal Ürünlerde Destekleme Politikaları”, İzmir Ticaret Borsasi Yayinlari, Yayın no. 46, İzmir, 1992

A.Sadi ULUSOY., “AB’ne Adaylık Sürecinde AB ve Türk Tarım Politikaları Öncelikler-Farklılıklar-Çelişkiler”, www.zmo.org.tr/etkinlikler/abgst03/12.pdf

BABACAN,Aziz “Genel Tarım Politikaları çerçevesine doğrudan Gelir ödemeleri sistemi”, erişim 18.09.2007 <http://ekutup.dpt.gov.tr/tarim/babacana/gelirode.pdf>

Berende-Verhoeven, Laura “Avrupa Birliği’nin Ortak Tarım Politikası ve Türkiye’nin Uyumu”, (ktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları, Agustos 2001

BAKAN Yasar, “Tarım Politikası ve Birlikler”, Ekonom Dergisi, Dosya: Uçsuz Bucaksız Sorunlar Sektörü: Tarım, Ekonomi Muhabirleri Dernegi Yayin Organi, Ocak-Mart 1998, Sayı 8

CANBOLAT İbrahim S., “Uluslarüstü Sistem Avrupa Birliği: bir Dönüşümün Analizi”, Bursa, 1998

CAP “Why reform is necessary” Conference of the European Union, the Candidate Countries & the EU Parliament, Athens 19 May 2003

C. Ertugrul, “DPT Açısından Türk Tarımının Topluluğa Uyum Çalışmaları”, AT ile Bütünleşme Hareketlerinde Türk Tarım Sempozyumu, İzmir Ticaret Borsası Yayın no.44, İzmir, 1991

DİE 1991 Genel Tarım Sayımı, Ankara 1994, Eurostat, Agricultural Statistical Yearbook 1995

Directorate, General For Agriculture, Eu Commission (2003) Eu Fundamentally reforms its Farm policy to accomplish sustainable farming in Europe Luxembourg, 26 June 2003

DTM, Avrupa Birliği ve Türkiye, 3. Baskı, Ankara, Ocak 1996

DPT, VII. Bes Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1996

DPT, “Avrupa Komisyonu’nun Türkiye İçin Avrupa Stratejisi Uygulamaya Yönelik Başlangıç Önerileri”, AB’den Haberler, Sayı 3/98, Mart 1998

ERAKTAN Gülcan, “Ortak Tarım Politikası ve Tarımsal Alanda Türkiye-AB İlişkileri”, Tarım Haftası 1996 Sempozyumu, Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Tarımı, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları No.30, 1997

European Commission, The Agricultural Situation in the European Union, 1997
Report, Luxembourg, 1998

European Commission Directorate General for the Budget, “General Budget of the
European Union for the Financial Year 2003: The Figures”, January 2003, s. 8 11

Europe Commission, “ Towards a common Agricultural and rural Policy for
Europe”, Report of an Expert Group, April 1997

Gülcan Eraktan, Doç. Dr. Necat Ören “ AB Tarım Politikası Reform Süreci ve
Türkiye’ ye Etkileri”, Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, 1. Cilt, Sy: 23-33, 3-
7 Ocak 2005

G. Eraktan, “OTP ve Tarımsal Alanda Türkiye-AB İlişkileri”, “Gümrük Birliği
Sonrası Türkiye Tarımı”, Tarım Haftası 1996 Sempozyumu: Yeni Dünya Düzeni ve
Türkiye Tarımı tebliği, TCZB Kültür Yayınları no.30,1997,s.108

GÜNUĞUR, Haluk., “Avrupa Topluluğu Hukuku”, Ankara, 1993

AKDER, Halis “Gümrük Birliği Sonrası Türkiye Tarımı”, Tarım Haftası 1996
Sempozyumu: Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Tarımı tebliği, TCZB Kültür
Yayınları no.30,1997, s.113

İKV, Türkiye ile AB Arasında Karşılıklı Tarım Tavizlerini Düzenleyen 25 Nisan
1997 Tarihli “Protokol”, İKV Dergisi Temmuz-Agustos 1997, Sayı 137

İzmir Ticaret Borsası, “Son On Yılda Tarımın Durumu ve İç Ticaret Hadleri”., İzmir,
Şubat 1998

Izmir Ticaret Borsasi, Son On Yilda Tarimin Durumu ve Iç Ticaret Hadleri, Izmir, Subat 1998

KARABAĞLI, Alpkent; “Türk Tariminin Avrupa Birliği Tarim Politikasına Uyumu ve Gümrük Birliği Ile Iliskisi”, Milli Prodüktivite Merkezi Yayinlari:573, Ankara 1996, s.82-83

KARLUK Rıdvan, “Avrupa Birliği ve Türkiye”., 3. Baski, Eskisehir, 1995

M.Gündüz, “AB Ortak Tarim Politikasi Çerçevesinde Tarim Ürünleri Fiyat Mekanizmalari ve Türkiye’de Uygulanabilirliğine Iliskin Bir Analiz”, Hazine Müstesarligi, Uzmanlik Tezi, Ankara, Nisan 1997, s.11

ÖZEN, Çınar., “Türkiye-Avrupa Topluluğu gümrük birliği ve Tam Üyelik süreci Üzerine Etkileri”., İzmir, 2002

SOĞUK, Handan “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tarim Politikasi”, (ktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, Ocak-Nisan 2001,

YÜKSELER, Zafer, “Tarımsal Destekleme politikaları ve Doğrudan Gelir Desteğii sisteminin Değerlendirilmesi”DPT,1999, s.18

23 Ocak 2003 tarihli Komisyon önerileri ve Gündem 2000 amaçları doğrultusunda, 26 Haziran 2003 tarihli AB Tarim Bakanları Konseyi kararı uyarınca ve 1782/2003 Sayılı Konsey Tüzüğu

Tarim ve Köyişleri Bakanliğı, İcraatımız, Tarim Sektöründe 12 Altın Ay (30 Haziran 1997- 30 Haziran 1998), http://www.tarim.gov.tr/_private/Icraat/mera_kanunu.htm

http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/mtr/comdoc_en.pdf

http://www.dp.org.tr/ARGE/belgeler/Avrupa_birligi_ortak_tarim_politikasi_reformu.doc

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/ANL/CokTaraflıAnlasma>

<http://www.ikv.org.tr/pdfs/0b08abbf.pdf>

http://www.europa.eu/comm/dg06/agrista/index_fr.htm

http://www.avrupa.info.tr/Bir_Bakista_AB/AB_Ne_Yapar,Ab_Ne_Yapar.html?pageindex=16

<http://www.tuik.gov.tr>

<http://www.dtm.gov.tr/dtmweb/index.cfm?action=detay&yayinID=252&icerikID=355&dil=TR>

http://www.tarim.gov.tr/arayuz/10/icerik.asp?efl=index.htm&curdir=\sanal_kutuphane2\tarim_tarihi&fl=ikinci_bolum_9.htm

<http://www.dpt.gov.tr/abigm/tabı/oakp/Ankara%20Anlasması%20ve%20Katma%20Protokol.pdf>

<http://www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icerik.asp?fl=uretim/istatistikler/istatistikler.htm>

http://www.turkiyeavrupavakfi.org/haber_detay20.asp?hid=310

<http://www.fao.org>

<http://www.dsi.gov.tr>

<http://www.avrupapatent.com>

EFSA Scientific Report (2007) 111, 1-81, Conclusion on the peer review of prosulfocarb <http://www.efsa.europa.eu> 1 of 81

<http://www.egev.org/UserFiles/File/2007ilerlemeraporu.pdf>